

Міністерство внутрішніх справ України
Національна академія внутрішніх справ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Волинська Аліна Миколаївна

УДК 347.45/.47

ДИСЕРТАЦІЯ

Договір про надання детективних послуг

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **А.М. Волинська**

Науковий керівник: Демиденко Наталія Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент

Київ – 2018

АНОТАЦІЯ

Волинська А.М. Договір про надання детективних послуг. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2018.

Дисертація є комплексним науковим дослідженням проблематики договірних відносин з надання детективних послуг.

Досліджено загально-теоретичні, методологічні та правові засади договору про надання детективних послуг. У відповідному контексті простежено еволюцію правового регулювання інституту договірних відносин з надання детективних послуг, визначено стан наукової розробки проблеми, окреслено методологію дослідження, сформульовано поняття договору про надання детективних послуг, детективної (розшукової) діяльності, проведено класифікацію детективних послуг та визначено їх зміст.

Дослідження проблематики приватної детективної (розшукової) діяльності та укладення відповідного договору здійснювалося на основі використання як загальних, так і спеціальних методів наукового пізнання; їх використання у системному взаємозв'язку і взаємозалежності, що дозволило розглянути реальний стан вітчизняного законодавства та відповідної практики, а також розробити пропозиції щодо їх удосконалення.

Сформульовано авторське визначення договору про надання детективних послуг, як цивільно-правового договору, за яким одна сторона (виконавець) зобов'язується надати детективні послуги другій стороні (замовникові) на умовах і в порядку, що визначені договором, відповідно до законодавчих вимог, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві надання послуг та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Встановлено, що договір про надання детективних послуг входить до системи договорів про надання послуг, що зумовлюється його загальними описовими ознаками. Водночас він є самостійним договором, має певні особливості, що виділяють його з-поміж інших правовідносин щодо надання послуг.

Договір про надання детективних послуг за офертою є публічним, за моментом укладення – консенсуальним, за правами і обов'язками сторін – взаємним, за метою (отримання прибутку) – відплатним, за характером відносин між виконавцем і замовником – фідуціарним та має конфіденційний характер, за реалізацією дій фактичного і юридичного характеру – змішаним, із врахуванням ризику – алеаторним.

Встановлено, що істотними умовами договору про надання детективних послуг є: предмет договору, який індивідуалізує договір; ціна послуги, що включає розмір та порядок оплати (погодинно, фіксовано, комбінований платіж) наданих послуг; строк надання послуг.

Акцентовано увагу на визначенні об'єкта та предмета договору про надання детективних послуг: його об'єктом є діяльність, спрямована на отримання результату, який зазначений у договорі та сприяє захисту особистих немайнових і майнових прав та інтересів замовника. Предметом такого договору є діяльність з надання детективних послуг, які приватний детектив повинен виконати за дорученням (завданням) замовника, що має нематеріальний та особистий характер, та надається у вигляді інформації у сфері сімейних відносин, корпоративної та економічної безпеки юридичних осіб, а також надання даних, що можуть бути підставою для звернення до суду для захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб.

Доведено, що результатом діяльності виконавця за договором про надання детективних послуг є: а) у разі надання послуг у сфері сімейних відносин – інформація щодо місця проживання (перебування) особи, яку розшукують; наявності чи відсутності фактів сімейної зради; народження особи у певному місці; трудового стажу в указаній місцевості тощо; б) у разі

надання послуг у сфері забезпечення корпоративної безпеки – інформація про виявлення фактів контрспостереження (підслуховуючих пристроїв, незаконного встановлення аудіо- і відео записуючих пристроїв); перевірку співробітників на поліграфі у разі підозри в невиконанні функціональних обов'язків, що шкодить інтересам роботодавця (з письмового дозволу випробуваного) тощо; в) у разі надання послуг у сфері забезпечення економічної безпеки юридичних осіб – інформація про факти неправомірного використання у підприємницькій діяльності фірмових знаків та найменувань, недобросовісної конкуренції; невиконання юридичною особою боргових зобов'язань перед підприємствами і організаціями тощо; г) у разі надання послуг у цивільному, господарському, адміністративному судочинстві, під час кримінального провадження – представлення відомостей, необхідних для розгляду справ у суді; надання даних, що можуть бути підставою для звернення до суду; захисту підозрюваного чи підсудного тощо.

Ціна за договором про надання детективних послуг є істотною умовою, що зумовлюється тим, що: 1) вказаний договір укладається тільки як відплатний; 2) обсяг послуг та терміновість їх надання залежить від розміру оплати; 3) без оплати, частково попередньої, він не здійснюється.

За договором про надання детективних послуг надаються різні послуги, тому розмір (тариф) може встановлюватися за кожен окремий вид послуг. Зазначене зумовлюється тим, що виконання договору потребує різних матеріальних затрат виконавця, застосування технічних засобів (відеоспостереження, спостереження на авто), залучення декількох приватних детективів тощо. Специфіка порядку оплати договору про надання детективних послуг полягає у тому, що попередньо надається авансовий платіж, а остаточний платіж – після виконання договору. Можливим варіантом є оплата після закінчення кожного проміжного строку виконання завдання за його конкретним результатом.

Доведено, що строк, під час якого надаються детективні послуги, залежить від багатьох обставин: по-перше, від складності надання послуги;

по-друге, від обсягу інформації, яка повинна бути надана; по-третє, від оперативності надання інформації.

Визначено, що у договорі про надання детективних послуг зазначається початковий і кінцевий строки, а в окремих випадках – початковий, проміжні, та кінцевий строки.

Встановлено, що сторонами договору про надання детективних послуг є виконавець і замовник. Для правовідносин, що виникають з договору про надання детективних послуг, характерним є наявність спеціальних вимог до виконавця (щодо віку, громадянства, володіння державною мовою, освіти, стажу роботи, спеціальної підготовки, свідоцтва про право на зайняття відповідною діяльністю).

Приватний детектив повинен мати повну правосуб'єктність та відповідний професійний статус. Об'єднання приватних детективів повинні бути чітко визначені як підприємницькі організації, їх діяльність визначена як підприємницька, про що свідчить їх основна мета – отримання прибутку та платний характер таких послуг. Об'єднання приватних детективів повинно мати найменування, в якому мають бути не лише використані слова «детективне підприємство», а й міститися вказівка на його організаційно-правову форму та, можливо, прізвище одного із його засновників – приватного детектива.

Замовником може бути фізична чи юридична особа, органи державної виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Проте, надання детективних послуг вказаним органам є недоречним, тому що такі замовлення можуть збільшити видатки з державного або місцевого бюджету.

Акцентовано увагу, що замовник може укласти договір і на користь третьої особи. Особливістю договору про надання детективних послуг є неможливість знаходження на стороні виконавця будь-якої третьої особи, оскільки детективні послуги можуть надавати лише приватні детективи та об'єднання приватних детективів особисто.

Удосконалено наукове положення, що зміст договору про надання детективних послуг складають права та обов'язки сторін, які є кореспондуючими, та можуть бути як загальними, що притаманні будь-якому договору про надання послуг, так і спеціальними, що є характерними лише для договору про надання детективних послуг (розшук особи, представлення інформації про подружню зраду, відомостей про недобросовісну конкуренцію, неплатоспроможність сторони договору тощо).

Удосконалено розуміння наслідків «істотного порушення умов договору», що має включати, окрім наслідків майнового характеру, несприятливі наслідки особистого характеру (зокрема, розголошення під час надання детективних послуг сімейної таємниці, фактів, що компрометують особу чи її родину, бізнесової інформації, внаслідок чого припиняються ділові стосунки, тощо).

Визначено, що під зміною договору по надання детективних послуг розуміється волевиявлення сторін договору, що змінює деякі умови його виконання (предмет, строк, оплату, надання окремих послуг), без зміни виду та спрямованості договору. Зміна умов договору відбувається лише за згодою сторін.

Доведено, що неприйнятними способами припинення договору про надання детективних послуг є: передання відступного (замовника цікавить тільки надання інформації щодо предмету договору, ніякі інші відомості не можуть бути зараховані замість потрібної, заздалегідь вказаної, інформації); зарахування (зобов'язання за вказаним договором не є зустрічним, вимоги за договором не є однорідними); прощення боргу (боргових зобов'язань за договором про надання детективних послуг не може бути).

Дістало подальшого розвитку положення щодо підстав цивільно-правової відповідальності замовника (відмова від оплати наданих детективних послуг; ненадання необхідної інформації, що завдає матеріальних збитків виконавцю) та виконавця (надання несвоєчасних послуг, недостовірних даних).

Доведено, що цивільно-правова відповідальність за винну дію може бути покладена не лише на приватного детектива, а й на об'єднання приватних детективів, якщо приватний детектив завдав своєю діяльністю шкоду замовникові під час виконання своїх службових обов'язків та за завданням об'єднання приватних детективів, від імені якого він діяв.

Дисертантом висловлюється пропозиція щодо необхідності використання в Україні для покращення відповідної практики досвіду здійснення детективної діяльності в зарубіжних країнах, а саме практики щодо доступності користування приватними детективами криміналістичними лабораторіями поліції (Великобританія); розслідування у сфері порушення підприємцями прав інтелектуальної власності конкурентів (Італія); вирішення трудових спорів та страхових справ у разі підозри у вчиненні злочину (Франція); прийняття Етичного кодексу приватних детективів (Іспанія, Словенія); зобов'язання приватних детективів зарубіжних країн оперативно передавати отриману інформацію про ознаки чи факти вчинення злочинів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у використанні та можливості використання розроблених пропозицій та висновків у:

- науково-дослідній роботі – під час проведення подальших наукових досліджень у галузі цивільного права щодо надання детективних послуг;
- законотворчій діяльності – у процесі вдосконалення законодавства України в сфері надання детективних послуг;
- правозастосовній діяльності – під час укладення договорів про надання детективних послуг, при розгляді справ, що виникають із таких договірних відносин, а також для підвищення рівня ефективності діяльності органів прокуратури (акт впровадження Київської місцевої прокуратури № 8 від 20.08.2018 року);
- навчально-методичній роботі – при викладанні навчальної дисципліни «Цивільне право та процес», а також відповідних спецкурсів, при підготовці підручників, навчальних посібників, а також навчально-

методичних матеріалів з указаних дисциплін (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 04.12.2018 року).

Ключові слова: договір про надання детективних послуг, детективна послуга, приватна детективна (розшукова) діяльність, приватний детектив, об'єднання приватних детективів, виконавець, замовник.

SUMMARY

Volynska A.M. A contract for the provision of detective services. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

The Thesis for the degree of Candidate of Legal Sciences with a specialization in 12.00.03 «Civil Law and Civil Procedure; Family Law; Private International Law». – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2018.

The dissertation is a complex scientific research of the issues of contractual relations in providing detective services.

The general-theoretical, methodological and legal principles of the contract on the provision of detective services are investigated. In the corresponding context, the evolution of the legal regulation of the institute of contractual relations with detective services was traced, the state of scientific development of the problem was determined, the methodology of the research was outlined, the concept of the contract on the provision of detective services, detective (search) activity was formulated, the classification of detective services was carried out and their content determined.

Investigation of the problem of private detective (search) activity and the conclusion of the relevant agreement was carried out on the basis of the use of both general and special methods of scientific knowledge; their use in the system of interconnection and interdependence, which allowed to consider the actual state of domestic legislation and relevant practices, as well as to develop proposals for their improvement.

Formulated author's definition of the contract on the provision of detective services, as a civil law contract, whereby one party (performer) undertakes to provide detective services to the other party (customer) on terms and in accordance with the procedure specified by the contract, in accordance with the legislative requirements, and the customer undertakes to pay to the contractor the provision of services and the actual costs necessary for the performance of the contract. It is established that the contract on the provision of detective services is included

in the system of service contracts, which is conditioned by its general descriptive features. At the same time, it is an independent contract, which has certain features that distinguish it from other legal relationships regarding the provision of services. The contract for the provision of detective services for the offer is public, at the time of conclusion – consensual, for the rights and obligations of the parties – mutual, for the purpose (receipt of income) – payable, by the nature of the relationship between the executor and the customer - fiduciary and is confidential, for implementation of actions of an actual and legal nature – mixed, taking into account the risk – aleatory.

It is established that the essential conditions of the contract on the provision of detective services are: the subject of the contract, which individualizes the contract; the price of the service, which includes the size and order of payment (hourly, fixed, combined payment) of the rendered services; term of service provision.

The emphasis is on the definition of the object and subject of the contract on the provision of detective services: its object is activity aimed at obtaining the result specified in the contract and contributes to the protection of personal non-property and property rights and interests of the customer. The subject of such an agreement is the provision of detective services that a private detective must perform on the instructions (tasks) of the customer, which is intangible and personal, and is provided in the form of information in the field of family relationships, corporate and economic security of legal entities, as well as the provision of data, which may be grounds for a court to protect the rights and interests of individuals and legal entities.

It is proved that the result of the activity of the contractor under the contract on the provision of detective services is: a) in the case of providing services in the field of family relations – information about the place of residence (stay) of the person sought; presence or absence of facts of family treason; birth of a person in a certain place; work experience in the specified area, etc.; b) in the case of provision of services in the field of corporate security – information on detecting the facts of

counter-surveillance (eavesdropping devices, the illegal installation of audio and video recorders); Inspection of employees on a polygraph in case of suspicion of non-fulfillment of functional duties, which is detrimental to the interests of the employer (with the written permission of the subject), etc.; c) in the case of provision of services in the field of providing economic security to legal entities – information on the facts of misuse in the business of brand names and names, unfair competition; failure of a legal entity to perform debt obligations to enterprises and organizations, etc.; d) in the case of rendering of services in civil, economic, administrative legal proceedings, during criminal proceedings – submission of information necessary for the consideration of cases in court; provision of data that may be grounds for appeal to a court; protection of the suspect or defendant, etc.

The price of a contract for the provision of detective services is an essential condition, which is conditioned by the fact that: 1) the said agreement is concluded only as reimbursement; 2) the volume of services and the urgency of their provision depends on the amount of payment; 3) without payment, partially previous, it is not carried out.

According to the agreement on the provision of detective services, various services are provided, therefore the size (tariff) can be established for each separate type of services. This is due to the fact that the execution of the contract requires various material costs of the executor, the use of technical means (video surveillance, car surveillance), the involvement of several private detectives, and so on. The specifics of the procedure for payment of the contract on the provision of detective services is that advance payment is granted, and the final payment – after the execution of the contract. A possible option is the payment after the end of each intermediate term of the assignment for its specific result. It is proved that the period during which detective services are provided depends on many circumstances: firstly, on the complexity of providing the service; and secondly, the amount of information to be provided; and thirdly, the speed of providing information.

It is determined that the contract on the provision of detective services indicates the initial and final terms, and in some cases, the initial, intermediate, and deadlines.

It is established that the parties to the contract on the provision of detective services are the executor and the customer. For legal relationships arising from a contract on the provision of detective services, the special requirements for the performer (regarding age, citizenship, possession of the state language, education, length of service, special training, certificates of the right to engage in the relevant activity) are characteristic.

A private detective must have full legal personality and appropriate professional status. The combination of private detectives should be clearly defined as business organizations, their activities are defined as entrepreneurial, as evidenced by their main objective – the profit and the paid nature of such services. The union of private detectives should have a name in which not only the words "detective enterprise" should be used, but also an indication of its organizational and legal form and, possibly, the surname of one of its founders, a private detective.

The customer may be a natural or legal person, state executive authorities or local self-government bodies. However, the provision of detective services to these authorities is inappropriate, because such orders may increase expenditures from the state or local budget.

The attention is paid to the fact that the customer can enter into an agreement and in favor of a third person. The peculiarity of the contract for the provision of detective services is the impossibility of being located on the part of the executor of any third person, as detective services can only be provided by private detectives and the association of private detectives in person. The scientific provision has been improved that the content of the contract on the provision of detective services constitutes the rights and obligations of the parties that are correspondents and may be general, inherent in any service contract, or special, which are specific only to the agreement on provision of detective services

(search for a person, submission of information about marital treason, information about unfair competition, insolvency of a party to an agreement, etc.). Improved understanding of the consequences of "significant breach of contract", which should include, in addition to the consequences of property, adverse personal consequences (in particular, disclosure during the provision of detective services of family secrets, facts that compromise a person or his family, business information, resulting in termination business relationships, etc.). It is determined that under the change of the contract on the provision of detective services, the will of the parties to the contract is understood to change certain conditions of its performance (subject, terms, payment, provision of certain services), without changing the form and direction of the contract. The modification of the terms of the agreement takes place only with the consent of the parties.

It is proved that unacceptable ways of termination of the contract on the provision of detective services are: the transfer of the offender (the customer is only interested in providing information on the subject of the contract, no other information can not be credited instead of the necessary, pre-specified information); enrollment (obligations under the specified agreement are not counter, requirements under the contract are not homogeneous); forgiveness of debt (debt obligations under a contract on the provision of detective services can not be).

There was further development of the provision on the grounds of civil liability of the customer (refusal to pay for detective services provided, failure to provide necessary information that causes material damage to the performer) and the performer (provision of untimely services, inaccurate data). It is proved that civil liability for guilty action can be imposed not only on a private detective, but also on the association of private detectives, if a private detective has caused his activity to be harmful to the customer during execution.

It is proved that civil liability for guilty action can be imposed not only on a private detective, but also on the association of private detectives, if a private

detective has caused his activity harm to the customer during the performance of his official duties and the tasks of association private detectives, on whose behalf he acted.

The dissertation suggests the necessity to use in Ukraine practice to improve the practice of detective activity in foreign countries, in particular the practice of the use of private detectives by criminological police laboratories (UK); investigating in the area of intellectual property infringement by competitors (Italy); settlement of labor disputes and insurance cases in case of suspicion of committing a crime (France); Adoption of the Code of Ethics for Private Detectives (Spain, Slovenia); the obligation of private detectives of foreign countries to promptly transmit received information about the signs or facts of the commission of crimes.

The practical value of the results obtained is the use and possibility of using the developed suggestions and conclusions in:

- research work - during further research in the field of civil law regarding the provision of detective services;
- law-making activity - in the process of improving the legislation of Ukraine in the field of providing detective services;
- law enforcement activities - during the conclusion of treaties on the provision of detective services, in the consideration of cases arising from such contractual relations, as well as to increase the efficiency of the activities of the prosecutor's office (Act of implementation of the Kyiv Local Prosecutor's Office No. 8 dated 20.08.2018);
- teaching and methodical work - in the teaching of the discipline "Civil Law and Process", as well as relevant special courses, in the preparation of textbooks, manuals, as well as teaching and teaching materials on the specified disciplines (Act of introduction of the National Academy of Internal Affairs of 04.12.2018)

Key words: contract on provision of detective services, detective service, private detective (search) activity, private detective, association of private detectives, executor, customer.

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Волинська А.М. Надання детективних послуг за законодавством зарубіжних країн: позитивний досвід цивільно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 39. Том 1. С. 41-46.
2. Волинська А.М. Стан наукової розробки договору надання детективних послуг в Україні. *Український науково-теоретичний часопис Київського університету права НАН України*. 2016. № 3. С. 225-229.
3. Волинська А.М. Договір про надання детективних послуг в системі цивільно-правових договорів. *Науково-практичний фаховий журнал «Юридичний вісник»*. 2017. № 2. С. 234-247.
4. Волинська А.М. Істотні умови договору про надання детективних послуг. *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми держави і права»*. 2017. № 79. С. 27-34.
5. Волинська А.М. Правова доктрина щодо надання детективних послуг *Міжнародний Національний юридичний журнал «Jurnalul juridic național: teorie și practică»*. 2016. № 6. Том 2. С. 77-82.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Волинська А.М. Детективні послуги як об'єкт цивільних прав. *Проблеми цивільного права та процесу* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 30 трав. 2015 р.). Харків, 2015. С. 23-27.
2. Волинська А.М. Методологічні основи дослідження укладання договору на надання приватних детективних послуг. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Одеса, 12-13 сер. 2016 р.). Одеса, 2016. С. 48-51.
3. Волинська А.М. Розгляд договору надання детективних послуг із позиції цивільного права зарубіжними правниками. *Проблеми та стан*

дотримання захисту прав людини в Україні : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Львів, 19-20 сер. 2016 р.). Львів, 2016. С. 47-50.

4. Волинська А.М. Договір про надання детективних послуг: загальна характеристика. *Юридична наука в умовах євроінтеграції України і Молдови: сучасні орієнтири правового розвитку* : збірник міжн. наук.-практ. конф. (Кишинів, 24-25 бер. 2017 р.). Кишинів, 2017. С. 166-168.

5. Волинська А.М. Права та обов'язки суб'єкта приватної детективної діяльності за договором про надання детективних послуг. *Юриспруденція та наукові товариства у закладах вищої освіти – шлях формування правника* : збірник всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 27 квіт. 2018 р.). Кривий Ріг, 2018. С. 135-138.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	20
ВСТУП	21

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ДЕТЕКТИВНИХ ПОСЛУГ

1.1. Стан наукової розробки та методологія проведення дослідження питань договору про надання детективних послуг	30
1.2. Генеза законодавства України та наукової думки про надання детективних послуг	47
1.3. Правове регулювання надання детективних послуг за законодавством інших країн	60
Висновки до розділу 1	80

РОЗДІЛ 2. ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ДЕТЕКТИВНИХ ПОСЛУГ

2.1. Поняття договору про надання детективних послуг та його місце в системі цивільно-правових договорів	83
2.2. Істотні умови договору про надання детективних послуг	92
2.3. Суб'єктний склад договору про надання детективних послуг ...	102
2.4. Права та обов'язки сторін за договором про надання детективних послуг	119
Висновки до розділу 2	133

РОЗДІЛ 3. УКЛАДЕННЯ, ЗМІНА, ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ДЕТЕКТИВНИХ ПОСЛУГ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ЙОГО УМОВ

3.1. Укладення договору про надання детективних послуг	136
3.2. Зміна та припинення договору про надання детективних послуг.....	148

3.3. Відповідальність сторін за порушення умов договору про надання детективних послуг	172
Висновки до розділу 3	187
ВИСНОВКИ	190
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	198
ДОДАТКИ	219

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГК	Господарський кодекс
ВРУ	Верховна Рада України
ЗУ	Закон України
КК	Кримінальний кодекс
КМУ	Кабінет Міністрів України
РФ	Російська Федерація
ЦК	Цивільний кодекс
Ст.	Стаття

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. В Україні активно впроваджується практика надання детективних послуг населенню. З цією метою майже в кожному регіоні діють об'єднання приватних детективів, які відповідно до укладених договорів здійснюють пошук та збір значного обсягу інформації з метою захисту особистих та матеріальних інтересів клієнтів – як фізичних, так і юридичних осіб. Однак належного правового регулювання таких суспільних відносин немає – Закон України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.04.2017 р., хоча і прийнятий Верховною Радою України, але досі не підписаний Президентом України. Незважаючи на це, детективні послуги користуються попитом серед населення.

Через відсутність в Україні належного законодавчого врегулювання діяльності детективних агентств, вони, як правило, реєструються як засоби масової інформації, а приватні детективи – як журналісти, що надає їм право проводити журналістські розслідування, а, отже, діяти в межах правового поля, хоча й іншого виду діяльності.

Зазначена ситуація надає певні можливості, проте загалом негативно впливає на практичну діяльність приватних детективів та їх об'єднань, оскільки укладені ними договори про надання детективних послуг не мають потрібного правового забезпечення.

Усунення таких недоліків законодавчого та практичного характеру неможливе без наукового осмислення особливостей договірних відносин, що виникають між суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності.

Проблематика договірних відносин у сфері надання детективних послуг є новою для української цивілістики. Крім того, в Україні також відсутні комплексні наукові дослідження особливостей цивільно-правового регулювання договору про надання детективних послуг.

Загалом, дослідженню питань договірного регулювання відносин із

надання послуг, їх характерних ознак та відмежування від інших договірних конструкцій, присвячено роботи таких науковців, як: Д.В. Бездітко, Т.В. Боднар, В.А. Васильєва, Л.К. Веретельник, В.Я. Горблянський, О.В. Дзера, С.О. Ємельянчик, К.О. Жирнова, І.І. Зазуляк, В.Я. Карабань, Н.С. Кузнєцова, А.А. Мірзоян, Д.М. Притика, В.Г. Ротань, Н.Ф. Федорченко, Г.М. Ярошевська.

Система договорів про надання послуг в цивільному праві України була предметом дослідження А.А. Телестакової, а договори про надання правових послуг – В.М. Богославець.

Різнобічні питання з визначення змісту приватної детективної (розшукової) діяльності, її ліцензування, правового статусу приватних детективів та об'єднання приватних детективів, вивчення зарубіжного досвіду з метою запозичення шляхів його використання досліджували як вітчизняні, так зарубіжні науковці, серед яких: В.Б. Белорусов, Д.К. Брагер, О.В. Бровкін, К.Л. Бугайчук, В.В. Горовенко, Т.Є. Зульфугарзаде, П.В. Іванов, К.В. Калюга, В.И. Козлов, Я.О. Сиротин, О.В. Солнишкова, О.Г. Федорова, В.О. Черков, О.Ю. Чорний, О.М. Шелухін.

Відсутність комплексних монографічних досліджень, присвячених договору про надання детективних послуг в цивільному праві України, а також недосконалість законодавчої конструкції зазначеного правового інституту, що тягне за собою виникнення колізій та прогалин у вітчизняному цивільному законодавстві, свідчать про необхідність системного аналізу цілої низки загальнотеоретичних і практичних питань даної проблематики.

Беручи до уваги зазначене, розроблення теоретичних та практичних основ договірних відносин з надання детективних послуг в цивільному праві України є актуальним та перспективним напрямом наукового пошуку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років, затвердженого наказом

МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, Основних напрямків наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014-2018 роки (у межах п. 1.2.6. «Актуальні проблеми цивільного права в умовах реформування цивільного законодавства»), схвалених рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 29 жовтня 2013 р. (протокол № 28), передбачено річними планами науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2014-2018 рр. Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 25 грудня 2014 р. (протокол № 23).

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розв'язання теоретичних і практичних питань, що виникають у зв'язку із укладенням, зміною та припиненням договору про надання детективних послуг, а також вироблення на цій підставі науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на вдосконалення законодавства України в цій сфері.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- визначити стан наукової розробки та методологію проведення дослідження питань договору про надання детективних послуг;
- простежити генезис законодавства України та наукової думки про надання детективних послуг;
- проаналізувати досвід правового регулювання надання детективних послуг у зарубіжних країнах;
- розкрити поняття та місце договору про надання детективних послуг в системі цивільно-правових договорів;
- визначити істотні умови договору про надання детективних послуг;
- розглянути суб'єктний склад договору про надання детективних послуг;
- виокремити права та обов'язки сторін за договором про надання детективних послуг;

- з'ясувати порядок та особливості укладення договору про надання детективних послуг;
- розглянути порядок зміни договору про надання детективних послуг;
- визначити підстави припинення договору про надання детективних послуг;
- розкрити особливості цивільно-правової відповідальності сторін за порушення умов договору про надання детективних послуг;
- розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері надання детективних послуг.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері укладення, зміни та припинення договору про надання детективних послуг, а також його подальшого виконання.

Предметом дослідження є договір про надання детективних послуг.

Методи дослідження. Відповідно до поставлених мети і задач основою методології дослідження стали загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ. У ході дослідження використано такі методи: *історико-правовий* – дозволив простежити еволюцію правового регулювання, а також дослідити генезу наукової думки про надання детективних послуг (підрозділ 1.2); *компаративістський* – використовувався для порівняльно-правового аналізу правового регулювання надання детективних послуг в Україні та зарубіжних країнах, а також наукових поглядів з окресленої проблематики (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1-2.4, 3.1-3.3); *системно-структурний* – забезпечив розгляд договору про надання детективних послуг у системі цивільно-правових договорів та у тісному взаємозв'язку з іншими договорами про надання послуг (підрозділи 2.1-2.4, 3.1, 3.2); *метод абстрагування* – дозволив відійти від другорядних ознак договору про надання детективних послуг, які хоч і мають значення для його виконання, але не є визначальними, та зосередити увагу на його основних ознаках та істотних умовах (підрозділи 2.1, 2.2); *метод аналогії* – сприяв співставленню

умов цивільно-правового договору та договору про надання детективних послуг і формулюванню висновку про належність цього договору до інституту зобов'язального права, що регулюється ЦК України (підрозділи 2.1, 2.2); відповідальності сторін за порушення умов договору про надання детективних послуг та юридичної відповідальності в цілому (підрозділ 3.3); *формально-догматичний* – застосовувався при тлумаченні правових категорій, в результаті чого розроблено, поглиблено та уточнено понятійний апарат з досліджуваного питання (підрозділи 2.1, 2.3, 2.4, 3.2).

Окрім того, у дисертаційній роботі використано також інші спеціальні методи наукового пізнання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим в науці цивільного права комплексним дослідженням договору про надання детективних послуг в Україні.

В результаті проведеного дослідження сформульовано та обґрунтовано, у тому числі додатково аргументовано низку наукових положень і висновків, що виносяться на захист, зокрема:

вперше:

– сформульовано поняття договору про надання детективних послуг як цивільно-правового договору, за яким одна сторона (виконавець) зобов'язується надати детективні послуги другій стороні (замовникові) на умовах і в порядку, що визначені договором, відповідно до законодавчих вимог, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві надання послуг та фактичні витрати, необхідні для виконання договору;

– визначено, що предметом договору про надання детективних послуг є діяльність з надання детективних послуг, які приватний детектив повинен виконати за дорученням (завданням) замовника, що має нематеріальний та особистий характер, та надається у вигляді інформації у сфері сімейних відносин, корпоративної та економічної безпеки юридичних осіб, а також надання даних, що можуть бути підставою для звернення до суду для захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб;

– доведено, що результатом діяльності виконавця за договором про надання детективних послуг є: а) у разі надання послуг у сфері сімейних відносин – інформація щодо місця проживання (перебування) особи, яку розшукують; наявності чи відсутності фактів сімейної зради; народження особи у певному місці; трудового стажу в указаній місцевості тощо; б) у разі надання послуг у сфері забезпечення корпоративної безпеки – інформація про виявлення фактів контрспостереження (підслуховуючих пристроїв, незаконного встановлення аудіо- і відео записуючих пристроїв); перевірку співробітників на поліграфі у разі підозри в невиконанні функціональних обов'язків, що шкодить інтересам роботодавця (з письмового дозволу випробуваного) тощо; в) у разі надання послуг у сфері забезпечення економічної безпеки юридичних осіб – інформація про факти неправомірного використання у підприємницькій діяльності фірмових знаків та найменувань, недобросовісної конкуренції; невиконання юридичною особою боргових зобов'язань перед підприємствами і організаціями тощо; г) у разі надання послуг у цивільному, господарському, адміністративному судочинстві, під час кримінального провадження – представлення відомостей, необхідних для розгляду справ у суді; надання даних, що можуть бути підставою для звернення до суду; захисту підозрюваного чи підсудного тощо;

– встановлено, що для правовідносин, що виникають з договору про надання детективних послуг, характерним є наявність спеціальних вимог до виконавця (щодо віку, громадянства, володіння державною мовою, освіти, стажу роботи, спеціальної підготовки, свідоцтва про право на зайняття відповідною діяльністю);

удосконалено:

– істотні умови договору про надання детективних послуг, якими є: предмет договору, що індивідуалізує договір; ціна послуги, що буде включати розмір та порядок оплати (погодинно, фіксовано, комбінований платіж) наданих послуг; строк надання послуг;

– наукове положення, що зміст договору про надання детективних

послуг складають права та обов'язки сторін, які є кореспондуючими, та можуть бути як загальними, що притаманні будь-якому договору про надання послуг, так і спеціальними, що є характерними лише для договору про надання детективних послуг;

– розуміння «істотного порушення договору», що має включати, окрім наслідків майнового характеру, несприятливі наслідки особистого характеру (зокрема, розголошення під час надання детективних послуг сімейної таємниці, фактів, що компрометують особу чи її родину, бізнесової інформації, внаслідок чого припиняються ділові стосунки, тощо);

– наукові погляди щодо підстав дострокового розірвання договору про надання детективних послуг (за погодженням сторін; у разі порушення однією із сторін зобов'язань за договором; виконавець має право розірвати договір у разі неправомірних дій замовника та появи об'єктивних факторів, внаслідок чого виконання договору є неможливим);

дістали подальшого розвитку:

– положення щодо підстав цивільно-правової відповідальності замовника (відмова від оплати наданих детективних послуг; ненадання необхідної інформації, що завдає матеріальних збитків виконавцю) та виконавця (надання несвоєчасних послуг, недостовірних даних);

– обґрунтування положення щодо впровадження позитивного зарубіжного досвіду у сфері детективної діяльності та надання детективних послуг, зокрема, окрім спеціального закону варто прийняти професійний Етичний кодекс приватного детектива; передбачити для приватних детективів право користуватися інформацією криміналістичних лабораторій Національної поліції; визначити порядок застосування інформації та доказів, які приватні детективи отримали під час детективного розслідування; встановити обов'язок для суб'єктів, які надають детективні послуги (як фізичних, так і юридичних осіб), повідомляти відповідні органи державної влади про виявлені факти та ознаки злочину.

На підставі проведеного дослідження розроблено низку пропозицій

щодо оптимізації цивільно-правового регулювання договору про надання детективних послуг. Зокрема, пропонується: 1) включити до ЦК України Главу 69-1 «Детективні послуги»; 2) внести зміни до ст.ст. 4, 5, 8 Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.04.2017 р., який прийнятий Верховною Радою України, але не підписаний Президентом України, та доповнити його розділом VI-I «Відповідальність суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності»; 3) доповнити пунктом 13¹ ст. 4 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 21.09.2011 р. №3773-VI.

Практичне значення отриманих результатів полягає у використанні та можливості використання розроблених пропозицій та висновків у:

- *науково-дослідній роботі* – під час проведення подальших наукових досліджень у галузі цивільного права щодо надання детективних послуг;
- *законотворчій діяльності* – у процесі вдосконалення законодавства України в сфері надання детективних послуг;
- *правозастосовній діяльності* – під час укладення договорів про надання детективних послуг, при розгляді справ, що виникають із таких договірних відносин, а також для підвищення рівня ефективності діяльності органів прокуратури (акт впровадження Київської місцевої прокуратури № 8 від 20.08.2018 року);
- *навчально-методичній роботі* – при викладанні навчальної дисципліни «Цивільне право та процес», а також відповідних спецкурсів, при підготовці підручників, навчальних посібників, а також навчально-методичних матеріалів з указаних дисциплін (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 04.12.2018 року).

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження оприлюднено на 5 науково-практичних конференціях: «Проблеми цивільного права та процесу» (Харків, 30 травня 2015 р.); «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики» (Одеса, 12-13 серпня 2016 р.); «Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в

Україні» (Львів, 19-20 серпня 2016 р.); «Юридична наука в умовах євроінтеграції України і Молдови: сучасні орієнтири правового розвитку» (Кишинів, 24-25 березня 2017 р.); «Юриспруденція та наукові товариства у закладах вищої освіти – шлях формування правника» (Кривий Ріг, 27 квітня 2018 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (198 найменувань на 21 сторінці) та двох додатків (на 5 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 223 сторінки, з них основного тексту – 177 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ДЕТЕКТИВНИХ ПОСЛУГ

1.1. Стан наукової розробки та методологія проведення дослідження питань договору про надання детективних послуг

Проблематика укладення договору про надання детективних послуг приватними детективами та організаціями приватних детективів викликає науковий інтерес фахівців різних галузей. Найбільш активно її досліджують Д.К. Брагер [16], К.Л. Бугайчук [20], В.В. Горovenko [39], О.В. Солнишкова [152], В.О. Попов [173], О.Ю. Чередниченко [172], О.Г. Федорова [163], С.С. Юрко [186] та інші правники. Але увага до приватної детективної (розшукової) діяльності, надання детективних послуг на сьогодні є недостатньою, що зумовлюється лише становленням відповідної практики в Україні та країнах близького зарубіжжя. Аналіз наукових праць у вказаній сфері дозволяє виокремити такі напрямки дослідження:

– аналіз міжнародного досвіду у цій сфері. Ця проблематика ґрунтовно розглядається вітчизняними ученими (К.Л. Бугайчук, В.О. Попов, В.О. Черков), що зумовлюється відсутністю правового регулювання зазначеної сфери і необхідністю впровадження позитивного зарубіжного досвіду (розглянуто у параграфі 1.3.);

– розгляд проблемних питань приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні. Такою спрямованістю характеризуються статті О.М. Шелухіна, О.Ю. Чередниченко, С.С. Юрко та деяких інших фахівців;

– надання детективних послуг (О.В. Бровкін, В.В. Горovenko, Т.С. Пономарьова, О.Г. Федорова, Я.О. Сиротин);

– розгляд приватної детективної (розшукової) діяльності з позицій адміністративного права (Д.К. Брагер, П.В. Іванов, В.І. Козлов, О.В. Солнишкова);

– аналіз приватної детективної (розшукової) діяльності крізь призму засад кримінального права (О.А. Качалов, Т.Е. Зульфугарзаде).

Розглянемо основні положення та висновки наукових праць зазначених авторів щодо приватної детективної (розшукової) діяльності та укладення договору про надання детективних послуг. Насамперед, визначимося із термінами, які будемо використовувати. В зарубіжній літературі суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності прийнято визначати як приватні детективи (щодо фізичних осіб) та детективні агентства, детективні бюро, детективні підприємства (як юридичні особи). Така термінологія у більшості використовується й вітчизняними авторами. Посилаючись на їх наукові праці, ми також будемо наводити ці визначення. Водночас ЗУ«Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.04.2017 р. прийнятий ВРУ, але не підписаний Президентом України, юридичних осіб у вказаній сфері іменує як об'єднання приватних детективів, що зобов'язує нас користуватися також цим терміном.

Серед наукових праць, в яких розглядається українська практика приватної детективної (розшукової) діяльності, відзначимо наукові статті К.В. Калюги [67], А.В. Соломяної [154], О.М. Шелухіна [179], С.С. Юрка [186]. Основними напрямками їхнього дослідження є характеристика послуг приватних детективних агентств, аналіз законопроектів про приватну детективну (розшукову) діяльність. Зауважимо, що перші законопроекти вказану діяльність іменували по-різному: і приватна детективна діяльність, і приватна детективна (розшукова) діяльність; звідси різнобій в термінології науковців.

Так, А. Старушкевич розглядає поняття, суб'єкти, напрямки правового регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності в Україні з метою аналізу законопроекту «Про приватну детективну діяльність».

Заслуговує на увагу визначення дослідником термінів «детективна діяльність», «детектив», «детективна організація», «асоціація працівників детективних організацій» та перелік послуг, що можуть надаватися суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності; їх прав та обов'язків; обмеження у приватній детективній (розшуковій) діяльності; вказівка на характер взаємовідносин з органами державної влади; процедуру укладення договору про надання детективних послуг та ліцензування приватної детективної (розшукової) діяльності; гарантії соціального і правового захисту суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності; форми відповідальності [155, с. 71-75]. Погоджуючись з багатьма викладеними правовими положеннями автора, вкажемо на необхідність класифікації об'єктів детективних послуг (наприклад, сімейна сфера та захисту корпоративної безпеки, бізнес-ризик, надання професійних послуг тощо).

К.В. Калюга, досліджуючи існуючу практику надання детективних послуг в Україні, можливі проблеми з ліцензуванням цієї діяльності, окремі законопроекти у зазначеній сфері, у висновку підкреслює необхідність у майбутньому законі: чітко визначити предмет приватної детективної (розшукової) діяльності; наголосити на принципах надання таких послуг (конфіденційність та порядність, інформування клієнта щодо можливих перспектив розслідування); визначити інформаційну основу, яку будуть використовувати приватні детективи та пропонує дозволити їм проводити оперативно-розшукові заходи [67, с. 175].

А.В. Соломяна, аналізуючи законопроект Всеукраїнської асоціації приватних детективів, вказує на п'ять груп детективних послуг: 1) забезпечення економічної безпеки фізичних та юридичних осіб; 2) пошук фізичних осіб в Україні та за кордоном; 3) забезпечення особистої безпеки особи та членів її сім'ї; 4) соціальні послуги; 5) інші послуги, які стосуються приватної детективної (розшукової) діяльності та не суперечать закону. А також підкреслює вагомість надання послуг, які передбачають пошук

відомостей, необхідних для розгляду справ у цивільному, господарському та адміністративному судочинстві; на договірній основі із сторонами судового процесу; пошук, збирання та надання відомостей в кримінальному провадженні на договірній основі із стороною кримінального провадження; пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення замовника до органів державної влади чи суду.

Варто врахувати пропозиції А.В. Соломяної щодо необхідності: розроблення цілісної стратегії участі недержавних суб'єктів у запобіганні злочинності; визначити та нормативно закріпити систему взаємодії приватних детективних (розшукових) підприємств з органами державної влади; розробити та запровадити навчальну програму підготовки приватних детективів; розробити порядок їх доступу до державних баз даних та інформаційних систем; визначити перелік дозволених дій, у тому числі з використанням спеціальних засобів; законодавчо закріпити порядок використання отриманих у ході такої діяльності результатів [154, с. 120-123].

Детальний аналіз проектів ЗУ «Про приватну детективну діяльність» здійснюють С.С. Юрко та О.М. Шелухін. Так, С.С. Юрко, розглядаючи перспективи законодавчої регламентації такої діяльності в Україні, здійснює порівняльне визначення поняття «детективна діяльність» за проектами законів від 13.02.2012 р., 25.02.2008 р., 07.04.2004 р., 01.07.2004 р., 05.04.2000 р. На його погляд, найбільш оригінальним є визначення у проекті закону від 25.02.2008 р., у якому звертається увага і на напрями діяльності приватних детективів і на систему гласних розшукових заходів. Такий підхід узгоджується з ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. №213-12 [184].

Проте найбільш дискусійним питанням С.С. Юрко вважає перелік надання детективних послуг, зауважуючи, що в окремих проектах приватні детективи можуть дублювати деякі функції органів державної влади. На цьому його аналіз законопроектів закінчується. Варті уваги аргументації автора «за» і «проти» приватної детективної (розшукової) діяльності в

Україні. Найбільш суперечливим є такий аргумент проти приватної детективної (розшукової) діяльності – нею будуть порушені права особи на невтручання в особисте і сімейне життя, які гарантуються Конституцією України та ст.182 Кримінального кодексу України. Аргументами на користь приватної детективної (розшукової) діяльності, з погляду С.С.Юрко, є забезпечення реальної, а не декларативної змагальності сторін на досудовому слідстві та додаткових надходжень у державний бюджет, приватна детективна (розшукова) діяльність буде сприяти більшому розкриттю злочинів. Тобто така діяльність вбачається науковцем як діяльність, що може та повинна здійснюватися у кримінально-правовій сфері. У висновку С.С. Юрко підкреслює, що законодавчому регулюванню зазначеної сфери перешкоджає відсутність політичної волі суб'єктів законодавчого процесу [186, с. 370-353].

О.М. Шелухін до питання про приватну детективну (розшукову) діяльність звертається під час розгляду проблем ліцензування діяльності недержавних охоронних структур. Аналізуючи проект ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» (номер реєстрації та дата законопроекту автором не зазначається), він вказує на спрямованість такої діяльності на: пошук людей, збирання та фіксація інформації, розшук предметів, майна, тварин, установлення фактів та з'ясування різних обставин на замовлення клієнтів, а також перераховує послуги, які можуть надаватися її суб'єктами (за 12 пунктами), прогнозує ліцензування цієї діяльності та необхідність заздалегідь розроблення ліцензійних умов надання детективних послуг [179, с. 70-74].

У своїй іншій статті О.М. Шелухін, розглядаючи правове регулювання послуг у сфері забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання (на прикладі недержавних підприємств), наводить аналіз цього ж законопроекту та зазначає, що у ньому повинні бути відображені: види такої діяльності та їх відмінність від адвокатської практики, охоронної й інших суміжних видів підприємницької діяльності; її конкретні форми,

методи здійснення; особливості легітимації (реєстрації, іцензування), а також її припинення; повноваження приватних детективів і обмеження у них; можливості і правила застосування зброї та спеціальних засобів, гарантії соціального і правового захисту приватних детективів, контроль і нагляд за здійсненням такої діяльності [178, с. 274].

Аналіз законопроекту «Про приватну детективну діяльність» №3727 здійснює Є. Рахновецький, він звертає увагу на визнання такої діяльності підприємницькою; вказує, що вона становить систему гласних пошукових заходів, спрямованих на надання суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності на договірній основі замовникам професійних послуг із метою забезпечення та захисту їхніх законних прав та інтересів. Автор ставить запитання без відповіді: чи готова держава віддати до приватних рук, по суті, певну частку своїх функцій й докорінного перегляду основ всієї оперативно-розшукової діяльності? [135].

Цивільно-правову спрямованість детективних послуг розглядають у своїх дисертаційних дослідженнях зарубіжні і вітчизняні правники – О.В. Бровкін [18], В.В. Горовенко [39], Т.С. Пономарьова [117], О.Г. Федорова [163]; таких праць поки що небагато. Відразу вкажемо, що російськими авторами одночасно аналізується і детективна, і охоронна діяльність, виходячи із того, що зазначені види діяльності регулюються одним законом РФ «Про приватну детективну та охоронну діяльність» від 11.03.1992 р. №2487-1 [111] та зауважимо, що така діяльність ними розглядається як приватна детективна, без акцентування на розшукову діяльність.

О.В. Бровкін ґрунтовно досліджує проблеми розробки договору на надання приватних детективних послуг у цивільному праві і кримінальному процесі: аналіз і уточнення таких понять цивілістичної науки як правове регулювання зобов'язань, у тому числі з надання послуг; визначення сутності приватного розшуку і його місця у захисті суб'єктивних прав, зокрема у кримінально-процесуальній діяльності; з'ясування форм участі приватного

детектива у кримінально-правовому процесі та характер, форми, умови їх взаємодії з правоохоронними органами. У кандидатському дослідженні доводиться необхідність прийняття самостійного нормативно-правового акта, який буде регулювати приватну детективну діяльність; визначені особливості договору про надання детективних послуг: укладення його тільки із суб'єктом, який має відповідний дозвіл (ліцензію) і тільки за окремими видами послуг, що відображається на змісті прав і обов'язків сторін, умовах відповідальності; висловлюється твердження, що під час приватної детективної діяльності можуть вирішуватися окремі завдання, аналогічні тим, які вирішуються у оперативно-розшуковій діяльності, проте вони не тотожні. Приватний детектив у разі представлення інтересів клієнта у кримінальному судочинстві, може вступати в кримінально-процесуальні відносини і бути діючим учасником кримінально-процесуальної діяльності. На думку дослідника, з якою ми погоджуємося, взаємодія приватного детектива з учасниками кримінального процесу підвищує ефективність захисту законних інтересів потерпілого [18, с. 10].

Вітчизняний правник Т.С. Пономарьова вказує на такі проблеми правового регулювання договору про надання детективних послуг: не вирішення правового статусу приватного детектива, а саме неоднозначність визначення умов заняття такою діяльністю; відсутність детального регулювання договору про надання детективних послуг, що може мати наслідком навіть проблему із визначенням того, чи був він укладений. Окрім цього, зауважує науковець, виникають певні питання і в межах умови про предмет такого договору, зокрема, і щодо видів детективних послуг, і їх відповідності іншим нормативним актам в цілому [117, с. 106-113]. Вкажемо на доцільність розгляду Т.С. Пономарьовою організаційно-правової форми об'єднань приватних детективів, здійснення висновку про необхідність її зазначення як повного і командитного товариства; аналіз видів детективних послуг, що можуть надаватися суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності, та їх поділ на категорії.

Розглядаючи приватну розшукову та охоронну діяльність з позицій цивільного права, В.В. Горовенко зазначає, що виділені види діяльності є різновидністю підприємницької діяльності. Своє твердження він обгрутовує так: ці види діяльності здійснюються їх суб'єктами самостійно; на свій ризик; особи, що здійснюють цю діяльність реєструються як підприємці. Проте така діяльність є особливою, бо має специфічні ознаки: правоохоронний характер; сукупність послуг, які надаються, є особливими; склад суб'єктів її здійснення використовує специфічні засоби і способи для надання розшукових та охоронних послуг; склад їх суб'єктів є своєрідним; до співробітників розшукових та охоронних організацій встановлені спеціальні вимоги; особливий порядок ліцензування суб'єктів зазначеної діяльності.

Науковець наводить тлумачення авторської дефініції приватної детективної та охоронної діяльності, яку тісно пов'язує з їх ознаками. На його погляд, приватна охоронна і розшукова діяльність – це правоохоронна, самостійна, ризикова діяльність, направлена на отримання прибутку від задоволення потреб фізичних і юридичних осіб із забезпечення, реалізації і захисту майнових та немайнових прав і законних інтересів, яка здійснюється через надання особою сукупності пошукових та охоронних послуг за допомогою специфічних засобів і способів комерційними організаціями, які отримали в спеціальному порядку ліцензію, їх працівники повинні мати російське громадянство. Вважаємо, що з визначенням такої дефініції можна погодитися лише за умови відокремлення зазначених видів діяльності, які не є аналогічними щодо надання предмета послуг, тим більш, що ці види діяльності окремо характеризують і законодавство, у тому числі РФ.

Заслуговує на увагу детальний розгляд В.В. Горовенко прав і обов'язків сторін договору про надання детективних послуг за трьома групами: перша група – це права і обов'язки, властиві усім договірним правовідносинам; друга – права і обов'язки, властиві певним договорам з надання послуг; третя – права і обов'язки, що властиві виключно окремим договорам з надання детективних послуг. Однак при характеристиці цих договорів вказується

тільки на обов'язки виконавця (приватних детективів, об'єднання приватних детективів), а про його права, а також права й обов'язки замовника не зазначається [39, с. 5, 118-122].

О.Г. Федоровою досліджується широке коло різносторонніх аспектів щодо детективної та охоронної діяльності: спеціальна правосуб'єктність і дієздатність фізичних та юридичних осіб, які здійснюють приватну детективну та охоронну діяльність; особливості їх участі у цивільному обігу та зобов'язальних правовідносинах, цивільно-правова відповідальність. У висновку дослідниця пропонує розмежовувати предмет правового регулювання приватної детективної та охоронної діяльності (основою якої є цивільно-правовий договір з надання детективних та охоронних послуг); підкреслює самостійне місце у системі договорів з оплатного надання послуг договорів на надання приватних детективних і охоронних послуг; вказує на необхідність включити поняття «детективні послуги» і «охоронні послуги» в Загальноросійський класифікатор послуг населенню ЗК-002-93, затверджений постановою Держстандарту РФ від 28.2006 р. №163 [163, с. 184].

З позицій адміністративного права приватну детективну діяльність розглядають і українські науковці, і зарубіжні. Вітчизняними дослідниками розглядаються та аналізуються організаційно-правові основи об'єднань приватних детективів та їх взаємодія з органами внутрішніх справ України.

Договори про надання детективних та охоронних послуг в РФ у своїх кандидатських дисертаціях досліджують В.Б. Белорусов, Д.К. Брагер, П.В. Іванов, В.І. Козлов, О.В. Солнишкова.

Зокрема, Д.К. Брагер розглядає розвиток і сучасний стан приватної детективної і охоронної діяльності, у тому числі ретроспективний аспект та сучасний стан законодавства, адміністративно-правову відповідальність за правопорушення у зазначеній сфері. В окремій главі досліджується порядок створення та ліцензування недержавних детективних та охоронних організацій, їх взаємодія з органами внутрішніх справ, контроль та нагляд за

діяльністю вказаних організацій та їх удосконаленням. Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у спробі автора виявити існуючі прогалини у нормативних актах, що регулюють приватну детективну та охоронну діяльність, а також запропонувати шляхи їх усунення. З метою удосконалення законодавства дослідником наводиться авторська дефініція недержавної детективної діяльності як підприємницької, що здійснюється фізичними і недержавними організаціями на оплатній договірній основі та за спеціальним дозволом; пропонується зазначити у відповідному законі РФ право приватних детективів і охоронників на застосування фізичної сили з метою зупинення правопорушення у разі необхідності; доповнити Кодекс про адміністративні правопорушення РФ нормами про: посилення адміністративної відповідальності за надання суб'єктами зазначеної діяльності завідомо неправдивих відомостей, надання детективних послуг клієнтам без укладення договорів, неповідомлення про використання вогнепальної зброї та інші [16]. На наш погляд, зазначені пропозиції є доцільними.

У центрі уваги О.В. Солнишкової знаходяться питання правоздатності індивідуальних підприємців і організацій в аспекті державного регулювання приватної охоронної та детективної діяльності; співвідношення приватної охоронної, детективної та правоохоронної діяльності; спеціальна правоздатність їх суб'єктів. Дослідницею також вивчається державне регулювання в зазначеній сфері (легалізація та контроль, конституційні та адміністративно-правові основи). Авторка ставить за мету теоретичне обґрунтування напрямків удосконалення державного регулювання аналізованої діяльності, виявлення причин недостатньої ефективності існуючих правових механізмів, вироблення практичних рекомендацій. З метою удосконалення законодавства пропонується доповнення законів РФ «Про акціонерні товариства» та «Про товариства з обмеженою відповідальністю» переліком діяльності у приватній охоронній та детективній сферах. Державне регулювання зазначених сфер повинно

поєднувати адміністративно-правові та цивільно-правові методи, враховувати та узгоджувати вітчизняні правові акти з міжнародними. На думку О.В. Солнишкової, слід здійснити уточнення дефініцій понять «приватна детективна і охоронна діяльність» [152, с. 14].

Крізь призму адміністративного права договір про надання детективних послуг розглядають також В.Б. Белорусов [8], П.В. Іванов [62], В.І. Козлов [77], А.В. Каштанов [74], О.В. Кошельова [87] та інші науковці.

Діяльність детективних організацій та охоронних структур з попередження злочинів та їх участь у змагальному кримінальному процесі розглядається Н.М. Ахтирською, Т.Е. Зульфугарзаде, Я.О. Сиротіним, О.А. Качаловим. Зокрема Н.М. Ахтирська [4, с. 2-4], вказуючи на важливу допомогу приватних детективних агентств стороні у загальному кримінальному процесі, слушно звертає увагу на недоліки законопроекту «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 12.04.2010 р. №6288, а саме: а) надання приватному детективу усної згоди власника об'єкту на огляд приміщення, матеріалів тощо. Доведення у суді факту, що особа надала усний дозвіл, може бути проблематичним; б) оплатність послуг приватних детективів призведе до того, що ними буде користуватися мізерна частина населення; 3) оскільки приватна детективна діяльність є підприємницькою, вона не можна бути контрольована органами прокуратури, логічним буде покладання контролю за виконанням ліцензійних умов приватними детективами на Міністерство внутрішніх справ.

Т.Е. Зульфугарзаде [61, с. 160] увагу зосереджує на питаннях соціальної необхідності приватних детективних і охоронних структур як специфічних суб'єктів попередження злочинів; їх взаємодії з правоохоронними органами; правового положення і соціального захисту приватних детективів та охоронців; державного керівництва і прокурорського нагляду за діяльністю приватних детективних і охоронних структур. У висновку зазначається про необхідність включення в діяльність цих органів заходів з попередження і припинення злочинів та

адміністративних проступків; визначення причин і умов, що сприяють їх здійсненню та усунення цих підстав; підвищення правового статусу приватних детективних і охоронних структур як недержавних органів, що забезпечить ефективність їх діяльності.

О.А. Качалов, розглядаючи фактично аналогічні питання, досліджує місце та роль приватних охоронних і детективних організацій в сучасній системі попередження злочинності; основних формах їх діяльності у цьому напрямку та загальних засадах; взаємодії з органами внутрішніх справ та іншими суб'єктами попередження злочинності; проблемах ресурсного забезпечення та необхідності використання зарубіжного досвіду, насамперед США і Німеччини [73].

Різнобічні питання визначення правової природи, змісту і видів приватної детективної і охоронної діяльності; виявлення ролі і значення; дослідження системи відповідного нормативно-правового регулювання; з'ясування і аналіз організаційно-правового механізму забезпечення зазначеної діяльності та виявлення проблем удосконалення цього механізму досліджує Я.О. Сиротин. Заслужовують на увагу його висновки про подвійну правову природу приватної детективної та охоронної діяльності, яка, з одного боку, є особливою категорією підприємницької (недержавної) діяльності, що виникла в умовах розвитку соціально-економічних і товарно-грошових відносин у державі, з іншого боку, – змістом приватної детективної і охоронної діяльності є надання особою сукупності послуг, які носять правоохоронний характер і здійснюються за допомогою особливих способів і засобів підприємствами, які мають спеціальний дозвіл органів внутрішніх справ; виділення чотирьох видів приватної детективної та охоронної діяльності: інформаційно-аналітичної, пошуково-розшукової, охоронної, консультаційної; напрямків взаємодії між приватними детективними і охоронними структурами з іншими правоохоронними органами: правове, методичне та технічне співробітництво, інформаційне партнерство,

оперативна взаємодія і підтримка та інші, які, на наш погляд, є позитивним внеском у розробку теорії приватної детективної діяльності [147, с. 10-14].

Роль приватних детективних підприємств і охоронних структур розглядають О.Г. Андрєєва [3] та О.О. Євланова [51], забезпечення безпеки особи приватними детективами – А.С. Прудников [134], кримінальна відповідальність перевищення повноважень службовцями детективних і охоронних структур аналізується А.В. Овчаровим [114].

Аналіз зазначених наукових праць із проблематики, стан наукового дослідження приватної детективної (розшукової) діяльності і договору про надання детективних послуг в Україні свідчить про різнобічність тематики досліджень; насамперед, розкриття зарубіжного досвіду, аналізу українських законопроектів, посилену увагу зарубіжних дослідників до цивільно-правової характеристики договору про надання детективних послуг на відміну від досліджень українських цивілістів, які значно менше уваги приділяють цій тематиці [33, с. 47-50].

Розглянемо методологію розгляду проблематики укладання договору про надання детективних послуг. Дослідження будь-якої наукової проблеми завжди здійснюється на певній методологічній основі з використанням достатніх для цього методів наукового пізнання. Проте однозначного розуміння понять «методологія» і «метод» у науковій літературі до цього часу ще не склалося, хоча дослідження у цьому напрямку йдуть досить активно. Свої погляди щодо розуміння методології юридичної науки, правового регулювання висловлюють Ю.О. Баранова, В.В. Дудченко, М.С. Кельман, М.І. Козюбра, М.В. Костицький, Д.Г. Манько, Т.І. Тарахович, П.М. Рабінович. Методи наукового пізнання досліджують А.Є. Іванова (порівняльно-правовий метод), О.В. Кустовська (системний підхід наукового пізнання), О.В. Чернецька, В.С. Шилінгов (юридична компаративістика), Д.А. Шигаль (розмежування порівняльного, історичного, порівняльно-правового методів) та інші фахівці.

Під «методологією» загальноприйнято розуміти науку про методи, способи, стратегію дослідження предмета, під «методом наукового дослідження» – сукупність прийомів, засобів, правил, операцій, за допомогою яких здійснюється пізнання досліджуваного предмета. Заслужує на увагу погляд М.В. Костицького, який вважає, що методологія є вченням, цілісною теорією з поняттями й категоріями, світоглядом, через призму яких і здійснюється пізнання за допомогою методів у відповідності з технологією їх застосування. Метод, методика й методологія, з одного боку, перебувають в ієрархічному зв'язку, з іншого, – можуть існувати доволі автономно [84, с. 5-6]. Так Ю.О. Баранова, розглядаючи поняття «метод», «методологічні правила», «методологічні принципи», вказує на їх відмінність, зокрема, головні функції методологічних правил полягають у передбаченні і поясненні регуляції та орієнтації діяльності, спрямовані на вирішення проблеми, а метод – на виявленні способів і механізмів діяльності і перетворення [5, с. 107].

У науковій літературі йде дискусія щодо класифікації методів наукового пізнання. Фахівцями виділяється значна кількість класифікацій, зокрема, за критеріями мети: первинні (збір інформації, спостереження, опитування тощо) та вторинні (систематизація даних, шкалювання та інші); за способом реалізації: логіко-аналітичні (дедукції, індукції, аналізу), візуальні (графи, схеми, діаграми, картограми); експериментальні (за їх допомогою вивчаються і прогнозуються результати) методи. Проте більшість авторів всі методи поділяють на загальні та спеціальні [99, с. 15], хоча зауважимо, що й у цьому разі однозначних поглядів немає.

Науковці до загальних методів відносять – діалектичний (розгляд предмета чи явища з початку його виникнення, у розвитку, у залежності від існуючих обставин), системний («... вивчення закономірностей і механізмів утворення складного об'єкта з певних складових, при цьому особлива увага звертається на різноманіття внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи, на процес (процедуру) об'єднання основних понять у єдину теоретичну

картину, що дає змогу виявити сутність цілісності системи» [92, с. 5]), системно-структурний (комплексне усестороннє дослідження елементів предмета з визначенням функціональної спрямованості кожного з них); абстрагування (виведення правових положень або висновків, абстрагуючись від їх другорядних, не істотних ознак чи елементів), аналізу (детальне дослідження кожного елементу явища чи предмета), синтезу (здійснюється об'єднання в єдине ціле розрізнених елементів предмета), індукції (перехід у дослідженні явищ та предметів від часткового до загального), дедукції (у ході дослідження конкретних явищ використовуються загальні науково-теоретичні положення), аналогії (зіставлення досліджуваних явищ чи предметів та встановлення їх тотожності), класифікації (групування предметів чи явищ за обраним критерієм) та деякі інші.

До спеціально-правових методів відносять: порівняльно-правовий (аналіз зіставленого аналогічного досвіду у правовій площині), формально-правовий (розгляд правових явищ не у розвитку, а у сталому стані), конкретно-правовий (аналіз складових правових явищ або предмета), прогностично-правовий (розгляд досліджуваного предмета з погляду його подальшого розвитку).

Проаналізуємо укладання договору про надання приватних детективних послуг окремими із зазначених методів наукового пізнання.

Історико-правовий метод дозволив простежити еволюцію правового регулювання, а також дослідити генезу наукової думки про надання детективних.

Компаративістський метод використовувався для порівняльно-правового аналізу правового регулювання надання детективних послуг в Україні та зарубіжних країнах, а також наукових поглядів з окресленої проблематики.

Системно-структурний – забезпечив розгляд договору про надання детективних послуг у системі цивільно-правових договорів та у тісному взаємозв'язку з іншими договорами про надання послуг.

Метод абстрагування – дозволив відійти від другорядних ознак договору про надання детективних послуг, які хоч і мають значення для його виконання, але не є визначальними, та зосередити увагу на його основних ознаках та істотних умовах.

Аналітичний метод надав змогу розглянути аналізований договір відповідно до його структурних складових (укладання договору, його істотні умови, виконання договору, відповідальність у разі неналежного виконання, зміна, припинення, розірвання) та всебічно їх проаналізувати.

Метод аналогії сприяв співставленню умов цивільно-правового договору та договору про надання детективних послуг і формулюванню висновку про належність цього договору до інституту зобов'язального права, що регулюється Цивільним кодексом України; відповідальності сторін за порушення умов договору про надання детективних послуг та юридичної відповідальності в цілому.

Формально-догматичний метод застосовувався при тлумаченні правових категорій, в результаті чого розроблено, поглиблено та уточнено понятійний апарат з досліджуваного питання.

Метод класифікації дозволив згрупувати усі детективні послуги за зазначеним договором на такі групи: 1) укладання договору про надання детективних послуг щодо з'ясування сімейних фактів чи обставин; 2) укладання договору про надання детективних послуг у сфері забезпечення корпоративної безпеки; 3) укладання договору про надання детективних послуг у сфері бізнес-розвідки; 4) укладання договору про надання детективних послуг у змагальному кримінальному, цивільному, господарському, адміністративному судочинстві; 5) надання інших послуг, у тому числі правових.

Під час наукового дослідження використовувалися і спеціальні методи. Порівняльно-правовий метод дозволив розглянути практику надання детективних послуг в різних країнах світу та зробити висновок про наявність спільних рис правового регулювання приватної детективної (розшукової)

діяльності, наприклад, щодо обсягу надання таких послуг, необхідності та порядку ліцензування, обмежень у детективній діяльності, взаємовідносин з органами державної влади та іншими державними інституціями.

Конкретно-правовий метод допоміг проаналізувати існуючу сьогодні в Україні практику надання детективних послуг на прикладах діяльності окремих детективних структур, які працюють у кожній області та діяльності Всеукраїнської Асоціації приватних детективів, яка була створена та діє з 2012 р.

Прогностично-правовий метод дозволив розглянути правові положення договору про надання детективних послуг та запропонувати доповнення до деяких законів України, зокрема пропозиції внести зміни до статті 32 ЦК України про можливість звернення неповнолітньої особи за наданням детективних послуг до приватного детектива [29, с. 48-51].

Отже, дослідження проблематики приватної детективної (розшукової) діяльності та укладання договору про надання приватних детективних послуг здійснювалося на основі використання як загальних, так і спеціальних методів наукового пізнання; їх використання у системному взаємозв'язку і взаємозалежності, що дозволило розглянути реальний стан вітчизняної відповідної практики та розробити пропозиції щодо її удосконалення.

Наукова література, в якій досліджуються проблемні аспекти приватної детективної (розшукової) діяльності і договори про надання детективних послуг, містить ґрунтовний аналіз відповідних законопроектів, виділення ними позитивних правових положень, вказівку на певні недоліки (різномір у визначенні термінології, класифікації об'єктів такої діяльності, недостатність дієвої підготовки приватних детективів тощо). З позицій цивільного права договір про надання детективних послуг українськими дослідниками фактично не аналізується, хоча зарубіжні вчені активно розглядають його як різновид цивільно-правового договору у зобов'язальному праві.

Правниками пропонується розроблення стратегії приватної детективної (розшукової) діяльності; посилення захисту під час її здійснення особистих

прав та інтересів особи, взаємодії приватних детективів та об'єднань приватних детективів з органами державної влади, необхідність законодавчого регулювання не лише вказаної діяльності, а й договору про надання детективних послуг.

1.2. Генеза законодавства України та наукової думки про надання детективних послуг

В умовах сьогодення зростає роль недержавних органів безпеки у системі національної безпеки України, актуалізується необхідність підвищувати ефективність їх функціонування. Детективні послуги фізичним і юридичним особам із захисту їх інтересів, охорони майна власників, пошуку безвісті зниклих осіб надають об'єднання приватних детективів на основі укладення договору про надання детективних послуг.

Сьогодні в Україні діють близько 2 тисяч приватних детективів і об'єднань приватних детективів – у 20 разів більше, ніж п'ять років тому. Для порівняння: у Польщі налічується 300 ліцензованих детективів і агентств, а у Франції – 500 [82].

Водночас на сьогодні в Україні не сформовано правової доктрини щодо приватної детективної (розшукової) діяльності та надання приватних детективних (розшукових) послуг. Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає доктрину як «... політичне, наукове, філософське, військове і т. ін. вчення; теорія, система поглядів» [23, с. 236]. Складовими правової доктрини також є «... думки вчених-юристів з тих чи інших питань правотворчості та правозастосування, наукові праці найбільш відомих дослідників в області держави і права, документи, що містять концептуально оформлені правові ідеї, принципи, напрями сучасної правової політики», головною ознакою котрих має бути загальна визнанність» [71, с. 9, 94]. В юридичній літературі зазначається, що «... наукова доктрина дозволяє найбільш вдало поєднати різноманітні погляди, концепції, факти. Проте

життєздатною вона стає за умови отримання підтримки з боку політичних сил, що прагнуть до панування або знаходяться при владі» [71, с. 99].

В Україні практика надання приватних детективних (розшукових) послуг проходить своє становлення, ВРУ 13.04.2017 р. прийнятий ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», але він не підписаний Президентом України. Однак, розглядаючи поняття правової доктрини у широкому розумінні як сукупність наявних у суспільстві теоретичних розробок, поглядів та праць найбільш відомих авторитетних дослідників; документів, що містять концептуально оформлені правові ідеї, принципи, напрями правової політики; ми можемо зазначати про розвиток наукових знань в аналізованій сфері та формування деяких складових правової доктрини щодо надання приватних детективних (розшукових) послуг. За змістом правова доктрина, як і будь-який важливий політичний документ, включає вступну частину (із зазначенням виникнення необхідності правового регулювання певної сфери; потреби розроблення доктрини та актуальності прийняття; визначення термінів; що використовуються), основну частину (із базовими змістовними правовими положеннями), висновки (з обов'язковою вказівкою можливостей правозастосування одержаних результатів).

Зауважимо, що ми будемо аналізувати погляди українських науковців (К.Л. Бугайчук, К.В. Калюга, А.В. Соломяна, А.Старушкевич, В.О. Попов, О.М. Шелухін, О.А. Чередниченко, В.О. Черков, О.Ю. Чорний, С.С. Юрко) щодо надання детективних послуг та їх аналіз законопроектів та ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.04.2017 р., прийнятого ВРУ, але не підписаного Президентом України. Висловлені думки є першим аналізом діяльності з надання приватних детективних (розшукових) послуг в Україні, характеризуються надзвичайним плюралізмом щодо тих чи інших аспектів, можливостей приватних детективів у сфері захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб недержавними органами.

Відмітимо, що в Україні було розроблено близько десятка законопроектів «Про приватну детективну (розшукову) діяльність».

Найбільш ґрунтовно розробленими із них є такі: законопроект від 25.02.2008 р. № 2120 (автор – народний депутат І.В. Мосійчук) [132]; законопроект від 13.12.2012 р. № 1093 (автори – народні депутати В.Д. Швець, В.С. Малишев) [130]; законопроект від 28.12.2015 р. № 3726 (автори – народні депутати М.П. Паламарчук, А.А. Кожемякін, О.П. Продан, А.А. Терерук) [128]; законопроект Всеукраїнської Асоціації приватних детективів [129]. Аналіз їх тексту свідчить про майже аналогічність визначення основних понять та структури законопроектів.

13.04.2017 р. ВРУ прийняла ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», але він не підписаний Президентом України. В його основу був покладений проект ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність від 28.12.2015 р. № 3726 (автори – народні депутати М.П. Паламарчук, А.А. Кожемякін, О.П. Продан, А.А. Терерук).

Використання Президентом України права вето щодо прийнятого ВРУ ЗУ від 13.04.2017 р. науковці сприйняли критично. В.С. Малишев вказує: «якщо прочитати аргументи, викладені у зауваженнях Глави держави, то можна подумати, що діяльність приватних детективів ніби то буде суперечити КПК. Натомість текст ухваленого Закону це не підтверджує» [95]. С.С. Юрко зауважує: необхідність підписання вказаного ЗУ Президентом України, зумовлюється актуальністю у сучасних умовах захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб; забезпеченням реальної, а не декларативної змагальності сторін на досудовому слідстві; додатковими надходженнями у державний бюджет, сприянням більшого розкриття злочинів [186, с. 371-372]. Є. Рахновецький вважає, що «... наявність легальної приватної детективної діяльності різко підвищить якість і відповідальність усієї державної правоохоронної системи, покращить її компетентність у реагуванні на потреби громадян і суспільства загалом» [135]. Законодавче регламентування діяльності приватних детективів та об'єднань приватних детективних з чітким визначенням їх прав, обов'язків,

відповідальності є нагальною потребою, таку думку висловлює І.М. Риженко [138, с. 388].

Погляди зазначених фахівців та розроблені політичними діячами законопроекти складають базисну основу наукових знань про надання приватних детективних (розшукових) послуг.

Значну увагу науковці приділяють розробці понять, насамперед таких, як: «приватна детективна (розшукова) діяльність», «суб'єкт приватної детективної (розшукової) діяльності», «приватний детектив», «об'єднання приватних детективів». На сьогодні у юридичній літературі, словниках та законопроектах такі визначення вже є, але однозначного тлумачення цих термінів немає.

Приватна детективна (розшукова) діяльність більшістю науковців визначається як діяльність, яка успішно включає в себе приватні і публічні інтереси, так як направлена не тільки на отримання прибутку, а й на створення безпечних умов захисту прав та інтересів громадян, а також визначається як різновид соціальної діяльності та водночас як юридична, пізнавальна, розшукова, професійна. Таку позицію займають Е.А. Ільєсов [64, с. 97], В.Г. Семенов [145, с. 14-15], Ю.П. Боруленков [15, с. 396], С.С. Юрко [184, с. 103, 106].

Більш однозначним є визначення фахівцями суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності. У словниковій літературі ми поки що знаходимо тільки визначення поняття «детектив»: спеціаліст з розслідування злочинів, детективний – відноситься до розкриття заплутаної таємниці, зазвичай пов'язаної зі злочином [23, с. 217]. Звернемо увагу на підкреслення зв'язку поняття «детектив» із поняттями «розкриття», «розслідування злочинів».

Щодо визначення того, хто є суб'єктом приватної детективної (розшукової) діяльності, то наведемо відповідні статті ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.04.2017 р., який прийнятий ВРУ,

але не підписаний Президентом України. У ньому наводиться таке визначення приватного детектива:

«Приватним детективом може бути громадянин України, який досяг 25 років, володіє державною мовою, має вищу юридичну освіту або стаж роботи в оперативних підрозділах чи органах досудового розслідування не менше трьох років, пройшов відповідне навчання з метою здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності та отримав у встановленому законом порядку свідоцтво про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю» (ст. 5).

«Об'єднання приватних детективів є юридичною особою, створеною шляхом об'єднання двох або більше приватних детективів відповідно до вимог законодавства України, що провадить виключно приватну детективну (розшукову) діяльність на підставі статуту (п. 2 ст. 6)» [127].

Основними ознаками об'єднання приватних детективів як юридичної особи, є: організаційна єдність; наявність відокремленого майна; виступ у цивільному обігу від свого імені; самостійна відповідальність за зобов'язаннями. Необхідною умовою її існування є державна реєстрація і отримання свідоцтва на приватну детективну (розшукову) діяльність. Організації приватних детективів створюються у законодавчо визначеній організаційно-правовій формі та мають відповідне найменування.

ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність», від 13.04.2017 р., прийнятий ВРУ, але не підписаний Президентом України, чітко визначає правовий статус (права та обов'язки) суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, відповідно до яких вони координують свою поведінку (розглянуто у параграфі 2.4.).

Зауважимо, що загальноприйнятим є такий підхід до визначення прав та обов'язків суб'єкта будь-яких правовідносин, під правами розуміють можливості особи визначати вид та міру своєї поведінки; а під обов'язками – дотримуватись законодавчих вимог виду та міри своєї поведінки.

В юридичній літературі науковці, визначаючи права суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, вказують на напрями їх діяльності, можливості вчиняти ті чи інші дії. До публікацій такого змісту віднесемо статті К.В. Калюга [67], А. Старушкевич [155], О.Г. Федорова [163], О.Ю. Чередниченко, А.О. Чередниченко [172], С.С. Юрко [186] та інші.

Більш узагальнено права суб'єктів за напрямками їх діяльності та їх обов'язки наводять фактично всі розроблені законопроекти, зокрема: законопроект від 25.02.2008 р. № 2120 [132]; законопроект від 13.12.2012 р. № 1093 [130]; законопроект від 28.12.2015 р. № 3726 [128]; законопроект Всеукраїнської Асоціації приватних детективів [129]. У них вказується, що суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності мають право вчиняти будь-які дії, що: а) не порушують гарантованих законом прав інших осіб; б) не заборонені законом; в) необхідні для належного виконання договору, а саме: 1) звернення з запитами до компетентних органів; 2) ознайомлення з необхідними документами і матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; 3) проведення зовнішнього огляду об'єктів та зовнішнє спостереження на відкритій місцевості; 4) за згодою власника об'єкта проводити внутрішній його огляд, відвідувати житлові та інші приміщення, проводити огляд або вивчення матеріалів, предметів, документів; здійснювати кіно-, фотозйомку, відео- та аудіозапис; 5) отримувати на договірній основі письмові висновки та усні консультації фахівців та експертів; 6) використовувати спеціальні засоби у відповідності до законодавчих вимог; 7) користуватися іншими правами.

До обов'язків суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності законопроекти відносять: невідкладне повідомлення уповноважених органів державної влади про отримання інформації або виявлення обставин злочину; відмова від укладення договору про надання приватних детективних (розшукових) послуг, якщо наразі буде порушено законодавство, права третіх

осіб, можливий конфлікт інтересів приватного детектива; дотримання вимог законодавства у сфері протидії та запобігання корупції та хабарництву.

В законопроектах вказані обмеження щодо діяльності приватних детективів. Їм забороняється: приховувати від органів державної влади відомі їм факти скоєних злочинів; видавати себе за суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, співробітників органів державної влади, інших службовців [129, ст. 15]; збирати відомості, що пов'язані з особистим життям, з політичними та релігійними переконаннями окремих осіб без їх письмової згоди; передавати своє свідоцтво або посвідчення для використання іншим особам [130, ст. 16]. Зазначена заборона на вказані дії приватних детективів є імперативною та водночас обмеженням у здійсненні ними такої діяльності.

Приватну детективну (розшукову) діяльність науковці визначають як підприємницьку [135], тобто ризикову, ініціативну, самостійну, систематичну, спрямовану на одержання прибутку. Особливостями її здійснення є специфіка різноаспектних видів діяльності, основними напрямками приватної детективної (розшукової) діяльності є такі: надання приватними детективами послуг сімейного характеру та у сфері забезпечення корпоративної безпеки та економічної безпеки юридичних осіб; у цивільному, господарському, адміністративному судочинстві; під час кримінального провадження та судового слідства (більш широко будуть розкриті у параграфі 2.4).

Фахівцями називаються й інші послуги, що надаються приватними детективами та не суперечать законодавству, це: здійснення приватних розслідувань на договірній основі з органами державної влади та органами місцевого самоврядування; розшук та надання інформації щодо зниклого (втраченого або викраденого) майна, тварин; реалізація заходів щодо захисту правовласників на торговельну марку, комерційне позначення та інші об'єкти інтелектуальної власності; з'ясування місця знаходження осіб, які не виконують своїх фінансових зобов'язань; надання консультативних послуг та

громадянам та юридичним особам з питань приватної детективної (розшукової) та охоронної діяльності, недержавної безпеки та інших питань.

На наш погляд, приватні детективи повинні надавати замовникам весь обсяг зазначених послуг, виділення однієї чи двох-трьох позицій є недоцільним; українське населення потребує юридичної допомоги у всіх вказаних сферах, лише у цьому разі захист їх інтересів буде повним та всеохоплюючим.

Законопроекти з приватної детективної (розшукової) діяльності вказують, що відповідальність приватних детективів настає у таких випадках: у разі порушення ними встановлених Конституцією України прав і свобод людини і громадянина; застосування спеціальних засобів з перевищенням своїх повноважень, перевищенням меж необхідної оборони чи меж крайньої необхідності; використання відомостей, отриманих за результатами діяльності з метою шантажу замовників або третіх осіб.

Вважаємо, що юридична відповідальність не повинна застосовуватися, якщо у вчиненому діянні немає вини суб'єкта приватної детективної (розшукової) діяльності; правопорушення (невиконання договірних зобов'язань, бездіяльність, внаслідок якої не виконана детективна послуга), пов'язані із об'єктивними обставинами, незалежними від нього.

Законопроекти з приватної детективної (розшукової) діяльності передбачають обов'язкове її розмежування із діяльністю органів державної влади, а також визначають характер такої взаємодії. Ці вимоги, як свідчить світовий досвід, є загальнопоширеними, а обсяг взаємовідносин суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності з органами державної влади – різним.

У взаємовідносинах з органами державної влади суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності мають права і обов'язки. До їхніх обов'язків відноситься обов'язкове повідомлення таким органам інформації про ознаки та факти злочину з переданням усіх матеріалів, що підтверджують дану інформацію; до прав – надання допомоги таким органам

у забезпеченні правопорядку та попередженню злочинів. Порядок надання допомоги повинен бути у подальшому встановлений нормативно, враховуючи, що суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності є підприємцями і працюють не лише на договірній, а ще й на платній основі. Застереженням до взаємодії зазначених сторін є те, що при цьому суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності не повинні порушувати зобов'язань за договором про надання послуг з детективної діяльності.

ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» прийнятий ВРУ від 13.04.2017 р., але не підписаний Президентом України, вказує на таке співробітництво та взаємодію з органами державної влади:

- приватні детективи та об'єднання приватних детективів, які під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності отримали інформацію про факти вчинення кримінального правопорушення або про готування до вчинення кримінального правопорушення, зобов'язані невідкладно повідомити про це відповідний орган державної влади та передати йому матеріали, що підтверджують таку інформацію;

- за письмовими запитами суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, за наявності згоди осіб, стосовно яких здійснюється збір інформації, відповідні органи державної влади можуть надавати їм на договірній основі відомості, що містяться в адресних бюро, паспортних підрозділах, облікових підрозділах патрульної поліції, а також у підрозділах з обліку осіб, які мають судимість або притягалися до кримінальної відповідальності, якщо такі дані затребуються з дотриманням законодавчих вимог [127].

На наш погляд, потрібно посилити взаємодію суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності та Міністерства внутрішніх справ України, в її основу повинна бути покладена більша організаційно-правова можливість об'єднань приватних детективів мати доступ до його інформаційних ресурсів.

Характер взаємовідносин суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності з іншими органами державної влади та місцевого самоврядування аналізованими законопроектами пропонується таким: вони повинні сприяти суб'єктам приватної детективної (розшукової) діяльності у межах своєї компетенції, але при цьому не повинні втручатися у професійну приватну детективну (розшукову) діяльність. Порядок та обсяг сприяння потребують нормативного визначення, яке на сьогодні ще відсутнє.

Надання приватних детективних (розшукових) послуг передбачає встановлення відносин суб'єктів підприємницької діяльності із замовниками, котрими можуть бути фізичні та юридичні особи України, а також іноземні громадяни та юридичні особи. Надання приватних детективних (розшукових) послуг здійснюється після укладання сторонами відповідної письмової угоди (договору), в якому, зазначає А. Старушкевич, повинні бути відображені реквізити сторін, зміст договору, термін його виконання, орієнтовна сума грошових витрат за надані послуги, відповідальність сторін, застереження про надання клієнтові письмового звіту про результати проведеної роботи за договором з матеріалами фото-, відеозйомки, звукозапису, інше [155, с. 73].

Значно менше уваги науковцями звертається на цивільно-правовий характер відповідного договору, розгляд його укладення на підставі норм ЦК України. На наш погляд, у договорі про надання детективних послуг умови його виконання повинні бути більш деталізовані:

- 1) повно окреслений предмет договору (послуга, що надається);
- 2) плата за надання послуги має бути конкретизована – наведений її розмір, строки сплати, порядок оплати;
- 3) термін виконання договору повинен містити проміжні терміни, за порушення яких наступає відповідальність виконавця;
- 4) повинно бути зазначено, чи виконавець виконує договір особисто, чи його обов'язок може бути переданий третій особі (при цьому виконавець не вибуває з договору і несе відповідальність у повному обсязі перед

замовником). Така примітка, на наш погляд, повинна бути, тому що не завжди один виконавець може особисто виконати весь обсяг замовлення;

5) відповідальність у разі невиконання або неналежного виконання договору;

6) умови дострокового виконання договору.

Розробленими законопроектами також визначається зміст додатків до такого договору. Такими, на їх погляд, є акти приймання-передачі виконаних робіт щодо оплати виконаних робіт і сплати відповідних податків, які після трьохрічного строку зберігання знищуються. Зберіганню не підлягають матеріальні носії з інформацією, що стосується особистого життя, честі, гідності особи. Не у всіх випадках укладається договір про надання детективних послуг. Він не може бути укладений, якщо: 1) аналогічні послуги надавались особам, інтереси яких суперечать інтересам замовника; 2) до розшукового дослідження причетна посадова особа, з якою приватний детектив перебуває у родинних зв'язках; 3) у процесі надання послуг з приватної детективної (розшукової) діяльності можуть бути порушені права та охоронювані законом інтереси громадян [128, ст. 15].

Науковцями підкреслюється, що інформація (відомості, що стосуються особистого життя замовника, його честі та гідності тощо), отримана приватним детективом під час надання приватних детективних (розшукових) послуг, відноситься до професійної таємниці, яка, вказує В. Резнікова, є «... інформацією обмеженого доступу, що стала відомою або була довірена представнику певної професії через виконання ним своїх професійних чи службових обов'язків, неправомірне розголошення чи використання якої може спричинити настання негативних наслідків як для власника такої інформації, так і для інших осіб, чиї інтереси захищаються законом» [136, с. 290]. Професійну таємницю забороняється розголошувати і використовувати у власних інтересах приватних детективів або в інтересах третіх осіб. За її незаконне використання чи шантажування з її

використанням передбачається відповідальність за законодавством України [132, ст. 19].

В юридичній літературі неодноразово піднімається питання про спеціальну підготовку приватних детективів, що дозволяє їм правильно оцінювати обстановку, оперативно приймати рішення і ефективно діяти у типових та нештатних ситуаціях.

Зауважимо, що спеціальна підготовка приватних детективів здійснюється державними та недержавними закладами освіти за програмами, погодженими з Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством фінансів України. Так, Університет КРОК спільно з Учбовим департаментом ТОВ «Приватна Поліцейська Компанія» пропонує нову унікальну навчальну програму підготовки приватних детективів. Її метою є знайомство з основами приватної детективної (розшукової) діяльності, практичним досвідом приватних детективів України та новітніми методиками діяльності служб безпеки українських підприємств [116].

У Міжрегіональній Академії Управління персоналом викладається правова дисципліна «Приватна правоохоронна діяльність за кордоном» (США, Великобританії, Німеччині, Франції, Фінляндії, Швеції, Данії, Норвегії, Португалії, Японії, КНР, Росії) [96].

У Придунайській філії МАУП є спеціалізація «Приватна детективна діяльність». Для здобувачів вищої освіти викладаються такі дисципліни: вступ до спеціальності: приватний детектив; організаційно-правове забезпечення діяльності приватних детективів в Україні; приватні детективи в системі безпеки підприємств; основи розшукової роботи; технічне забезпечення приватної детективної (розшукової) діяльності; психологія приватної детективної (розшукової) діяльності; цивільне та господарське законодавство в діяльності приватних детективів; криміналістичне забезпечення діяльності приватних детективів; міжнародна практика роботи приватних детективів; правові засади протидії корупції; кримінально-правові

аспекти забезпечення діяльності приватних детективів; приватна детективна (розшукова) діяльність у системі судочинства; особиста безпека приватних детективів [121].

У відповідності до Національного класифікатора професій ДК 003:2010 в Україні є низка професій та професійних видів робіт, безпосередньо пов'язаних з виконанням функцій в галузі безпеки та охорони. До них належить також професія приватного детектива (код КП-3450) [106].

Відповідне навчання має практичну спрямованість, із зазначенням того, якими є правовий статус суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності; їхні права та обов'язки, визначенням, хто може бути і за яких умов приватним детективом; яка діяльність для приватних детективів є забороненою; вказівкою на обсяг детективних послуг та випадки відповідальності за порушення конституційних прав особи; правові основи взаємовідносин суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності та державних правоохоронних органів, інших державних інституцій. Навчальними закладами викладаються курси спеціальної підготовки приватних детективів, професія приватного детектива включена до Національного класифікатора професій ДК 003:2010 [32, с. 80-81].

В Україні продовжується розробка теоретичних та практичних засад приватної детективної (розшукової) діяльності, вона не є сталою, завжди потребує доповнень, що зумовлюються зміною об'єктивної реальності, новими теоретичними дослідженнями, осмисленням практичного досвіду. Зокрема, на думку А.В. Соломяної, необхідно розроблення цілісної стратегії участі недержавних суб'єктів у запобіганні злочинності; законодавчо закріпленого порядку використання отриманих у ході приватної детективної (розшукової) діяльності (недержавними суб'єктами) результатів, визначення переліку дозволених приватними детективами дій, у тому числі з використанням спеціальних засобів [154, с. 123].

Отже, в Україні, хоча поки що не підписаний Президентом України, був прийнятий ВРУ 13.04.2017 р. ЗУ «Про приватну детективну (розшукову

діяльність)», який встановлює основні поняття та напрями такої діяльності, правовий статус її суб'єктів, обмеження, підстави відповідальності тощо. Здійснюється його широке обговорення у ЗМІ, на наукових конференціях, інших відкритих заходах. Тим самим йде процес формування наукових знань щодо надання детективних послуг населенню. Наукові знання про надання детективних послуг є основою для вдосконалення законодавства у цій сфері та формування у майбутньому відповідної правової доктрини.

1.3. Правове регулювання надання детективних послуг за законодавством інших країн

У зарубіжних країнах накопичений достатній і різнобічний досвід здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності, який вартий для застосування в Україні. Таким є досвід США, Канади, Великобританії, Франції, Іспанії, Італії, Румунії, Сербської та Словацької республік, Латвії; із країн СНД – РФ, Республіки Киргизстан, Республіки Молдова та інших.

Логіка дослідження зумовлює таку структуру викладу матеріалу: 1) розкриття підстав та умов прийняття законів про приватну детективну (розшукову) діяльність; 2) визначення понять «приватний детектив», «детективна організація», «приватна детективна (розшукова) діяльність»; 3) аналіз основних повноважень суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності; 4) з'ясування об'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності; 5) дослідження умов договору про надання детективних послуг; 6) виділення позитивного досвіду правового регулювання надання детективних послуг в зарубіжних країнах з метою застосування його в Україні.

Основними підставами прийняття законів про приватну детективну (розшукову) діяльність є такі:

– поліцейські органи у багатьох країнах на початку XIX ст. були недостатньо розвинутими, а злочинність збільшувалась. Потрібно було

створювати додаткові органи для боротьби з нею. Окрім того, діяльність приватних детективних агентств сприяла зменшенню державного бюджету на утримання поліції [18, с. 56];

- у суспільстві назріла необхідність надання різноаспектних послуг населенню, які здебільшого не передбачені цивільним законодавством за договорами послуг; їх поява стала наслідком реагування влади на нагальні соціальні виклики, і тому на сьогодні існування та діяльність таких недержавних інституцій є явищем звичайним, усталеним і достатньо унормованим законодавством в багатьох країнах світу [20, с. 7];

- небажання фізичних та юридичних осіб звертатися зі своїх приватних проблем до правоохоронних органів, оприлюднювати, розголошувати їх, побоюватись втрати ділової репутації;

- суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності нерідко вчиняють злочини, водночас законність і попередження правопорушень у цій сфері забезпечується правовим регулюванням. Для прикладу: відсутність правової регламентації діяльності детективних служб у Великобританії зумовлює стабільно високий рівень правопорушень і злочинів цих структур. Щорічно персонал приватних детективних і охоронних фірм здійснює 2600 злочинів по всій Великобританії [142, с. 83].

Перші детективні агентства були створені Еженом Франсуа Відоком у Франції (1833 р.); Чарльзом Фредеріком у Великобританії (1852 р.); Пінкертоном у 1950 р. у Сполучених Штатах (1950 р.) [197].

Перші закони про детективну діяльність були прийняті у Франції (закон від 23.12.1980 р. № 80 – 1058, закон 1983 р., закон «Про організацію професії приватного детектива» 1991 р.), США (закон Нью-Джерсі «Про приватну детективну діяльність», 1939 р.), Іспанії (закон 1992 р. № 23 та Королівський декрет 1994 р. № 2364), Італії (розділ IV Кодексу законів про громадську безпеку 1931 р.), Російській Федерації (закон «Про приватну детективну і охоронну діяльність» від 11.03.1992 р.), Республіці Киргизстан (закон «Про приватну і детективну діяльність» від 01.07.1996 р. № 35).

У Великобританії лише у 2001 р. законом було встановлено обов'язкове ліцензування приватної детективної (розшукової) діяльності і реєстрація приватних детективів [90, с. 72]. Однак до цього часу правового акта про приватну детективну (розшукову) діяльність в країні не прийнято. Зауважимо, що приватно-розшукова діяльність з моменту її становлення і розвитку була самостійною формою розкриття і розслідування злочинів [18, с. 65].

Не завжди закон про приватну детективну (розшукову) діяльність є єдиним самостійним законодавчим актом в країні. Наприклад, у США немає єдиного такого федерального закону, нормативно-правове регулювання цієї діяльності здійснює кожний штат [173, с. 250]. У 35 штатах діють закони, що безпосередньо стосуються приватних детективних агентств. Головна умова їх діяльності – реєстрація і отримання ліцензій, які видають визначені у законах органи виконавчої влади штатів або їх офіційні представники. Громадянство США є обов'язковою умовою для зайняття детективною діяльністю у 16 штатах. У 22 штатах США для реєстрації в якості детектива потрібна характеристика, рекомендаційний лист [107].

Така ж практика має місце у Канаді: діяльність приватних детективних бюро регулюється спеціальними актами, що входять до складу законодавств провінцій, тут «... кожною провінцією приймається своє законодавство, що обумовлює умови організації та діяльності приватних бюро. Загальною та обов'язковою умовою для всіх суб'єктів є порядок реєстрації та отримання дозволу на приватну детективну діяльність на території провінції» [176].

Навпаки, у Німеччині діяльність детективних агентств регулюється федеральним законом «Про приватні підприємства», у відповідності із ним приватні детективи працюють як підприємці, без ліцензування своєї діяльності [33, с. 49]. У відповідності із законом про приватне підприємництво у сфері безпеки працюють приватні детективні підприємства в Японії [63].

Найчастіше законодавчу базу у сфері здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності складає комплекс законів та підзаконних нормативно-правових актів. Так у РФ, крім спеціального закону, прийняті постанова уряду РФ «Питання приватної і охоронної діяльності» від 14.08.1992 р. № 587, наказ МВС РФ «Про організацію виконання органами внутрішніх справ Закону РФ «Про приватну детективну і охоронну діяльність в Російській Федерації» від 22.08.1992 р. № 292.

Приватна детективна (розшукова) діяльність і охоронна діяльність у деяких країнах регулюється одним законодавчим актом (РФ, Республіка Молдова, Республіка Киргизстан), в інших – ці види діяльності розмежовуються (Іспанія, Франція).

В окремих європейських країнах взагалі немає нормативно-правових актів про приватну детективну (розшукову) діяльність, професія детектива не регламентована законодавством Люксембургу, хоча детективні агентства і охоронні фірми повинні отримати дозвіл від Міністерства юстиції. У Данії закон про таку діяльність існував, але потім був відмінений; займатися приватною детективною (розшуковою) діяльністю може будь-яка особа. У Швеції цей закон у деяких містах відмінений [153].

У Словенії та Іспанії діють кодекси професійної етики приватних детективів. У них містяться моральні принципи та норми і правила поведінки суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності; до яких відносяться положення про характер правовідносин між детективами та з органами державної влади, насамперед правохоронними; а також в обов'язковому порядку із замовниками щодо виконання договірних зобов'язань; встановлені санкції, передбачені у випадку порушення правових норм. Кодекси відіграють управлінську, репутаційну функції. Впровадження моральних принципів тісно передбачено із системою матеріального та морального заохочення. До основного змісту професійних етичних кодексів включені положення про стандарти діяльності приватних детективів. В Україні такі документи для приватних детективів поки що не розроблені, але

нашу думку, впровадження етичного професійного кодексу приватного детектива є необхідним для вітчизняної аналогічної практики, тим більш, що повної довіри населення до детективних служб поки немає.

Встановимо законодавче визначення базових понять вказаної діяльності: «приватний детектив», «організація приватних детективів», «приватна детективна (розшукова) діяльність», враховуючи, що законами чітко визначається правовий статус приватних детективів і приватних детективних (розшукових) організацій.

Під поняттям «приватний детектив» загальноприйнято розуміти фахівця, яка надає юридичні оплатні послуги фізичним та юридичним особам на договірній основі, не перебуваючи (не працюючи) при цьому в органах державної влади, а як приватний підприємець. У США існує два схожих поняття: «приватний детектив» і «приватний слідчий», у більшості випадків ці поняття є взаємозамінними, проте у деяких штатах вони мають реальну відмінність. У Законі «Про приватну детективну діяльність» Нью-Джерсі вживається і термін «приватний детектив», і термін «слідчий» та вказується, що ці терміни включають поняття будь-яких осіб, які поодиночі і за свій рахунок і прибуток ведуть приватний детективний бізнес без допомоги яких-небудь співробітників або партнерів [198].

Приватним детективом Республіки Киргизстан визнається особа, яка надає такі детективні послуги:

- 1) збір відомостей з цивільних справ на договірній основі з учасником процесу;
- 2) вивчення ринку, збір інформації для ділових перемов, виявлення не кредитоздатних або ненадійних ділових партнерів;
- 3) встановлення обставин неправомірного використання у підприємницькій діяльності фірмових знаків і найменувань, недобросовісної конкуренції, розголошення відомостей, що є комерційною таємницею;
- 4) з'ясування біографічних та інших даних про окремих громадян (з їх письмової згоди) під час укладання з ними трудових та інших контрактів;

- 5) пошук безвісно зниклих громадян;
- 6) пошук втраченого громадянами або підприємствами, закладами, організаціями майна;
- 7) збір відомостей з кримінальних справ на договірній основі з учасниками процесу [110].

Діяльність особи, яка займається наданням детективних послуг, характеризується як підприємницька; вона повинна здійснюватися суб'єктом детективної (розшукової) діяльності тільки за наявності ліцензії; підкреслюється договірний та оплатний характер надання детективних послуг.

Зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю дозволяється лише за умови отримання відповідного свідоцтва (ліцензії). Порядок і процедура видачі ліцензій регламентується й контролюється. Національними законодавствами встановлені чіткі вимоги (громадянство, освіта, спеціальна підготовка, відсутність судимості) щодо зайняття такою діяльністю. Так, за відповідним законом у Республіці Словенія ліцензія може бути видана заявнику, який є громадянином Республіки Словенії або держави-члена Європейського союзу, Європейської економічної зони або Швейцарської Конфедерації; придбав кваліфікацію після закінчення першого рівня професійної програми навчання або аналогічну кваліфікацію за кордоном, яка визнана відповідно до чинного національного законодавства, що регулює освітню галузь; здав іспит за спеціальністю «детектив»; пройшов спеціальну перевірку; протягом останніх двох років не працював в якості співробітника поліції або посадової особи у розвідувальних органах (ст.12) [196].

В.О. Черков та П.О. Попов звертають увагу на особливість ліцензування у США, вона полягає у тому, що в країні існує три класи ліцензій, які видаються приватним детективам: це ліцензія класу «А» (за нею дозволяється лише збір інформації), ліцензія класу «В» (передбачає виконання охоронної функції), ліцензія класу «С» (комбінована ліцензія). До

особливостей приватної детективної (розшукової) діяльності у США автори відносять: відсутність федерального закону, існування трьох основних видів приватних правоохоронних організацій, різні вимоги до осіб, які бажають зайнятися такою діяльністю в різних штатах, неможливість для приватних детективів спиратися на криміналістичні обліки поліції [173, с. 248-249].

Вважаємо, що відповідний досвід повинен бути запроваджений і в Україні – приватні детективи мають різний рівень підготовки, інколи недостатній для надання детективних послуг широкого спектру, тому й ліцензії повинні бути відповідними його обсягу знань та практичних навичок.

Приватні детективи повинні проходити спеціальну підготовку, яка є достатньо ґрунтовною та, зокрема у РФ, включає:

- правову підготовку (з питань – правові основи приватної детективної діяльності, основи кримінального законодавства, поняття та завдання кримінального процесу, основи цивільного та адміністративного права);

- тактико-спеціальну підготовку (з питань – види послуг, дозволені у приватній детективній діяльності, організаційні та тактичні основи дій приватних детективів під час надання розшукових послуг, використання технічних та інших засобів у такій діяльності, що не завдають шкоди життю та здоров'ю громадян і навколишньому середовищу);

- технічну підготовку (з питань – використання технічних засобів, системи управління технічними засобами, засобів пожежогасіння, засобів зв'язку та роботи з ними);

- психологічну (з питань – психологічні аспекти приватної детективної діяльності, фактори стресу, способи його подолання);

- надання першої допомоги (з питань – організаційно-правові аспекти надання першої допомоги постраждалим, у тому числі під час ДТП, надання першої психологічної допомоги постраждалому, правила, порядок і оцінка його стану, засоби першої допомоги, серцево-легенева реанімація, транспортування постраждалих та інші) [109].

В США відбуваються спільні навчання одночасно і для поліцейських і для приватних детективів, вивчаються правові дисципліни, проводяться навчальні семінари та спеціальні курси спільної спеціальної підготовки [73, с. 178].

Під час перевірки особи, яка прагне займатися приватною детективною (розшуковою) діяльністю, повинно бути з'ясовано, чи не був заявник засуджений за вчинення умисного посадового кримінального злочину, чи злочину, пов'язаного з наданням приватних детективних (розшукових) послуг, а також за порушення громадського порядку з елементами насильницької поведінки або порушення правил, що регулюють виробництво і торгівлю заборонених наркотиків (медичних препаратів, речовин, ліків) або інших порушень, які можуть бути підставою для позбавлення його ліцензії, і він був оштрафований за будь-яке з цих порушень; за відсутності сумнівів у надійності і довірі до особи, яка здійснює детективні послуги; чи що заявник може надавати детективні послуги незаконним і непрофесійним шляхом та інші (ст. 14) [196].

У Франції діяльність приватних детективних бюро регулюється Законом № 891 від 28.09.1942 р. з наступними змінами та поправками. Ним передбачено, що особи, які бажають займатися приватною детективною (розшуковою) діяльністю, не повинні: бути засуджені за вчинення кримінального злочину, мати адміністративні або дисциплінарні стягнення, знаходитися під вартою. Колишні службовці поліції Франції можуть стати власниками приватних детективних бюро тільки з письмового дозволу міністра внутрішніх справ. До компетенції приватних детективів Франції у теперішній час відноситься промислове шпигунство, захист підприємств від недобросовісної конкуренції, забезпечення безпеки у банківській діяльності, забезпечення безпеки клієнтів [66, с. 30].

У законах зазначаються обмеження у сфері діяльності приватного детектива, зокрема, заборонено видавати себе за співробітників правоохоронних органів; збирати відомості, пов'язані з особистим життям,

політичними і релігійними переконаннями окремих осіб; здійснювати дії, що ставлять під загрозу життя, здоров'я, гідність, майно громадян; фальсифікувати матеріали і вводити в оману клієнта тощо [30].

Окремимі статті вказують на умови застосування спеціальних засобів і вогнепальної зброї під час здійснення детективної діяльності. Закон Сербської республіки (ст. 18) допускає придбання детективною компанією короткої вогнепальної зброї максимум для половини своїх співробітників для самооборони, якщо вони мають право на носіння вогнепальної зброї і виконують завдання фізичного захисту людей і майна. Лише у виняткових випадках компанія може придбати більшу кількість вогнепальної зброї [192].

Суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності не вправі займатись цією чи іншою діяльністю, яка, у відповідності до законодавства, відноситься до компетенції державних органів. Діяльність приватних детективів можна відрізнити від діяльності інших правоохоронних органів за тією ознакою, що правоохоронні органи здійснюють розслідування від імені держави, а суб'єкти надання детективних послуг – від імені приватних осіб. Окрім того, приватні детективи не несуть відповідальності перед урядом та суспільством. Враховуючи ці особливості, в Австралії приватні детективи не мають тих прав доступу до інформації про особисте життя фізичних осіб, що мають правоохоронні органи [189, с. 5].

Водночас, виходячи з того, що суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності не мають достатніх сил і засобів для вирішення поставлених перед ними завдань та надання детективних послуг; обмежені у доступах до джерел інформації; не мають відомостей щодо злочинного соціуму у цілому та конкретної злочинної діяльності, зокрема; не в змозі протистояти злочинним угрупованням, необхідним є законодавче визначення цих питань між ними та органами державної влади. Позитивним у цьому відношенні є досвід Великобританії, де приватні детективи мають право користуватися інформацією криміналістичних лабораторій поліції. Практика

надання приватним детективам доступу до інформації щодо представників злочинного світу повинна бути перейнята і для України [30].

У свою чергу, приватні детективи за законодавством фактично усіх країн світу, де прийняті закони про приватну детективну (розшукову) діяльність, зобов'язані невідкладно передавати державним органам влади інформацію про ознаки чи факти скоєного злочину або підготовку до скоєння злочину з переданням усіх матеріалів, що підтверджують дану інформацію; а також надавати їм допомогу щодо попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів, переслідування осіб, які їх скоїли, розшуку зниклих осіб, охорони громадського порядку [30]. Процедура надання такої допомоги повинна бути встановлена нормативно і в Україні.

Організації приватних детективів у зарубіжних країнах називаються по-різному, за загальним правилом це агентство, підприємство, бюро. Детективною організацією (підприємством, агенцією, бюро) визнається недержавна юридична особа, яка займається підприємницькою діяльністю у сфері забезпечення особистих та сімейних прав, інтересів фізичних осіб і корпоративних інтересів юридичних осіб, діє на підставі статуту та ліцензії. Від державних органів аналогічного спрямування детективні організації відрізняються тим, що вони діють на комерційних засадах, а їх послуги для фізичних і юридичних осіб є платними [30].

У законах про приватну детективну (розшукову) діяльність обов'язково зазначаються умови створення детективних організацій, а саме, вони повинні бути юридичними особами, мати необхідні статутні документи; керівництво – мати вищу юридичну освіту і ліцензію на діяльність та право на відкриття філій в регіонах країни. У відповідності до ст. 14 Закону Румунії «Про професію приватного детектива», детективні спеціалізовані компанії, окремі офіси, приватні детективи мають право купувати й використовувати технічні засоби розвідки і зв'язку, дозволені законом; організовувати навчальні курси та фізичні навантаження, характерні для підготовки кадрів; вступати у професійні асоціації з іншими асоціаціями або державними установами з

метою представлення своїх інтересів; офіційно запитувати інформацію від державних органів щодо осіб, майна або ситуацій, необхідних для розшуку та розслідування [194].

Ліцензія детективної компанії і сертифікат детектива можуть бути скасовані у законодавчо передбачених випадках. Так, відповідно до розділу 7 Закону Латвійської Республіки «Про детективну діяльність» ліцензія детективної компанії скасовується, якщо: 1) його діяльність спрямована проти законних інтересів держави, суспільства або особи; 2) її дії є навмисними і не відповідають вимогам законодавства або інших нормативних актів; 3) подаються завідомо неправдиві відомості для того, щоб отримати ліцензію; 4) систематично не виконуються податкові зобов'язання; 5) детективна діяльність не розпочинається протягом шести місяців з моменту отримання ліцензії.

Розділ 8 цього ж Закону встановлює випадки скасування сертифіката детектива. Крім вищезазначених п'яти випадків, сертифікат детектива може бути скасований, якщо: детектив страждає від психічного захворювання або пристрасті до алкоголю, наркотичних, психотропних чи токсичних речовин; у інших випадках, передбачених законом; був визнаний винним у вчиненні умисного злочину; звинувачується в скоєнні умисного злочинного діяння. Дію сертифікату може бути відновлено з того моменту, коли виправдовувальне рішення прокурора або постанови суду вступило в силу [193].

Окремі національні законодавства передбачають тісне співробітництво між приватними детективними агенціями і поліцією під час проведення розслідування злочинів та захисту прав і свобод громадян. Ст. 44 Закону Сербської республіки вказує, що допомогу приватним детективам повинні надавати уповноважені посадові особи органів урядової адміністрації, а також інші юридичні особи про: постійно та тимчасово зареєстрованих осіб, їхні страхові поліси, податкові декларації, інформацію про власників

автомобілів та суден, дані з державних архівів, про пенсії та страхування у випадку інвалідності [192].

Приватна детективна (розшукова) діяльність у національних законодавствах трактується по-різному, так, термін «приватна детективна діяльність» у Законі Республіки Молдова «Про приватну детективну і охоронну діяльність» від 04.07.2003 р. № 283-XV визначається як ліцензійний вид діяльності з надання послуг з розшуку, який здійснюється спеціалізованими в цій галузі особами на договірній основі відповідно до ліцензійних умов [112]. Закон «Про детективну діяльність» від 07.04.2001 р. Латвійської республіки вказує, що детективна діяльність означає послуги, що надаються детективною компанією і детективами, які сертифіковані відповідно до законодавчих вимог та надаються фізичним або юридичним особам на підставі договору з метою захисту їх прав і законних інтересів [193].

В Україні «... запропоновано класифікувати недержавну правоохоронну діяльність на публічну недержавну правоохоронну діяльність та приватну недержавну правоохоронну діяльність на підставі критерію захисту, відповідно, публічних (суспільних або державних) чи приватних інтересів; до першої категорії запропоновано зараховувати діяльність муніципальних поліцейських органів та громадських правоохоронних формувань, а до другої – приватних детективів та охоронних агентств» [185, с. 4].

Національні законодавства чітко відмежовують приватну детективну (розшукову) діяльність від діяльності адвоката, нотаріуса, юриста, поліцейського та іншої близької за сутністю професійної діяльності.

Одними із головних принципів приватної детективної (розшукової) діяльності є законність засобів та сил, що використовуються приватними детективами; гуманність, соціальна справедливість, повага до прав і свобод особи, збереження конфіденційної інформації про клієнтів; здійснення її лише громадянами тієї країни, де вона провадиться, та у взаємодії з правоохоронними органами [30].

Об'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності не є аналогічними у різних країнах світу, проте у багатьох напрямках співпадають щодо основних послуг:

- у сімейній сфері – спостереження та збір інформації про одного з подружжя з метою виявлення ознак сімейної зради, впевненості у добросовісному виконанні своїх обов'язків домогосподарками та гувернантками;

- щодо достовірності задекларованої особистої інформації – перевірку відомостей про власний сімейний стан, достаток, платоспроможність особи, біографічні дані про навчання, перебування в зазначеному місці, на відпочинку;

- у сфері корпоративної безпеки – відеоспостереження в офісі за персоналом, виявлення фактів контрспостереження (наприклад, наявності підслуховуючих пристроїв), спостереження за співробітниками у разі підозри щодо шахрайства, невиконання обов'язків в інтересах роботодавця;

- з бізнес-розвідки – перевірку майбутніх та наявних партнерів з бізнесу, моральних якостей майбутніх співробітників, насамперед відповідальних за матеріально-технічні цінності, банками – клієнтів перед видачею великих кредитів;

- про надання фахових (юридичних) послуг: допомога адвокатам у зборі інформації та перевірці даних, розшук осіб, визнаних судом безвісті зниклими, розшук майна з метою забезпечення позову, перевірки заявленого алібі [34, с. 44].

Перелік видів приватної детективної діяльності в законах різний: у законі РФ «Про приватну детективну та охоронну діяльність» міститься 7 пунктів:

- 1) збір даних про громадські справи на договірній основі з учасниками процесу;

- 2) дослідження ринку, збір інформації для ділових переговорів, виявлення некредитоспроможних та ненадійних ділових партнерів;

3) встановлення обставин неправомірного використання у підприємницькій діяльності фірмових знаків та найменувань, недобросовісної конкуренції, а також розголошення інформації, що є комерційною таємницею;

4) з'ясування біографічних та інших даних, що характеризують особу, про окремих громадян (за їх письмової згоди) при укладанні ними трудових та інших контрактів;

5) пошук безвісти зниклих громадян;

6) пошук майна, утраченого громадянами, підприємствами, установами чи організаціями;

7) збір даних про кримінальні справи на договірній основі з учасниками процесу [111].

За законом Франції «Про організацію професії приватного детектива» їх діяльність здійснюється у таких напрямках: пошук безвісно відсутніх осіб; пошук викраденого або загубленого майна; збір інформації про сімейний стан, поведінку, моральні якості; платоспроможність особи; збирання доказів або пошук фактичних даних, які можуть призвести до викриття особи у вчиненні злочину; виявлення промислового шпигунства; здійснення іншої діяльності, яка не заборонена чинним законодавством [59].

Детективне агентство в Нонді (Індія) пропонує послуги приватних і особистих детективів; шлюбні розслідування, у тому числі перевірка до і після шлюбу; розслідування екстра-сімейних справ; проведення тестів лояльності; корпоративні розслідування; перевірка кохання; перевірка зайнятості особи; розслідування в сфері інтелектуальної власності; крадіжок персоналу, зниклих безвісті; проведення таємних операцій та ін. [195].

Департаментом доходів Небраски наводиться перелік детективних послуг, що підлягають оподаткуванню, – це послуги, надані приватним детективом чи детективним агентством під час розслідування, а саме: розслідування злочинів, вчинених або які загрожують; спостереження (у тому числі електронне або відеоспостереження); отримання доказів для

юридичного слухання, кримінальної справи або судового розгляду; пошук втраченого або викраденого майна; досудове розслідування, у тому числі злочинів працівника; пошук осіб та ін. [191].

За відповідним законом Латвії, приватні детективи повинні дотримуватись такої вимоги, як обов'язкове професійне страхування цивільної відповідальності, окрім того, приватний детектив при будь-якій формі діяльності зобов'язаний мати робоче місце з обладнанням зв'язком, приймальною, вивіскою тощо. Серед послуг приватних детективів не тільки розшук зниклих осіб, але й обставини їх зникнення; спостереження за оточенням і поведінкою неповнолітніх, недієздатних, обмежено дієздатних за проханням їх батьків та опікунів; зібрання за проханням клієнта біографічних, генеалогічних та інших відомостей про нього; забезпечення охорони комерційних, виробничих і професійних таємниць, у тому числі технічними засобами [139, с. 31].

Законодавчими актами передбачається встановлення обов'язкового контролю і нагляду за приватною детективною (розшуковою) діяльністю, за загальним правилом вони здебільшого встановлюються міністерствами внутрішніх справ; на їх вимогу приватні детективи і приватні детективні організації зобов'язані надавати письмову і усну документацію, необхідну для виконання контрольних функцій. Значні повноваження щодо діяльності приватних детективів мають інспектори Міністерства у Словенії. Ст. 38 відповідного Закону встановлює наступні їх повноваження: вони можуть перевіряти реєстрацію, наявність і термін дії ліцензій та дозволів на надання приватних детективних послуг; мету та обґрунтованість виконання приватних детективних послуг; контролювати роботу приватних детективів та детективних агентств; оцінювати дотримання положень, що забороняють виконання приватними детективами певних завдань; захист ними даних, отриманих в ході виконання детективних послуг. Ст. 39 цього Закону надає інспектору право запропонувати анулювання ліцензії, якщо діяльність приватного детектива суперечить законодавчим вимогам; заборонити

виконання приватних детективних послуг; поставити питання про відкликання ліцензії, якщо надання детективних послуг буде сприяти виникненню потенційної загрози для життя і здоров'я населення, громадської безпеки, майна, загрози для суспільного інтересу; запропонувати, щоб компетентний орган почав процедуру проти приватного детектива з метою встановлення дисциплінарної відповідальності тощо [196].

За своїм характером приватна детективна (розшукова) діяльність є договірною, тому у більшості відповідних законів містяться статті про укладання договорів між суб'єктами детективної діяльності та замовниками. Законодавчі акти про надання детективних послуг містять такі умови відповідного договору: суб'єкти договору; момент, з якого він вважається укладеним; його істотні умови. Так, стаття 9 Закону РФ «Про приватну детективну і охоронну діяльність в Російській Федерації» від 11.03.1992 р. зазначає, що приватне детективне підприємство (об'єднання) зобов'язане укласти з кожним із своїх суб'єктів письмовий договір про надання послуг, в якому повинні бути відображені відомості про договірні сторони, у тому числі номер і дата видання ліцензії, зміст доручення, строк його виконання, орієнтовна сума грошових розходів і гонорару за послуги, відповідальність сторін і дата укладання договору.

Договір вважається укладеним, якщо між сторонами на конфіденційній основі досягнуто згоди з усіх пунктів, і він складений із дотриманням усіх вимог. Зазначена стаття встановлює обов'язок приватного детективного підприємства (об'єднання) надати замовникові письмовий звіт про результати виконаної роботи, який повинен включати відповіді на основні питання, що його цікавлять у відповідності із договором, який зберігається в архіві підприємства (об'єднання) протягом трьох років. Спори з розрахунків за послуги та з інших підстав між сторонами розглядаються у судовому порядку [111].

Фактично аналогічно викладаються умови і зміст договору в ст. 12 Закону Республіки Киргизстан «Про приватну детективну і охоронну

діяльність в Киргизькій республіці» від 01.07.1996 р. № 35 [110], а також в ст. 21 закону Республіки Молдови «Про приватну детективну і охоронну діяльність» від 04.07.2003 р. [112].

Цивільно-правовий договір між замовником і приватним детективним агентством укладається у США із зазначенням стандартного переліку істотних умов: предмет, строки/тривалість надання послуги, об'єкти спостереження або охорони, ціна і особливі умови (звітність, необхідність відряджень, зобов'язання зберігати інформацію про результати розслідування протягом 4-5 років) [186, с. 133]. Водночас в окремих договорах ми зустрічаємо й такі пункти: замовник розуміє і погоджується із тим, що детективне агентство забезпечить професійні та компетентні послуги з детективного розслідування, але не може гарантувати, що будуть досягнуті всі заплановані результати; він розуміє і погоджується з тим, що оплата за послуги не залежить від бажаного клієнтом результату; а також погоджується, що можливими є незаплановані витрати під час розслідування (паркування, дослідження бази даних тощо), які підлягають оплаті [190].

Зауважимо, що не у всіх законах про приватну детективну (розшукову) діяльність міститься норма про порядок укладання договору між замовником і суб'єктом детективної діяльності, або ж це положення викладене стисло. Так, в Законі Румунії «Про професію приватного детектива» (2003 р.) № 329 у ст. 15 лише зазначено, що розслідування спеціалізованими компаніями і приватними слідчими може проводитися тільки за письмовою угодою з клієнтом за його підписом [194]. У відповідному Законі Сербії (ст. 41) вказується, що детективні завдання можуть бути виконані тільки на підставі закритого договору у письмовій формі між приватним детективом і особою, яка бажає отримати таку послугу (клієнтом) [192]. У розділі 9 Закону Латвійської Республіки «Про детективну діяльність» від 07.04.2001 р. зазначається про обов'язкове укладання з кожним клієнтом письмового договору про надання детективних послуг, якщо договір укладений з детективною компанією, у ньому зазначається ім'я та прізвище детектива,

номер і дата видачі свідоцтва детектива та інші умови у відповідності до вимог цивільного закону [193].

Зауважимо на особливості приватної детективної (розшукової) діяльності.

До особливостей приватної детективної (розшукової) діяльності у США В.О. Черков та П.О. Попов відносять: відсутність федерального закону, існування трьох основних видів приватних правоохоронних організацій, різні вимоги до осіб, які бажають зайнятися такою діяльністю в різних штатах, неможливість для приватних детективів спиратися на криміналістичні обліки поліції.

Особливостями регулювання відносин у сфері приватної детективної (розшукової) діяльності у Великобританії називають відсутність єдиного нормативно-правового акта щодо реєстрації приватних детективів. Однак у Великобританії вони мають достатньо широкий вибір технічних засобів для здійснення своєї діяльності на відміну від таких фахівців в інших країнах. Спираючись на статистичні дані (близько 70% англійських приватних детективів раніше працювали у поліції), В.О. Черков та П.О. Попов роблять висновок про тісне інформаційне співробітництво між приватними детективами та поліцією при розслідуванні злочинів та захисті прав і свобод особи.

Увага дослідників акцентується на особливостях законодавства Німеччини, Франції, Іспанії, Італії. Ними вказується, що організація приватної детективної (розшукової) діяльності в Німеччині регулюється законом «Про приватні підприємства», а щоб бути детективом, не потрібно мати юридичну освіту та спеціальний досвід. Водночас в країні працюють установи з підготовки приватних детективів. Французьке законодавство, на відмінну від англійського і німецького, регламентує приватну детективну (розшукову) та приватну охоронну діяльність окремо; приватні детективи за законодавством співпрацюють з державними правоохоронними органами; встановлені досить жорсткі вимоги (щодо віку, громадянства, підготовки,

рівня знань, відсутності судимості) для здійснення такої діяльності. Приблизно такі ж вимоги передбачені законодавством Іспанії, позитивним є наявність спеціальних навчальних закладів з підготовки приватних детективів; особливістю іспанського законодавчого регулювання є заборона приватним детективам вести справи про службові злочини, у разі їх виявлення, обов'язковим є повідомлення поліції. Науковці зазначають про законодавчу основу приватної детективної (розшукової) діяльності в Італії; розкривають умови отримання ліцензій для приватних детективів; вказують на наявність спеціальної таблиці послуг, що надаються ними; дозвіл останнім носити вогнепальну зброю, негайне повідомлення державним правоохоронним органам про відомі злочини. У підсумку авторами звертається увага на значну роль приватних детективів (агентств, бюро), у сфері протидії злочинності, забезпеченні безпеки громадян, підприємств і держави у цілому [172, с. 248-259].

Порівняльно-правовий аналіз інституту приватних детективів за кордоном (США, Великобританія, Франція, Іспанія, Італія) здійснюється К.Л. Бугайчуком. Ним розглядаються повноваження та компетенція приватних детективів, вимоги щодо отримання ними ліцензії, взаємовідносини між приватними детективами та державними правоохоронними органами. Варто звернути увагу на наведення ним таких статистичних даних: на 2008 р. у США налічувалося понад 3500 розшукових агентств, бюро і компаній, з них у Нью-Йорку – 713 зареєстрованих і у два рази більше незареєстрованих. Серед викладеної інформації вартою для запозичення є та, що у США розшукові бюро самостійно або разом із правоохоронними органами можуть збирати відомості про злочини або погрози стосовно уряду США й окремих штатів; в Іспанії діє Етичний кодекс приватних детективів, який розповсюджується на всіх членів Асоціації приватних детективів Іспанії; приватні детективи Італії приймають участь у розслідуванні кримінальних справ; у багатьох зарубіжних країнах працюють навчальні центри з підготовки приватних детективів; їм може надаватися

доступ до інформаційних баз правоохоронних органів; для виконання своїх функціональних обов'язків приватні детективи можуть отримати право на носіння зброї в порядку, передбаченому законодавством [20, с. 7-13].

Практика приватної детективної (розшукової) діяльності в інших країнах розглядається також О.Ю. Чередниченко та А.О. Чередниченко [172, с. 272-280], С.С. Юрко [183, с. 130-133].

Варто відмітити основні позитивні аспекти договірної детективної практики: договір про надання детективних послуг є юридичним фактом для здійснення відповідної діяльності, і саме тому статті законів про укладення договірних відносин між суб'єктом детективної діяльності та замовником містять загальноприйняті умови договору надання послуг. Ними є: 1) права та обов'язки сторін, із визначенням строку надання послуг для виконавця (приватної детективної організації) та оплати їх замовником у передбаченому законом розмірі; 2) право замовника вимагати від виконавця відшкодування збитків, які виникли внаслідок невчасного або неякісного надання послуг чи неналежного виконання обов'язків за цим договором; 3) сторона, яка порушила умови договору, несе відповідальність, визначену договором або законодавством, проте відповідальність не настає, якщо порушення договору сталося не із вини сторони (умислу чи необережності); 4) сторона вважається невинуватою і не несе відповідальності за порушення договору, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання цього договору, а у разі неможливості досягнення консенсусу спір вирішується у судовому порядку.

Отже, в європейських та інших країнах світу приватна детективна (розшукова) діяльність із надання таких послуг є досить обширною. Її основними рисами є: діяльність на законодавчій основі, що забезпечує законність та унеможливорює правопорушення у вказаній сфері; надання різносторонніх послуг населенню від забезпечення охорони своїх прав та інтересів в особистому житті до захисту бізнес-інтересів у підприємництві та судових процесах; тісне співробітництво в окремих сферах з органами

державної влади; жорсткий контроль за використанням приватними детективами спеціальних засобів і вогнепальної зброї; обов'язкове ліцензування та реєстрація такої діяльності; надання детективних послуг лише на договірній основі.

Вважаємо вартою для перейняття в Україні таку зарубіжну практику щодо приватної детективної (розшукової) діяльності: окрім спеціального закону варто прийняти професійний етичний кодекс приватного детектива; приватні детективи повинні мати право користуватися інформацією криміналістичних лабораторій поліції; місце та роль приватних детективів у боротьбі із злочинністю повинна бути чітко визначена; порядок застосування інформації та доказів, які вони отримали під час детективного розслідування, повинен бути законодавчо встановлений; обов'язковість суб'єктам приватної детективної (розшукової) діяльності, як фізичним, так і юридичним особам, у разі виявлення ознак та фактів злочину повідомляти про них державні органи влади. Вказаний досвід має бути застосований у діяльності об'єднань приватних детективів в Україні.

Висновки до розділу 1

1. Констатовано, що використання загальних та спеціально-правових методів наукового пізнання у системному взаємозв'язку і взаємозалежності дозволило забезпечити ефективність дослідження стану наукової розробки договору про надання детективних послуг відповідно реальному стану вітчизняної практики щодо надання детективних послуг суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності за відплатним договором підприємницького характеру.

Встановлено односторонність дослідження українськими фахівцями договору про надання детективних послуг: ними здійснюється в основному аналіз зарубіжного досвіду щодо приватної детективної (розшукової) діяльності; поверхово наводиться аналіз законопроектів про приватну

детективну (розшукову) діяльність; з позицій цивільного права договір про надання детективних послуг фактично не аналізується; хоча зарубіжні дослідники розглядають зазначений договір як різновид цивільно-правового договору у зобов'язальному праві; вказують на його підприємницький характер; надання суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності оплатних послуг.

2. Досліджено, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства виникла необхідність законодавчого урегулювання питань, пов'язаних з приватною детективною (розшуковою) діяльністю. Українськими науковцями проаналізована аналогічна зарубіжна практика та досвід роботи вітчизняних детективних служб, зроблені пропозиції щодо удосконалення відповідної діяльності.

Встановлено розробленість наукових знань про надання детективних послуг як механізм захисту прав та інтересів фізичної та юридичної особи, який застосовується офіційно; їх соціальну значущість (відповідають суспільним інтересам у зазначеній сфері діяльності), відносну офіційність (сформовані на висловлених позиціях, поглядах представників влади – народних депутатів), науковість (відображають обґрунтовані практикою теоретичні погляди українських дослідників), цілеспрямованість та системність (охоплюють всі існуючі розроблені у суспільстві позиції щодо зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю), включають позитивні напрацювання зарубіжного досвіду.

Наявні наукові знання можуть сприяти формуванню державної політики (розробки цільових програм) у сфері приватної детективної (розшукової) діяльності та надання детективних послуг, бути основою для подальших рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення законодавства.

3. Проаналізовано правове регулювання надання приватних детективних (розшукових) послуг в країнах світу, що свідчить про:

забезпечення шляхом укладення договору захисту особистих прав фізичних та особистих та майнових прав юридичних осіб насамперед у сфері внутрішньої безпеки, бізнесових відносинах;

здійснення у відповідності до законодавчих вимог приватної детективної (розшукової) діяльності у передбачених формах і за допомогою спеціальних дозволених методів;

такі загальні ознаки правового регулювання надання приватних детективних (розшукових) послуг як: реєстрація та ліцензування цієї діяльності, встановлення законодавчих вимог до надання приватних детективних (розшукових) послуг, прав та обов'язків суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності, обмеження у наданні таких послуг;

підприємницький характер (спрямована на отримання прибутку) приватної детективної (розшукової) діяльності, її цілеспрямований характер та відплатність;

відмінність від діяльності органів державної влади, базуванням на взаємних договірних відносинах та відплатним характером;

відсутність у приватних детективів повноважень органів державних влади та інших органів влади; попереджувальний, запобіжний характер приватної детективної (розшукової) діяльності.

РОЗДІЛ 2.

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ДЕТЕКТИВНИХ ПОСЛУГ

2.1. Поняття договору про надання детективних послуг та його місце в системі цивільно-правових договорів

В юридичній літературі продовжується обговорення та аналіз як загальної системи цивільно-правових договорів (Л.К. Веретельник, О.В. Дзера, Н.С. Кузнєцова, Д.М. Притика, В.Я. Карабань, В.Г. Ротань та інші), так і окремих груп договорів, серед яких актуалізується дослідження договору про надання послуг. Зазначена проблематика досліджується різноаспектно: вивченням поняття «послуга» у цивільному праві займаються Д.В. Бездітко, А.А. Мірзоян; систематизацією договорів про надання послуг – А.А. Телестакова; класифікацією договорів про надання правових послуг – В.М. Богославець. Розгляду окремих аспектів (істотних умов, відповідальності, якості) різних договорів про надання послуг присвячені роботи Р.М. Гейнца, К.О. Жирнової, І.І. Зазуляка, Н.Ф. Федорченка, Н.В. Фролової, Г.М. Ярошевської та інших. Варто зауважити, що значна кількість договорів про надання послуг є непоіменованими, що зумовлено розширенням сфери послуг. До таких договорів, зокрема, відносяться споживчі договори, чинне законодавство в цій частині потребує вдосконалення [38, с. 47-48].

Договір про надання детективних послуг відноситься до системи договорів цивільного права. В юридичній літературі наводиться таке доктринальне визначення поняття договору: «Договір у сфері приватного права – це єдине волевиявлення (домовленість) двох або більше юридично рівних осіб, що збігається, зафіксоване у випадках, передбачених нею або законом, у письмовому документі з подальшою його легалізацією, що виражає їх спільну волю на досягнення певних цивільно-правових

(приватних) результатів майнового чи немайнового характеру, настання яких відбувається в межах зобов'язання з позитивним змістом, що виникає між ними і не зачіпає прав і законних інтересів третіх осіб, у разі здійснення боржником певних дій, які відповідають праву вимоги кредитора» [148, с. 93].

Зауважимо, що однозначного погляду науковців щодо поняття цивільно-правового договору не має, проте наведене визначення вважаємо ґрунтовним та вагомим. До числа загальних ознак договору відносять: згоду сторін, свободу волевиявлення, рівність волевиявлення і взаємну відповідальність суб'єктів, еквівалентний, відшкодувальний характер, законодавче забезпечення [174, с. 228]. Його основними функціями визначають: ініціативну, програмно-координаційну, інформаційну, гарантійну, захисну, регулятивну, дисциплінуючу цивільний оборот [2, с. 9]. В сучасному економічному житті договір є одним із найефективніших правових інструментів та функціонує як механізм регулювання господарських та цивільних відносин [9, с. 486].

Договір про надання детективних послуг має основні властивості і ознаки цивільно-правового договору. До основних властивостей договору про надання послуг науковці відносять такі: 1) персоніфікований характер; 2) добровільність укладення; 3) спільність інтересів; 4) рівність сторін; 5) взаємна згода з усіх аспектів договору; 6) взаємна відповідальність сторін за невиконання чи неналежне виконання взятих на себе зобов'язань; 7) правове забезпечення [2, с. 8].

Сутнісними елементами договору В.С. Мілаш називає: 1) згоду щодо встановлення, зміни або припинення взаємних прав і обов'язків; 2) зміст договору як сукупності прав та обов'язків, зовнішньою формою вираження яких є договірні умови; 3) сторін договору як суб'єктів, що досягли згоди; 4) мету договору як форму усвідомлення інтересів, що реалізуються за його допомогою [102, с. 155]. А також вірно зазначає, що вони виконують інтегративну функцію та дають змогу: кваліфікувати ті чи інші суспільні

відносини як договірні; ідентифікувати галузеву договірну конструкцію; сформулювати юридичне поняття договору, враховуючи його істотні ознаки.

Досліджуючи місце договору про надання детективних послуг у системі цивільно-правових договорів, потрібно, насамперед, розглянути його правову природу та визначити описові ознаки його предмету. На думку Г.М. Ярошевської, це дозволить обрати певні норми для впорядкування породжуваних даним договором соціальних зв'язків [187, с. 325]. Такими визначальними ознаками, на думку законодавця і науковців, є відсутність матеріально-речового характеру діяльності; особистісний характер послуги; неможливість накопичення, зберігання тощо.

А.А. Телестакова зазначає, що саме вони (описові ознаки) розкривають юридичну природу договорів про надання послуг. Розглядаючи питання системи таких договорів у цивільному праві України, вона робить висновок, що в основу вище згаданої системи покладена послуга, яка виступає специфічним об'єктом цивільних прав. Мається на увазі, що послуга є продуктом корисної дії або діяльності, що не має майнового вираження.

Дослідниця пропонує власну класифікацію договорів про надання послуг. Головним критерієм поділу виступає спрямованість послуги на конкретний об'єкт. Вона ділить договори на: ті, що спрямовані на тіло людини (лікувальні послуги); ті, що спрямовані на фізичні об'єкти (охорона об'єктів); ті, що спрямовані на свідомість (освітні послуги); ті, що стосуються фінансових активів (банківські операції) [160, с. 13, 6]. Така класифікація має суттєвий недолік. На нашу думку, А.А. Телестакова виключає можливість перетину послуг, що спрямовані на різні об'єкти в рамках одного договору. Саме таким договором є договір про надання детективних послуг. Він має різне об'єктне спрямування і тому не входить в рамки запропонованої класифікації.

Природа договору про надання детективних послуг невід'ємно пов'язана з договором про надання послуг. Включення договору про надання послуг до ЦК України свого часу було необхідною умовою розширення

інститутів зобов'язального права та частиною процесу реформування приватного права [159, с. 125].

Для розуміння правової природи договору про надання послуг слід більш детально розглянути саме поняття «послуга». Це нематеріальне благо, що у процесі здійснення певної діяльності надається однією особою і споживається другою. Говорячи про ознаки поняття «послуга», дослідники виділяють декілька найбільш характерних особливостей. Так як у послугах сама дія набуває значення явища, що при певних умовах здатне змінити стан предметів як матеріального, так і нематеріального світу, то головним в такому разі стає сукупність якостей, що має сама дія або діяльність. При таких умовах замовнику передається не товар або річ, а надається послуга. В цьому разі критерієм якості послуги стає ефективність результату дії або діяльності. Натомість послуга не гарантує позитивного результату, бо результат (яким би він не був – негативним, позитивним чи взагалі відсутнім) лежить поза межами послуги. А.А. Мірзоян, досліджуючи погляди науковців на питання систематизації договорів про надання послуг, наводить думку Б.О. Борисова про змістовну складову поняття «результат послуги». Згідно з його твердженням, це договірна категорія, яка розуміє під собою обов'язковість належного виконання послуги, однак не передбачає обов'язковість настання очікуваного результату. Причиною цього є залежність від умов сприяння, що не піддаються точному прогнозуванню [103, с. 231].

Виходимо із того, що послуга є діяльністю, яка не пов'язана із створенням матеріального блага, проте сама по собі вона породжує відповідне благо, яке, в свою чергу, має споживчу вартість і таким чином стає об'єктом цивільних прав [7, с. 50].

Детективну послугу, ми розглядаємо, як таку, що має нематеріальний та особистий характер надання; споживання отримувачем як інформації щодо сфери сімейних відносин, корпоративної та економічної безпеки

юридичних осіб, а також даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення до суду, захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб.

Центральною особою процесу реалізації послуги є виконавець. Він зобов'язується надати послугу, яка споживається у процесі здійснення певної діяльності або вчинення дії. Наданню послуги передують замовлення, виконавець не надає послугу без визначення умов та форми оплати. Послуга має бути надана виконавцем особисто [159, с. 126].

Виходячи із загального тлумачення договору про надання послуг, наведемо авторське визначення договору про надання детективних послуг:

– договір про надання детективних послуг – це договір, за яким одна сторона (виконавець) зобов'язується здійснити надання детективних послуг другій стороні (замовникові) на умовах і в порядку, що визначені договором, відповідно до законодавчих вимог, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві надання послуг та фактичні витрати, необхідні для виконання договору. Зазначене визначення, на наш погляд, буде сприяти удосконаленню поняття такого договору.

Саме з таких позицій виходили фактично всі автори законопроектів «Про приватну детективну (розшукову) діяльність». Наведемо визначення договору про надання детективних послуг, яке представлено у законопроекті від 28.12.2015 р.: «Договір про надання приватних детективних (розшукових) послуг – це домовленість, за якою одна сторона (приватний детектив, приватне детективне підприємство (агентство) зобов'язується здійснити надання приватних детективних (розшукових) послуг другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені цим Законом та договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання послуг та фактичні витрати, необхідні для виконання договору» [133].

Визначення договору про надання детективних (розшукових) послуг у ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.04.2017 р., прийнятого ВРУ, але не підписаного Президентом України, не наведене.

Відповідно до цього Закону приватний детектив або об'єднання приватних детективів зобов'язуються перед замовником надати детективні послуги, а замовник, в свою чергу, зобов'язується оплатити надання послуг та фактичні витрати, що виникають у процесі виконання договору.

В юридичній літературі зустрічаємо й інші визначення договору про надання детективних (розшукових) послуг, зокрема російський цивіліст В.В. Горовенко наводить таку дефініцію: за договором про надання детективних послуг одна сторона (виконавець) за завданням другої сторони (замовника) зобов'язується зібрати, обробити і зафіксувати певні у завданні відомості на паперовому чи іншому носії, а замовник зобов'язується надану послугу прийняти і оплатити [39, с. 108]. На наш погляд, зазначене визначення спрощує діяльність приватного детектива чи об'єднання приватних детективів, окрім зазначеної діяльності суб'єкт детективних послуг надає їх щодо встановлення відео-, фотозйомки, відео- та аудіозапису, інші технічні засоби у службових та інших приміщеннях за письмовою згодою власників цих приміщень.

Договір про надання детективних послуг входить до системи договорів про надання послуг, що зумовлюється його загальними описовими ознаками. Водночас він є самостійним договором, має певні особливості, які виділяють його з-поміж інших правовідносин щодо надання послуг. Зазначене підтверджується специфічним об'єктом договору, суб'єктним складом, предметом. Об'єктом такого договору є діяльність, спрямована на отримання результату, який зазначений у договорі та сприяє захисту особистих немайнових і майнових прав та інтересів замовника.

Предметом досліджуваного договору є діяльність з надання послуг, які приватний детектив (виконавець) повинен виконати за дорученням (завданням) замовника.

На нашу думку, сторони мають узгодити конкретний та детальний перелік послуг, який буде надаватися замовникові, а також обсяг відомостей за переліком. В окремих випадках замовник потребує надання комплексу

таких послуг, що будуть забезпечувати економічну безпеку підприємства через захист прав його інтелектуальної власності (фірмове найменування, торговельна марка, зазначення походження товару), попередження витоку конфіденційної інформації з боку співробітників фірми. У цьому разі обсяг та перелік послуг надає виконавець як компетентна у цих справах особа.

Договір про надання детективних послуг є публічним, пропозиція (оферта) про це звернена до усіх бажаючих. Правовідносини, що виникають під час реалізації умов цього договору, одночасно є і внутрішніми (між виконавцем і замовником), і зовнішніми (між виконавцем і третіми особами).

За моментом укладення договір про надання детективних послуг є консенсуальний, тобто вважається укладеним з моменту досягнення згоди щодо всіх істотних умов. Договір і консенсус як стан згоди за спірними питаннями, зауважує В.С. Мілаш, нерозривно взаємопов'язані [102, с. 149].

Аналіз змісту укладених таких договорів, а саме зазначення у ньому прав та обов'язків сторін, виконавця та замовника, дозволяє визначити його як взаємний договір.

Виходячи з того, що вказаний договір завжди є підприємницьким, а його метою є отримання прибутку, договір про надання детективних послуг завжди є відплатним договором.

У більшості випадків між виконавцем і замовником складаються відносини фідучіарного характеру, що пояснюється тим, що результатом цього договору є відомості, які замовник не бажає розголошувати, у всякому разі до того часу, поки вони не підтверджені. Такими відомостями може бути інформація, що є комерційною таємницею, або інформація про особисте життя клієнтів; інформація, яка може сплямувати репутацію фірми, інше.

Фідучіарність договору найчастіше зумовлює його конфіденційний характер. Замовник, бажаючи, наприклад, отримати інформацію про зраду іншого з подружжя, не бажає розголосу щодо своїх сімейних стосунків; вона може зашкодити його репутації. Фірма, яка з'ясувала, що її співробітники

передають інформацію про розробку продукту, не зацікавлена в поширенні таких відомостей з метою зберегти за собою прибуток на ринку.

Вважаємо, що договір про надання детективних послуг може вважатися також алеаторним. До таких відносяться договори з притаманним їм зниженим ступенем вірогідності очікуваного зустрічного виконання зобов'язань, спричиненим незбалансованістю прав і обов'язків зі ступенем їх правового захисту, іншими нетиповими умовами виконання зазначених зобов'язань [43]. І.С. Тімуш вказує, що до алеаторних (ризикових) правочинів відносять такі, на момент вчинення яких невідомо, чи буде вартість надання однієї сторони більшою або меншою того блага, яке передається іншою стороною [161, с. 284].

Пояснимо свою думку щодо договору про надання приватних детективних (розшукових) послуг. Замовляючи послугу та оплачуючи її, замовник не завжди може отримати той результат (зокрема, інформацію), на яку розраховує. Зокрема пошуки конкретної особи в іншій країні є досить вартісними, але результат такого пошуку може бути невтішний. Не завжди детектив може надати послуги з пошуку боржників та осіб, які ухиляються від виконання своїх договірних зобов'язань; виявити всі випадки недобросовісної конкуренції тощо.

Окрім того, при укладенні договору про надання детективних послуг за існуючої нормативної бази, яка не відповідає певною мірою світовій практиці правового регулювання приватної детективної (розшукової) діяльності, слід також враховувати вірогідні ризики. Наприклад, докази, добуті не зазначеним у Кримінальному процесуальному кодексі України шляхом, на суді розглядатися не будуть, а приватний детектив та замовник будуть нести відповідальність за порушення прав людини. Узгодження недоторканості приватного і сімейного життя з приватною детективною (розшуковою) діяльністю можливе тільки за належної правової регламентації [27, с. 167].

Під час виконання договору виконавцем здійснюються дії фактичного і юридичного характеру. Діями фактичного характеру є консультації і довідки

з правових та інших питань; організація спостереження за другим членом подружжя чи співробітника фірми; з'ясування факту незаконного використання торгового знаку чи фірмового найменування; збирання, фіксування та дослідження відомостей, необхідних для розгляду справ у цивільному, господарському, адміністративному судочинстві; пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення до суду тощо [127]; до дій юридичного характеру віднесемо – представництво прав та інтересів замовника у судовому провадженні; при розгляді справ у суді; в інших органах вирішення спорів; перед юридичними та фізичними особами.

Виконання за одним і тим же договором про надання детективних послуг фактичних та юридичних дій зумовлює його змішаний характер [26, с. 246].

Отже, договір про надання детективних послуг входить до системи договорів про надання послуг, що зумовлюється його загальними описовими ознаками. Водночас він є самостійним договором, має певні особливості, що виділяють його з-поміж інших правовідносин щодо надання послуг.

Сторонами договору є виконавець і замовник. Виконавцем може бути приватний детектив, об'єднання приватних детективів. До юридичних фактів, що свідчать про спеціальну правосуб'єктність учасників цивільних правовідносин, можна віднести: наявність юридичної освіти, спеціальної підготовки, стаж.

Договір про надання детективних послуг за офертою є публічним, за моментом укладення – консенсуальним, за правами і обов'язками сторін – взаємним, за метою (отримання прибутку) – відплатним, за характером відносин між виконавцем і замовником – фидуціарним та має конфіденційний характер, за реалізацією дій фактичного і юридичного характеру – змішаним, із врахуванням ризиковості ризику – алеаторним.

2.2. Істотні умови договору про надання детективних послуг

В юридичній літературі протягом тривалого часу йде дискусія щодо розуміння істотних умов цивільно-правового договору, вона зумовлена тією роллю, яку вони відіграють у договірних відносинах. Розглядаються істотні умови посередницького договору [22, с. 79-82]; договору про надання послуг мобільного зв'язку [86, с. 57-63], договору про надання юридичних послуг [187, с. 323-330], договору про виконання робіт і надання послуг [35, с. 34-37].

Через визначення істотних умов договору здійснюється встановлення його специфіки та відбувається розмежування договорів різного виду. Зокрема, І.І. Зазуляк вважає, що встановлення істотних умов договору законом спрямоване, передусім, на збереження правової природи того чи іншого договору, на забезпечення нормального цивільного обороту [58, с. 7].

Загальноприйнятим розумінням істотних умов договору є таке: істотні умови – це такі умови, без узгодження яких договір не може бути укладеним. К.О. Жирнова вказує, що «Істотні умови договору є тією складовою частиною, тією умовою, без дотримання якої певна угода не лише порушуватиме законодавство, права і обов'язки сторін, а й взагалі не може бути укладеною» [57, с. 192].

ЦК України на істотні умови договору вказує у п.2 ч.1 ст.638. Істотними умовами називаються умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди [171]. Зауважимо, що не всі науковці погоджуються з позицією законодавця. С.С. Бородовський стверджує, що для існування договору необхідно, щоб у його змісті завжди залишались три групи істотних умов: 1) істотні умови про предмет договору; 2) істотні умови, які визнані такими за законом; 3) істотні умови, які необхідні для даного виду договору [14, с. 2].

Окремі дослідники, аналізуючи зазначену статтю ЦК України, виділяють чотири групи істотних умов: 1) умови про предмет договору; 2) ті умови, що визначені законом; 3) умови, які є необхідними для договорів даного виду; 4) ті умови, які визначаються за згодою сторін. Ю.А. Серкова, думку якої ми поділяємо, вважає, що розмежування між другою та третьою групою умов є розмитим, умовним і не потребує самостійного виділення [146, с. 86]. Отже, аналіз наукових праць цивілістів свідчить про суперечливість поглядів з цього питання.

Визначення законодавцем зазначених вище істотних умов договору зумовило дискусію щодо них в юридичній науці. У ній активно беруть участь такі українські та зарубіжні науковці, як С.С. Бородовський, Р.М. Гейнц, В.В. Горовенко, Е.М. Васекіна, К.О. Жирнова, І.І. Зазуляк, О.С. Кізлова, Ю.А. Серкова, Н.Ф. Федорченко та інші. Водночас фактично не дослідженим залишається розгляд істотних умов договору про надання детективних послуг, що актуалізує необхідність їх розгляду.

Більшістю науковців істотні умови поділяються на три групи:

- 1) умови про предмет договору;
- 2) умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду;
- 3) умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди.

До істотних умов договору відноситься предмет договору (він визначається його змістом, ним є майно, виконання роботи, надання послуг), ціна, строк виконання. Варто зазначити, що істотні умови договорів певного виду різняться. Так, істотними умовами договору застави О.С. Кізлова визначає предмет застави, його оцінку; сутність, розмір і термін виконання зобов'язання; умови про те, в якій із сторін, заставодаателя або заставодержателя, знаходиться заставлене майно [76, с. 87]. Істотними умовами договору поставки О. Глоба визначає предмет договору, ціну, строки, умови поставки [36].

Серед цивільно-правових договорів договорами певного виду виділяються договори про надання послуг (перевезення; транспортного експедирування; зберігання; страхування; доручення; комісії; управління майном). До їх специфіки відноситься: нематеріальний характер послуги, особистий характер надання послуги, споживання отримувачем у процесі її надання. У цьому полягає основна відмінність договору про надання послуг від інших договорів.

Важливими істотними умовами договору про надання послуг, як і інших цивільно-правових договорів, є предмет договору (надання послуги), ціна (розмір, терміни та порядок внесення оплати за надану послугу); строк (час, протягом якого сторони здійснюють свої права та виконують прийняті на себе обов'язки у повному обсязі).

Аналогічні істотні умови є притаманними також такому різновиду договору про надання послуг, як договору про надання детективних послуг, який не поійменований у ЦК України. Розглянемо істотні умови такого договору: його предмет, ціна, строк.

Спочатку зазначимо: у науці цивільного права домінуючою є позиція, у відповідності з якою будь-яка послуга за своїм предметом має вигляд дії виконавця на користь замовника. Таку позицію, зокрема, займає В.М. Богославець, досліджуючи договори про надання правових послуг [11, с. 5]. Проте предметом інтересу замовника, вказує Г.М. Ярошевська, є не сама по собі дія, а ефект (результат) здійснюваної виконавцем поведінки [187, с. 330]. А.А. Телестакова, досліджуючи предмет договору про виконання робіт і надання послуг, називає результат послуг як цілеспрямовану дію (діяльність), однак вказує на специфічну відмінність цих договорів, а саме: юридичне значення роботи полягає в обов'язковому кінцевому матеріально визначеному результаті, який передається контрагенту, а не у послугі – у самій вчиненій дії або здійсненні певного роду діяльності [160, с. 9].

Керуючись тим, що результат послуги є завжди наслідком діяльності, деякі науковці підтримують компромісну концепцію, яка в сукупності розглядає діяльність та її наслідок як предмет договору послуг. «За цією концепцією послуга розглядається як сукупність діяльності та результату, оскільки результату передуює діяльність, що не має матеріального втілення і складає з ним неподільне ціле» [7, с. 51].

Договір про надання детективних послуг визначається як різновидність договору надання послуг, його предметом є детективні послуги. ЗУ«Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.04.2017 р. прийнятому ВРУ, але не підписаного Президентом України, наводяться такі різні види приватних детективних (розшукових) послуг: це і збирання, фіксування та дослідження відомостей, необхідних для розгляду справ у судочинстві; вивчення ринку, пошук і збір інформації щодо з'ясування фінансової платоспроможності, майнового стану та благонадійності потенційних ділових партнерів; з'ясування біографічних та інших даних, що характеризують особу; пошук осіб, та їх зниклого або втраченого майна та ін. [127].

За договором про надання детективних послуг одна сторона (виконавець) за завданням другої сторони (замовника) зобов'язується забезпечити реалізацію права замовника на інформацію шляхом збору, обробки і фіксації певних відомостей, а замовник зобов'язується вказану інформацію оплатити у зазначений у договорі строк.

Оскільки детективна діяльність здійснюється для забезпечення реалізації прав фізичних та юридичних осіб на інформацію, постільки сторонами повинно бути узгоджено, які саме відомості представляють інтерес для замовника, а також обсяг цих відомостей.

В юридичній літературі вказується на значення надання згоди особи на збирання інформації щодо неї, що обов'язково повинно бути враховано приватними детективами, така заборона встановлена законодавчо, зокрема законами України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII (ст.21), «Про

захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI (ст.14), «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI (п.3 ст. 10-1) [60, с. 62].

Об'єктом зобов'язання з надання розшукових послуг є діяльність виконавця, спрямована на забезпечення реалізації права на інформацію [39, с. 166], а предметом – діяльність з надання детективних послуг, які приватний детектив повинен виконати за дорученням (завданням) замовника, що має нематеріальний та особистий характер, та надається у вигляді інформації у сфері сімейних відносин, корпоративної та економічної безпеки юридичних осіб, а також надання даних, що можуть бути підставою для звернення до суду для захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб.

Результатом цієї діяльності є надання інформації щодо усього обсягу замовлення, який надається виконавцем. Характер, обсяг, послідовність надання інформації у договорі визначаються лише виконавцем, замовник не має достатньої компетентності у цій сфері. У випадках неможливості деталізації предмету послуги результат діяльності визначається у загальному вигляді.

Результатом діяльності за договором про надання детективних послуг може бути:

- у разі надання послуг у сфері сімейних відносин – інформація щодо проживання (перебування) особи, яку розшукували; про підтвердження чи відсутність фактів сімейної зради; народження особи саме у зазначеному місці; трудового стажу в указаній місцевості тощо;

- у разі надання послуг у сфері забезпечення корпоративної безпеки – інформація про виявлення фактів контрспостереження (підслуховуючих пристроїв, незаконність встановлення аудіо- і відеозаписуючих пристроїв); перевірку співробітників на поліграфі у разі підозри в невиконанні функційних обов'язків, що шкодить інтересам роботодавця (з письмового дозволу випробуваного), тощо;

- у разі надання послуг у сфері забезпечення економічної безпеки юридичних осіб – інформація про факти неправомірного використання у

підприємницькій діяльності фірмових знаків та найменувань, недобросовісної конкуренції; невиконання юридичною особою боргових зобов'язань перед підприємствами, установами, організаціями тощо;

– у разі надання послуг у цивільному, господарському, адміністративному судочинстві під час кримінального провадження та судового слідства – представлення відомостей, необхідних для розгляду справ у суді; а також надання даних, що можуть бути підставою для звернення до суду; захисту підозрюваного чи підсудного, тощо.

З одного боку, вказується у фаховій літературі, приватні детективи можуть проводити власне розслідування, з другого, – пряма вказівка на це в договорі буде свідчити про незаконність діяльності приватного детектива на підставі порушення виключної компетенції органів державної влади, та в кінцевому випадку призведе до неможливості використання результатів таких послуг в якості доказів у кримінальному процесі [117, с. 111].

Особлива увага правниками звертається на необхідність внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України, які б дозволяли приватним детективам збирати докази у кримінальному провадженні на законних підставах, а саме: 1) визначити та нормативно закріпити систему взаємодії приватних детективів та їх об'єднань із стороною захисту; 2) розробити їх порядок доступу до державних баз даних та інформаційних систем; 3) визначити перелік дозволених приватним детективам слідчих дій із використанням спеціальних засобів; 4) законодавчо визначити порядок використання стороною захисту отриманих під час використання приватної детективної (розшукової) діяльності результатів [137, с. 262].

Приватна детективна (розшукова) діяльність здійснюється задля пошуку, збирання та фіксації інформації щодо розшуку людей, майна, предметів, тварин; збирання відомостей з цивільних та інших справ на договірній основі учасниками процесу; вивчення ринку, пошук і збір із відкритих джерел інформації з метою підготовки ділових переговорів: з'ясування біографічних та інших даних, що характеризують особу, стосовно

окремих громадян (з їх письмової згоди) при укладенні ними трудових та інших договорів, виявлення їхніх ділових зв'язків, надання послуг під час кримінального провадження та судового слідства [127].

Суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності можуть надавати й інші детективні послуги, якщо вони не суперечать вимогам чинного законодавства України. Значення встановлення предмету договору про надання детективних послуг полягає у тому, що він індивідуалізує вказаний договір, виокремлює його від інших цивільно-правових договорів.

Щодо ціни за договором про надання детективних послуг зазначимо таке. У цивілістиці склалося декілька підходів її визначення за договорами про надання послуг: за одним із них виконавець фіксує кожен годину витраченого часу на надання відповідної послуги, за другим – це фіксація «твердої ціни», за третім – винагорода сплачується виконавцеві лише за умови досягнення певного позитивного для замовника результату. Визначення ціни за договором послуг дозволяє зменшити кількість існуючих між контрагентами спорів [165, с. 202].

За договором про надання детективних послуг надаються різні послуги, тому розмір (тариф) може встановлюватися за кожен окремий вид послуг. Зазначене зумовлюється тим, що виконання договору потребує різних матеріальних затрат виконавця, застосування технічних засобів (відеоспостереження, спостереження на авто та ін.), залучення декількох приватних детективів тощо. Специфіка порядку оплати договору про надання детективних послуг полягає у тому, що попередньо надається авансовий платіж, а остаточний платіж – після виконання договору. Можливим варіантом є оплата після закінчення кожного проміжного строку виконання завдання за його конкретним результатом [28, с.30].

В українських законопроектах про приватну детективну (розшукову) діяльність умова про оплату договору згадується або прямо (у визначенні поняття такого договору [128]), або побічно [132]. Звернемо увагу на те, що оплаті підлягають і сама послуга (вона може бути різною), і фактичні

витрати. Ними науковці визначають грошові витрати або використання власних матеріалів і предметів виконавця з повним чи частковим їх споживанням, що здійснюються виконавцем для належного надання послуги. Тягар доведення відповідності понесених витрат, необхідних для виконання договору, лежить на виконавцеві. Витрати відшкодовуються за загальним правилом у формі або грошової компенсації, або повернення речей такого самого роду і якості, відновлення їхніх властивостей [78]. За договором про надання детективних послуг фактичні витрати відшкодовуються у грошовій формі.

Відмітимо, що у законі Республіки Молдова міститься спеціальна стаття 21 «Про договір між приватним детективом і клієнтом», в якій зазначається на необхідність укладення письмового договору між приватним детективом і клієнтом, серед інших умов договору називається орієнтовна сума розходів і гонорар за послуги [112]. Зауважимо, що за будь-яким договором про надання детективних послуг, передбачити усі можливі дії для досягнення результату фактично неможливо, тому найчастіше визначається орієнтовна сума платежу, яка корегується після виконання договору із врахуванням усіх витрат [28, с.31].

Ціна за договором про надання детективних послуг є істотною умовою, що зумовлюється тим, що:

- 1) вказаний договір укладається тільки як відплатний;
- 2) обсяг послуг та терміновість їх надання залежить від розміру оплати;
- 3) без оплати, частково попередньої, він не здійснюється [28, с.31].

Строк надання детективних послуг має особливе значення для його замовника, особливо якщо мова йде про пошук інформації про зниклу особу, втрачені документи, порушення прав інтелектуальної власності на торговельну марку тощо [28, с.31].

У фаховій літературі підкреслюється значення юридичних строків, які відіграють важливу роль у впорядкованому впливі всіх без винятку функцій права на суспільні відносини, значно посилюючи його результативність;

мають власні широкі можливості правового впливу на вид, галузь, систему суспільних відносин, внаслідок чого надається можливість зробити висновок про наявність у строків власних функцій з урегулювання соціальних зв'язків у суспільстві [21, с. 3].

Спеціальних правил щодо строків виконання відплатних послуг українським законодавством не встановлено. Відповідно до ст. 905 ЦК України строк договору про надання послуг встановлюється за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено законом або іншими нормативно-правовими актами. За цією ж нормою встановлюються строки за договором про надання детективних послуг.

Окрім того, строк, під час якого надаються детективні послуги, залежить від багатьох обставин:

по-перше, від обсягу інформації, яка повинна бути надана (підтвердження трудового стажу буде йти лише декілька днів; підтвердження факту подружньої зради, може зайняти значно більше часу);

по-друге, від оперативності надання інформації (в окремих випадках від швидкості її отримання може залежати доля особи, зокрема, якщо йдеться про її викрадення з метою викупу);

по-третє, від складності надання послуги (для доказування фактів неправомірного використання юридичними особами чужої торговельної марки потрібно встановити місце та час маркування товарів чужими комерційними позначеннями та їх продажу тощо)

Вкажемо, що у договорі про надання детективних послуг зазначається початковий і кінцевий строки, а в окремих випадках – початковий, проміжні, та кінцевий строки. Вони є обов'язковими для виконавця, і у разі їх порушення, виконавець несе передбачену відповідальність за договором [28, с.31].

Якщо початковий строк починається з моменту укладення договору, а кінцевий – визначається моментом його виконання, то проміжні строки визначаються сторонами відповідно до надання чітко зазначених видів

послуг. Практика надання детективних послуг свідчить про можливість встановлення проміжних строків. Так, при укладені договору про надання детективних послуг з пошуку особи, місцезнаходження якої невідомо, один строк може бути укладений для з'ясування причин і обставин зникнення; інший строк – для виявлення місця знаходження; наступний строк – для планування можливостей і умов її повернення. Проміжні строки встановлюються, якщо укладається договір про надання детективних послуг щодо пошуку, збирання, фіксації відомостей у кримінальному провадженні на договірній основі з стороною кримінального провадження з боку захисту. На пошук, збирання, фіксації відомостей можуть бути встановлені проміжні строки [28, с.32].

Зазначимо, що у фаховій літературі висловлюється думка про те, що у цивільно-правовому договорі про надання детективних послуг, строк не повинен бути істотною умовою, оскільки на перший план цього договору виходить досягнення конкретного результату, а не витрачений час [117, с. 111].

Строк за договором про надання детективних послуг є завжди істотною умовою, без конкретно визначеного строку надання детективних послуг немає сенсу, не можна здійснювати безстроково пошук і збір даних, які можуть бути приводом або підставою для звернення до правоохоронних органів; з'ясовувати спроможність і благонадійність потенційних ділових партнерів (юридичних і фізичних осіб) по бізнесу; здійснювати пошук боржників та осіб, які ухиляються від виконання своїх договірних обов'язків; вирішення в порядку, встановленому законодавством України, питань щодо повернення боргів та виконання договірних обов'язків тощо [28, с.32].

Порушення строку за договором про надання детективних послуг зумовлює несприятливі наслідки для виконавця договору, а саме відповідальність за ненадання детективних послуг своєчасно [28, с. 27-34].

Зауважимо, що ми не погоджуємося з висновком Т. Пономарьової про те, що істотними умовами договору про надання детективних послуг у будь-

якому випадку будуть умови про предмет договору, його ціну та спосіб її визначення, а строк договору буде істотною умовою виключно у випадку, коли даний договір вважатиметься господарським [117, с. 106-108]. На нашу думку, до істотних умов вказаного договору відноситься і строк його виконання, який не може бути зазначений орієнтовно або бути занадто тривалим; замовник звертається за детективними послугами в разі необхідності захисту своїх особистих чи сімейних, чи бізнес-інтересів, і він повинен бути наданий оперативно.

Отже, зазначимо, що дослідження істотних умов договору про надання детективних послуг (предмету договору, ціни, строку) дозволяє віднести його до цивільно-правових договорів про надання послуг. Специфіка вказаних істотних умов дозволяє визначати договір про надання детективних послуг як самостійний вид цивільно-правового договору.

Вважаємо, істотними умовами договору про надання детективних послуг є: умова про предмет договору, який індивідуалізує договір; ціна послуги, яка буде включати розмір та порядок оплати (погодинно, фіксовано, комбінований платіж) наданих послуг; строк надання послуг. Зазначені умови є істотними за договором про надання детективних послуг, він вважається укладеним, якщо між сторонами на конфіденційній основі досягнуто домовленості по усім його пунктам відповідно до українського законодавства, типових умов договору та умов на вимогу однієї із сторін.

2.3. Суб'єктний склад договору про надання детективних послуг

Суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності законодавчо встановлюються: 1) приватний детектив; 2) об'єднання приватних детективів. Лише вказаними суб'єктами приватної детективної (розшукової) діяльності можуть надаватися детективні послуги. Вони є виконавцями за договором про надання детективних послуг, замовником ним може бути фізична чи юридична особа, органи державної виконавчої влади та органи місцевого

самоврядування. Зауважимо, що визначення сторін договору послуг як виконавець і замовник є характерним і для іншого виду таких договорів, зокрема щодо договору про надання юридичних послуг [188, с. 480-486], за договором постачання гарячої води населенню [44, с. 9-13], договору у сфері шоу-бізнесу [49, с. 207-211], надання медичних послуг [94, с. 170-173].

Вкажемо на обов'язковість для суб'єктів договору про надання детективних послуг наявності цивільної правосуб'єктності. Фізичні особи, щоб бути учасником цивільних правовідносин, повинні мати відповідну правосуб'єктність, це такі обов'язкові елементи: правоздатність (здатність особи мати суб'єктивні права та юридичні обов'язки), дієздатність (здатність фізичної особи своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання).

Цивільна правоздатність у фізичних осіб, за загальним правилом, виникає з дня народження та припиняється зі смертю. Особа не може бути позбавлена цивільної правоздатності, але може бути обмежена у ній. Повна дієздатність настає з досягненням повноліття – вісімнадцятирічного віку. Для зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю фізична особа повинна мати: юридичну освіту, спеціальну підготовку, стаж відповідної роботи, обов'язково наявність свідоцтва про дозвіл на здійснення детективної діяльності, що забезпечить належний рівень надання детективних послуг.

Цивільну правосуб'єктність повинна мати також юридична особа, вона складається з її правоздатності та дієздатності. Правосуб'єктність юридична особа набуває з моменту державної реєстрації, тобто внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Чітко фіксований у законі момент виникнення правоздатності юридичних осіб має важливе значення, до цього моменту юридична особа не

може діяти, вона ще не стала правоздатною, не має відкритих і відповідних рахунків в установах банку, не знаходиться на обліку зазначеного Єдиного державного реєстру, який є важливим для визначення пріоритету розвитку тих чи інших галузей економіки шляхом встановлення різноманітних пільгових умов та заходів стимулу для тих юридичних осіб, діяльність яких є найбільш доцільною в сучасних умовах [167].

Правосуб'єктність юридичної особи означає, що вона має право самостійно здійснювати свою компетенцію, реалізовувати права тощо. В юридичній літературі вказується, що для правосуб'єктності юридичної особи характерним є те, що категорії правоздатності та дієздатності в неї збігаються, тому в законодавстві та на практиці досить часто вживається термін «правоздатність», коли йдеться про цивільну правосуб'єктність юридичної особи [115, с. 206]. Правоздатність юридичної особи має, з одного боку, універсальний характер (юридична особа має як майнові, так і не майнові права), з іншого, – визначається її установчими (статутними) документами. Зауважимо, що юридична особа, у разі відсутності в її статуті вичерпного переліку видів діяльності, може займатися будь-якою діяльністю, не забороненою законом. Позастатутна діяльність юридичної особи є незаконною, всі укладені у такому випадку правочини є недійсними. Деліктоздатність юридичної особи означає, що вона несе юридичну відповідальність за порушення нормативно-правових вимог, невиконання або неналежне виконання договірних відносин, завдання майнової чи немайнової шкоди другій стороні за договором тощо.

В.В. Петровим висловлюється погляд, що загальної цивільної правоздатності для всіх юридичних осіб не може бути, кожна юридична особа є особливим індивідуальним суб'єктом, відрізняється від іншої, має свої індивідуалізуючі ознаки. Правоздатність кожної юридичної особи є особливою, спеціальною, що пояснюється її індивідуальністю та системою індивідуалізуючих ознак [115, с. 206-207]. З висловленим поглядом ми

погоджуємося. Загальна цивільна правоздатність може бути однаковою для юридичних осіб одного профілю, діяльності в одній сфері тощо.

Також зауважимо, що правоздатність юридичної особи визначається у Листі «Щодо надання роз'яснення стосовно правосуб'єктності підприємства» Міністерства юстиції України від 05.11.2004 р. №19-45-1332 таким чином: це наявність у юридичної особи таких прав та обов'язків, які відповідають меті і завданням її діяльності [181]. Тобто, дана юридична особа має тільки ті цілі і завдання, права та обов'язки, які визначені в її статутних (засновницьких) документах. Окрім того, вона повинна відобразити специфіку своєї діяльності у документах державної реєстрації, закріпити її як основний вид діяльності, а специфіка діяльності юридичної особи повинна бути відображена в її найменуванні.

Розглянемо правосуб'єктність виконавців приватної детективної (розшукової) діяльності. У відповідності до прийнятого ВРУ ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.04.2017 р. та не підписаного Президентом України, приватним детективом може бути громадянин України, який досяг 21-го року, володіє державною мовою, має вищу юридичну освіту або стаж роботи в оперативних підрозділах чи органах досудового розслідування не менше трьох років, пройшов відповідне навчання з метою здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності та отримав у встановленому законом порядку свідоцтво про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю [127].

Зауважимо, що встановлення такого віку для здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності, на наш погляд, є недоречним. Не можна прирівнювати набуття юридичної освіти і стаж роботи в оперативних підрозділах чи органах досудового слідства, тим більш, що робота в зазначених органах потребує і отримання юридичної спеціальності, і проходження спеціальної підготовки. Щоб стати приватним детективом, потрібна шкільна освіта, вища юридична освіта (це п'ять чи шість років), або бажано вища юридична освіта не нижча другого рівня, стаж роботи у галузі

права після отримання відповідного диплома на менше двох років, спеціальна підготовка (рік), складення кваліфікаційного іспиту, тобто стати кваліфікованим приватним детективом особа може не раніше 25-ти років.

Заборони на отримання такого фаху, як детектив, для жінки немає, це означає, що займатися детективною діяльністю можуть і жінки.

Розглянемо вимоги для зайняття особою посади приватного детектива.

По-перше, особа, яка бажає надавати детективні послуги, повинна мати громадянство України. Відповідно до ЗУ «Про громадянство» від 18.01.2001 р. № 235-III [123], громадянство є правовим зв'язком між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вплив у взаємних правах та обов'язках; громадянином України є особа, яка набула громадянство України у порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України. Громадян або підданий іноземної держави не може бути визнаний в Україні приватним детективом.

Зазначимо, що у національних законах європейських країн встановлено, що ліцензія на надання детективних послуг видається не тільки своєму громадянину, а й громадянам інших країн – членів Європейського Союзу. Така вимога міститься у відповідних законах Франції, Іспанії, Італії, Словенії [20, с. 7-11].

По-друге, зазначена особа повинна володіти державною мовою. Відповідно до ст.6 Закону України «Про засади державної мовної політики» від 03.07.2012 р. №5029-VI [125] українська мова як державна мова обов'язково застосовується на всій території України при здійсненні повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади, у міжнародних договорах, у навчальному процесі в навчальних закладах. А також українська мова є обов'язковим засобом спілкування у публічних сферах суспільного життя.

По-третє, як законодавча вимога встановлено наявність для приватного детектива юридичної освіти або стажу роботи в оперативних підрозділах чи органах досудового розслідування не менше двох років. На наш погляд, не

можна прирівнювати юридичну освіту із вказаним стажем роботи, що може носити вузький спеціальний правовий характер, та без юридичної освіти не буде достатньо кваліфікованою.

Наявність юридичної освіти є бажаною законодавчою вимогою для зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю. Послуги, що надаються приватним детективом, здебільшого мають правовий характер. Зокрема, у разі укладення договору між замовником – учасником цивільного процесу і виконавцем – суб'єктом детективної діяльності для збору інформації у справах, обов'язком детектива може бути забезпечення присутності свідків; встановлення їх місцезнаходження; збір відомостей, що можуть бути доказами; забезпечення права брати участь у справі третім особам; допомога у заявленні відводу кому-небудь з учасників процесу; розшук майна відповідача, необхідного для компенсації завданої шкоди тощо.

Актуальним у сфері господарювання є надання допомоги правовласникам торговельної марки, комерційного позначення, зазначення походження товару у захисті їх прав. У цьому разі суб'єкт детективної діяльності повинен зібрати інформацію про факти незаконного виготовлення зазначених найменувань права інтелектуальної власності та їх незаконного використання (маркування товарів тощо) у господарському обігу; оформити відповідний пакет документів для подання позову до суду. А також для доказу фактів недобросовісної конкуренції приватний детектив повинен зібрати інформацію про поширення неправдивих, неточних або перекручених відомостей, що завдають або можуть заподіяти збитки замовнику, або шкоди його діловій репутації; введення споживачів в оману щодо споживчих властивостей, якості товару замовника тощо.

По-четверте, особа, яка бажає надавати детективні послуги, повинна пройти спеціальну підготовку з метою здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності.

Підготовка приватних детективів, а також їх перепідготовка та підвищення кваліфікації здійснюється державними та недержавними закладами освіти. Порядок підготовки, а також вимоги до змісту навчальних програм із врахуванням специфіки та складності приватної детективної (розшукової) діяльності затверджуються центральним органом виконавчої влади. Досягнення приватним детективом певного кваліфікаційного рівня підтверджується відповідним документом, без якого забороняється займатися зазначеною діяльністю.

По-п'яте, для заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю потрібно отримати свідоцтво. Видача свідоцтва здійснюється центральним органом виконавчої влади, який здійснює формування державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг з урахуванням законодавчих вимог [127].

Свідоцтво видається безстроково на платній основі. Одночасно зі свідоцтвом заявнику видається посвідчення приватного детектива.

У Висновку ВРУ на законопроект «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 28.12.2015 р. №3726 окремі із зазначених вище правових положень різко критикуються, зокрема зауважується, що свідоцтво про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю є документом дозвільного характеру, тому видача (відмова у видачі, переоформлення, видача дубліката, продовження строку дії, анулювання) свідоцтва повинно здійснюватися згідно з вимогами, визначеними ЗУ «Про адміністративні послуги», з урахуванням особливостей, передбачених ЗУ «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [25].

Керівник об'єднання приватних детективів для отримання свідоцтва подає до уповноваженого органу такі документи: 1) заяву, в якій зазначаються повна назва юридичної особи, її організаційно-правова форма, місцезнаходження, а також вид діяльності, яким може бути виключно

здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності; 2) засвідчені в установленому порядку копії засновницьких документів; 3) засвідчені в установленому порядку копії свідоцтв про право зайняття такою діяльністю приватних детективів; 4) документ про сплату збору за видачу свідоцтва [127].

Приватний детектив подає до уповноваженого органу більшу кількість документів, однак їх перелік повинен бути доповнений. У ньому вказується на необхідність подання: 1) заяви; 2) особистої анкети; 3) двох фотокарток; 4) довідки про відсутність судимості; 5) медичної довідки про відсутність медичних протипоказань для здійснення такої діяльності; 6) засвідчених в установленому порядку копій документів, що підтверджують громадянство особи, наявність вищої юридичної освіти, проходження відповідного навчання або вказаного стажу роботи; 7) копії свідоцтва про державну реєстрацію претендента як фізичної особи-підприємця; 8) документ про внесення плати за отримання свідоцтва [127]. До переліку вказаних документів варто було б внести надання копії паспорту та ідентифікаційного коду, а також відомостей щодо потреби у спеціальних засобах та намірах про їх застосування. У видачі свідоцтва може бути відмовлено, воно може бути анульовано.

Свідоцтво про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю не видається:

- 1) тим громадянам, яким відповідно до законодавства заборонено здійснювати зазначену діяльність;
- 2) тим громадянам, яким раніше було анульовано свідоцтво про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю, та з того часу не пройшло ще трьох років;
- 3) тим громадянам, які мають не погашену або не зняту судимість за вчинення злочину (крім реабілітованої особи);
- 4) якщо поданні документи не відповідають законодавчим вимогам.

Відмітимо, зміст пункту 3 дозволяє зробити висновок, що особа зі знятою чи погашеною судимістю може бути приватним детективом, проте отримати свідоцтво, без якого ця діяльність не здійснюється, така особа не може [117, с. 107]. Вважаємо, що неоднозначність формулювання цього пункту повинна бути усунена.

Свідоцтво про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю анулюється у випадках: 1) засудження приватного детектива за вчинення кримінального правопорушення – після набрання вироком законної сили; 2) обмеження судом дієздатності або визнання приватного детектива недієздатним; 3) особистої заяви приватного детектива, 4) його смерті; 5) припинення громадянства або виїзду на постійне місце проживання за межі України; 6) встановлення факту доступу сторонніх осіб до відомостей, що становлять професійну таємницю приватного детектива або їх розголошення з його вини чи внаслідок бездіяльності; 7) грубого порушення законодавчих вимог та актів законодавства України [127]. Рішення про відмову або анулювання свідоцтва про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю може бути оскаржене.

Варто зауважити, що у разі анулювання свідоцтва, припиняється індивідуальна приватна детективна (розшукова) діяльність власника свідоцтва та діяльність об'єднання приватних детективів, якщо його засновниками або учасниками є приватні детективи, свідоцтво яких було анульовано.

Приватний детектив не може бути службовою чи посадовою особою органів державної влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних чи судових органів влади, а також сумісником [127]. Заборона сумісництва в зазначених органах встановлена відповідними законами України: «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. №586-XIV, «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. №280 /97-ВР, «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. №1402-VIII та іншими, якими заборонена

одночасна підприємницька діяльність і робота в органах державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронних та судових органах влади.

Приватному детективу також заборонено: займатися адвокатською, нотаріальною чи судово-експертною діяльністю та надавати інші публічні послуги, визначені підпунктом «б» пункту 2 частини першої статті 3 ЗУ «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. №1700-VII. До них відносяться послуги аудиторів, приватних виконавців, оцінювачів, експертів, арбітражних керуючих, незалежних посередників, членів трудового арбітражу, третейських суддів та інших осіб [124].

Приватний детектив не може провадити іншу підприємницьку діяльність.

Приватний детектив не може поєднувати свою діяльність з військовою або альтернативною (невійськова) службою. У цьому він зобов'язаний невідкладно звернутися у триденний строк до Міністерства юстиції України, подати відповідну заяву щодо зупинення такої діяльності, а також віддати посвідчення приватного детектива та свідоцтва про право на заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю.

Відповідно до ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.04.2017 р., який хоча і прийнятий Верховною Радою України, але досі не підписаний Президентом України, не може бути приватним детективом особа, яка:

- 1) має непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість;
- 2) визнана судом недієздатною, чи цивільна дієздатність якої обмежена;
- 3) перебуває на обліку в закладах охорони здоров'я у зв'язку з психічними захворюваннями, алкоголізмом чи наркоманією;
- 4) звільнена з посади судді, прокурора, нотаріуса, із служби у правоохоронних органах, з державної служби або служби в органах

місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення;

5) позбавлена права на заняття цією діяльністю – протягом трьох років з дня анулювання свідоцтва [127].

Заборон щодо раси, національності, мови, походження, майнового стану, місця проживання, відношення до релігії, належності до громадських об'єднань немає.

До виконавців за договором про надання детективних послуг варто віднести й помічників приватного детектива та стажистів. Помічником приватного детектива є особа, яка має вищу чи базову юридичну освіту, працює на умовах трудового контракту у якості співробітника і виконує доручення приватного детектива у справах, що знаходяться у його провадженні, крім тих, які він повинен виконувати особисто. Стажистом є особа, яка набуває практичного досвіду для здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності. Помічник і стажист за відповідним трудовим договором виконують певні функції у зазначеній сфері.

Суб'єктами надання детективних (розшукових) послуг є також об'єднання приватних детективів, для яких така діяльність є виключною, і Закон імперативно встановлює її на підставі статуту. Статутною є діяльність товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, акціонерного товариства. Однак, ці товариства є об'єднанням капіталів, особиста діяльність їх учасників не є принципово важливою. Водночас об'єднання приватних детективів повинно створюватися обов'язково за участі не менше, ніж двох приватних детективів, тобто головним є персональна участь засновників товариства в його діяльності, що є характерним для повних або командитних товариств, які працюють на засновницькому договорі. Вважаємо, що у Законі повинно бути чітко вказано на організаційно-правову форму об'єднання приватних детективів. Т.С. Пономарьова вказує: оскільки Закон передбачає, що приватна детективна (розшукова) діяльність має бути основним видом

діяльності об'єднання приватних детективів, це робить неможливим надання детективних послуг різноманітними компаніями, такими як, наприклад, юридичні фірми [117, с. 108].

Об'єднання приватних детективів:

- повинні бути створені відповідно до законодавства як юридичні особи, їх державна реєстрація здійснюється у порядку, встановленому ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»;

- мають право на використання у назві юридичної особи слова «детективне» або похідних від нього слів, а також зазначати організаційно-правову форму та прізвище одного із його засновників – приватних детективів;

- засновниками та учасниками об'єднання приватних детективів можуть бути виключно приватні детективи. У разі, якщо засновника (учасника) об'єднання приватних детективів позбавлено права на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю, він його втрачає у порядку, визначеному законом [127];

- приватна детективна (розшукова) діяльність для виконавців повинна бути основним видом діяльності. Тобто особа, що займається приватною детективною (розшуковою) діяльністю, повинна здійснювати її постійно і отримувати заробітну плату саме за надання детективних послуг замовникам. Але, як вірно зазначає О.В. Бровкін, основний вид діяльності не є тотожним основному місцю роботи, не завжди основне місце роботи є основним джерелом прибутку [18, с. 71];

- на договірних засадах можуть залучати до виконання укладених ними договорів про надання детективних послуг приватних детективів, які не є його учасниками. Вважаємо, що при укладенні трудового договору між приватним детективом і об'єднанням приватних детективів необхідно вказувати строк дії ліцензії роботодавця, наявність у приватного детектива свідоцтва та інших спеціальних дозволів. Строк дії трудового договору

повинен бути обмежений строком дії ліцензії роботодавця, та переважне право у приватного детектива на продовження трудових відносин, якщо роботодавець продовжить ліцензію;

- має право відкривати рахунки в банках, мати бланки, печатки, штампи із зазначенням свого найменування.

- про створення, реорганізацію або ліквідацію об'єднання приватних детективів протягом трьох днів з дня внесення відповідних відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань письмово повідомляє відповідному центральному органу виконавчої влади [127].

Варто зауважити, що на сьогодні приватні детективи вимушені «маскувати» свою діяльність. Наприклад, для отримання необхідної інформації проводять журналістські розслідування. Окремі об'єднання приватних детективів реєструються як юридичні фірми, адвокатські чи охоронні контори. Все це результат недосконалої законодавчої системи [172, с. 274]. І.М. Риженко вважає, що надання детективних послуг (встановлення подружньої зради, інформація про майновий стан особи, контроль за переміщенням осіб) під виглядом журналістської, адвокатської чи іншої діяльності, потребує особливої уваги зі сторони органів правопорядку [138].

Законодавчо встановлено, що замовником детективних послуг може виступати фізична або юридична особа, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, в інтересах яких здійснюється приватна детективна (розшукова) діяльність.

Вважаємо, що замовити детективні послуги може фізична особа після досягнення чотирнадцятирічного віку. Відповідно до ст.32 ЦК України фізична особа у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років має неповну цивільну дієздатність, право самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами, тобто, у неї можуть бути наявні кошти для оплати послуг приватного детектива. У зазначеній статті встановлено також право неповнолітньої особи вчиняти банківські договори та інші, за згодою

батьків (усиновлювачів) або піклувальників [171]. Одним із таких інших договорів може бути договір про надання детективних послуг.

Відзначимо, що підставами для звернення та укладання такого договору у неповнолітнього можуть бути:

розшук батьків, чи одного із них, близьких родичів;

порушення їх права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняється законом, але такі права не оформлені, і, як наслідок, відсутня інформація про таку можливість. Водночас порушення права на інтелектуальну власність призводить і до втрати винагороди за використання об'єкту права інтелектуальної власності;

порушення права бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи тощо.

Замовниками приватних детективних (розшукових) послуг можуть бути іноземці та особи без громадянства. Відповідно до п.1 ст.3 ЗУ «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 21.09.2011 р. №3773-VI, вони користуються такими ж правами і свободами, а також несуть ті ж обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України [126]. Стаття 4 вказаного Закону містить перелік підстав для перебування іноземців та осіб без громадянства на території України, та які є законними. До них варто включити пункт 13 такого змісту – «Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для укладення договору про надання детективних (розшукових) послуг з метою розшуку родичів або знайомих осіб, захисту прав інтелектуальної власності, інших матеріальних благ, вважаються такими, які на законних підставах перебувають в Україні».

Юридичні особи можуть мати різні мотиви для звернення за приватними детективними (розшуковими) послугами (наведені у параграфі 2.4).

Щодо органів державної влади та органів місцевого самоврядування, як замовників, то вкажемо, що у Порівняльній таблиці до проекту ЗУ «Про приватну детективну діяльність» вказується, що вони не можуть бути замовниками за договором про надання детективних послуг, інакше така практика призведе до надмірних видатків з державного чи місцевого бюджетів. Відповідні послуги вказаним органам повинні надавати уповноважені на надання аналогічних послуг державні структури (пункт 9). Підтримуємо цю пропозицію [118].

У ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.04.2017 р., прийнятим ВРУ, але не підписаним Президентом України, повинно бути чітко зазначено: замовником детективних послуг є будь-яка фізична чи юридична особа, за винятком органів державної влади та місцевого самоврядування.

Договір про надання детективних послуг може бути укладений і на користь третьої особи, яку більшість науковців ще називає ще іншою особою [19, с. 30]. З'ясуємо поняття третьої особи у договорі. Відповідно до статті 636 ЦК України договором на користь третьої особи є договір, в якому боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок на користь третьої особи, яка встановлена або не встановлена у договорі [171]. О.Я. Кузьмич вказує, що окрім «... зазначеної договірної конструкції треті особи можуть брати участь і в інших конструкціях зобов'язальних відносин, а саме: виконання на користь третьої особи, покладення виконання на третю особу, виконання замість боржника третьою особою (порука) тощо» [91, с. 42].

У ЦК України в окремих договірних зобов'язаннях зустрічається термін, як «треті особи», так й «інші особи». Проте, на думку О.В. Михайлюка, вони не розмежовуються, а вживаються як синоніми. Науковець вважає, що «інша особа» – це будь-яка особа, а «третя особа» – це особа, яка знаходиться з однією із сторін договору у правовому зв'язку. Проте, якщо третя особа є безпосереднім учасником конкретного зобов'язального правовідношення, то інша особа є потенціальним учасником

зобов'язальних відносин [101, с. 71, 73]. Водночас, у доктринальній літературі ми зустрічаємо різні погляди. Так, одними науковцями (І.О. Бровченко) ці терміни ототожнюються, іншими (М.І. Брагінський, В.В. Вітрянський, О.Я. Кузьмич) розрізняються.

Третя особа у зобов'язальних правовідносинах може знаходитися на кожній із сторін договору – як на стороні виконавця, так і на стороні замовника. Однак, Закон «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» встановлює імперативне правило, за яким приватний детектив повинен особисто виконати замовлення за договором. Таким чином, третя особа за договором про надання детективних послуг може знаходитися лише на стороні замовника. У даному випадку ми розглядаємо правовий зв'язок третьої особи на стороні замовника. Це означає, що замовник уклав договірне зобов'язання на користь третьої особи. У цьому разі за договором про надання детективних послуг зобов'язальна сторона (виконавець) повинна вчинити дію не на користь другої сторони (замовника), а на користь третьої особи, яка не бере участь в укладенні договору.

Щодо надання детективних послуг для третьої особи, вважаємо, що такі договори можуть бути укладені із різних мотивів, але, на наш погляд, їх основою завжди є альтруїзм, замовник, який уклав такий договір, бажає задовольнити інтерес третьої особи. Зокрема замовник в інтересах своїх близьких, які, допустимо, мають фізичні вади, чи є особами похилого віку, може укласти договір з суб'єктом надання детективних послуг про розшук відомостей, що підтвердять трудовий стаж третьої особи для оформлення пенсії або для встановлення біографічних даних, іншої інформації про зниклих чи безвісті відсутніх родичів, чи їх місцезнаходження; збір відомостей у цивільних справах щодо недобросовісної конкуренції, розголошенні відомостей, які складають комерційну таємницю тощо.

Виходячи з особливості правового регулювання договорів на користь третіх осіб (ст. 636 ЦК України [171]), вважаємо, що третя особа у договорі про надання детективних послуг має право вимагати виконання договору від

виконавця на свою користь; з моменту виявлення третьою особою наміру скористатися своїм правом, сторони договірної зобов'язання не можуть розірвати або змінити договір без її згоди, якщо інше не було встановлено договором або законом; у випадку, коли третя особа відмовилася від свого права по договору, та сторона, яка уклала договір на користь третьої особи, сама може ним скористатися, якщо тільки інше не випливає із суті договору.

Отже, до суб'єктного складу договору про надання детективних послуг відносяться виконавець – приватні детективи та об'єднання приватних детективів, з однієї сторони, і замовник – з другої.

Приватний детектив повинен мати повну правосуб'єктність та відповідний професійний статус. Для правовідносин, що виникають з договору про надання детективних послуг, характерним є наявність спеціальних вимог до виконавця (щодо віку, громадянства, володіння державною мовою, освіти, стажу роботи, спеціальної підготовки, свідоцтва).

Об'єднання приватних детективів повинні бути чітко визначені як підприємницькі організації, їх діяльність визначена як підприємницька, про що свідчить їх основна мета – отримання прибутку та платний характер таких послуг. Об'єднання приватних детективів повинно мати найменування, в якому мають бути не лише використані слова «детективне підприємство», а й міститися вказівка на його організаційно-правову форму та, можливо, прізвище одного із його засновників – приватного детектива.

Другою стороною договору про надання детективних послуг є замовник, законодавчо ним визначена фізична чи юридична особа, органи державної виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Вважаємо надання приватних детективних (розшукових) послуг вказаним органам є недоречним, тому що такі замовлення можуть збільшити видатки з державного або місцевого бюджету.

Замовник може укласти договір і на користь третьої особи. До особливостей договору про надання детективних послуг віднесемо неможливість знаходження на стороні виконавця будь-якої третьої особи,

детективні послуги можуть надавати лише приватні детективи та об'єднання приватних детективів.

2.4. Права та обов'язки сторін за договором про надання детективних послуг

Права та обов'язки сторін за будь-яким договором складають зміст цивільно-правового правовідношення. Проте зазначимо, що у ЦК України таке визначення ми не знаходимо. Його стаття 628 указує, що зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства [171]. Водночас, аналіз договірних норм ЦК України свідчить, що умовами договору «... прямо чи опосередковано визначаються права і обов'язки сторін, оскільки завдяки ним забезпечується реалізація договірної мети. При цьому певні істотні умови, а також права і обов'язки вже закріплюються в легальних визначеннях того чи іншого договору» [55, с. 80].

Цивільно-правове правовідношення утворюється з одного суб'єктивного права (його має уповноважена особа) і суб'єктивного обов'язку (належить другій стороні). Під суб'єктивним цивільним правом визначають визначену законом міру можливої поведінки уповноваженої особи, під суб'єктивним цивільним обов'язком розуміється міра належної поведінки зобов'язальної особи. Структура суб'єктивного права і суб'єктивного обов'язку різна.

Суб'єктивне право включає: а) право на власні дії; б) право на чужі дії (право вимоги до зобов'язальної особи щодо виконання нею обов'язків); в) право вимагати застосування засобів примусу до зобов'язальної особи у разі невиконання нею своїх обов'язків.

Суб'єктивний обов'язок складається з: а) необхідності здійснити певну активну позитивну дію; б) необхідності утриматися від певних дій, якими можуть бути порушенні права уповноваженої особи. Якщо у першому

випадку ми можемо вказувати на активний вид обов'язку, який характерний для боржника, то у другому – на пасивну роль зобов'язальної особи. Активними діями виконавця (приватного детектива, об'єднання приватних детективів) є, насамперед, пошук тієї інформації, щодо якої був укладений договір про надання детективних послуг. Це розшук даних про зниклу особу, відомостей про підтвердження пенсійного стажу; представлення фактів недобросовісної конкуренції, неплатоспроможності особи тощо. До пасивного обов'язку виконавця (приватного детектива, об'єднання приватних детективів) віднесемо такі вимоги: не порушувати законодавчих положень про застосування спеціальних засобів, прав та інтересів третіх осіб під час надання детективних послуг; не видавати себе за співробітників правоохоронних органів тощо.

Права і обов'язки у договірних правовідносинах є кореспондуючими. Зокрема, якщо виконавець зобов'язаний надати послуги, передбачені договором, то замовник зобов'язаний ці послуги оплатити. Водночас виконавець і замовник мають права, які кореспондують зазначеним обов'язкам. Замовник має право вимагати надання йому послуг відповідно до укладеного договору, а виконавець має право вимагати оплати за надані послуги.

Зауважимо, що конкретні права і обов'язки сторін завжди будуть залежати від тих умов, на яких вони уклали договір. В.В.Горовенко розподіляє їх на три групи:

перша група – це права і обов'язки, властиві усім договірним правовідносинам;

друга група – права і обов'язки, властиві певній групі договорів з надання детективних послуг;

третья група – права і обов'язки, що властиві виключно окремим договорам з надання детективних послуг [39, с. 118]. Дослідник пояснює наведену класифікацію договорів таким чином.

I. До прав і обов'язків, які властиві усім договірним відносинам, належать: обов'язок виконавця вчинити певні дії або здійснити певну діяльність, які є об'єктом зобов'язання, і відповідне право замовника вимагати виконання даних дій або діяльності; для договору про надання детективних послуг, як й інших цивільно-правових договорів, обов'язком замовника є оплата виконавцю наданих детективних послуг, відповідне право виконавця вимагати такої оплати.

II. До прав і обов'язків, властивих певній групі договорів про надання детективних послуг, віднесено: обов'язок виконавця забезпечити реалізацію права замовника на інформацію шляхом збору цікавих йому відомостей; представити звіт про виконану роботу, в якому повинні міститися відповіді на питання замовника [39, с. 119].

Вважаємо, що В.В. Горовенко варто було б вказати й на права виконавця та обов'язок і права замовника. До права виконавця щодо надання замовникові інформації віднесемо його право отримати чітке та конкретно зазначене замовлення щодо об'єкту. Обов'язком замовника у цьому випадку є надання переліку питань тієї інформації, яка його цікавить; його правом – повне та усестороннє її отримання.

III. Права і обов'язки, що властиві виключно окремим договорам про надання детективних послуг, розглядаються В.В. Горовенко щодо договорів такого виду: збір інформації про вивчення легального стану ринку та впливу тіньової економіки на нього; інформаційне забезпечення ділових переговорів; збір відомостей про некредитоспроможних ділових партнерів та їх ненадійність; збір інформації з цивільних справ; збір відомостей для встановлення обставин неправомірного використання у підприємницькій діяльності фірмових знаків та найменувань; збір інформації про використання підприємцями методів недобросовісної конкуренції; збір даних щодо розголошення комерційної таємниці; встановлення місцезнаходження і стану зниклих громадян або втраченого майна; збір інформації про біографічні та інші дані про особу [39, с. 120-122]. Однак при характеристиці

цих договорів вказується тільки на обов'язки виконавця, а про його права, а також права й обов'язки замовника не зазначається.

Зауважимо, що виконавці при укладенні названих договорів повинні вимагати від замовників відомості достатньо повні й достовірні щодо обставин, за яких зникла особа, пропало майно, розголошена комерційна таємниця, кредитоздатності та платоспроможності ділових партнерів.

Щодо прав та обов'язків замовника, їх ми також можемо сформулювати узагальнено: до прав віднесемо – вимагати від виконавця надання усіх детективних послуг відповідно до умов договору; вимагати надання звіту із інформацією, яка його цікавить, з документальним підтвердженням; вносити обґрунтовані пропозиції з усього комплексу послуг, що надаються виконавцем; а також інші права відповідно до конкретного виду детективних послуг; до обов'язків – негайно розглянути представлений звіт і або прийняти його або вимагати доопрацювання в узгоджені сторонами строки; забезпечити виконавця необхідною інформацією, документацією; а також створити умови для можливості надання детективних послуг. Можливі й інші обов'язки відповідно до конкретних видів детективних послуг.

Укладення цивільно-правового договору проходить у декілька стадій, у загальному це: 1) стадія укладання договору; 2) стадія виконання договору; 3) стадія припинення (розірвання) договору. Зазначені стадії у цивілістичній літературі визначаються як правовстановлююча стадія (стадія укладання договору), правозмінююча стадія (стадія виконання договору), правоприпиняюча стадія (стадія припинення (розірвання договору) [177, с. 9].

Зауважимо, що правоутворюючими правовідносинами є ті, з якими пов'язується їх виникнення; правозмінюючими – ті, що змінюються у процесі розвитку; правоприпиняючими – ті, з якими припиняється цивільне правовідношення.

На кожній із стадій сторони договору мають свої права і обов'язки. Розглянемо їх відповідно до договору про надання детективних послуг.

На стадії укладання договору на сторони покладаються організаційно-правові права і обов'язки. До основних обов'язків сторін віднесемо: обов'язок виконавця оформити договірні відносини у відповідності до вимог законодавства, стандартних договорів, діючої практики; до обов'язку замовника віднесемо надання для укладення договірних відносин усієї необхідної інформації. Виконавець має право вимагати від замовника представлення достатніх відомостей для оформлення договору про надання детективних послуг; замовник має право вимоги щодо належного оформлення договору про надання детективних послуг.

На стадії виконання договору виконавець зобов'язаний здійснювати реалізацію замовлених завдань з виконання детективних послуг відповідно до їх узгодженого переліку, добросовісно, повно та має право у разі встановлення проміжних строків отримувати оплату детективних послуг та одержувати додаткові відомості щодо предмету договору, якщо такі з'явилися у замовника. Останній несе обов'язок щодо сплати наданих детективних послуг та має право вимагати своєчасної і повної інформації про виконання договору.

До важливого права замовника, яке повинно бути зафіксоване у договорі про надання детективних послуг, віднесемо право у будь-який час перевіряти хід і якість надання послуг, не втручаючись у діяльність виконавця. Якщо виконавець своєчасно не починає надавати детективні послуги або повільність їх виконання свідчить про ймовірність невиконання договору до зазначеного строку або замовником виявлені певні недоліки, останній має право: відмовитись від виконання договору або вимагати усунення недоліків, зазначивши для цього розумний строк.

Водночас замовник зобов'язаний сприяти виконавцю у наданні детективних послуг, тобто надавати повну і всебічну інформацію щодо предмету детективних послуг, при невиконанні ним цього обов'язку, виконавець вправі вимагати відшкодувати завдані збитки, пов'язані, зокрема,

з отриманням інформації, яка частково замовнику була відомою, проте, виконавцю про це не було вказано.

Під час надання детективних послуг можливе виникнення обставин, за яких договір не може бути виконаний, або ймовірно настання несприятливих для замовника результатів. Виконавець зобов'язаний повідомити про такі обставини замовника та припинити до його вказівок надання послуги. Якщо виконавець не попередив замовника про ці обставини або продовжив надання послуги, не дочекавшись вказівок замовника, то у разі неможливості виконання договору, виконавець не має права посилається на ці обставини. Якщо ж замовник, не зважаючи на своєчасне і обґрунтоване попередження з боку виконавця про такі обставини, у розумний строк не надав вказівок для усунення обставин, які загрожують досягненню позитивного результату, виконавець вправі відмовитись від виконання договору [41, с. 63].

На стадії припинення (розірвання) договору про надання детективних послуг виконавець несе обов'язки: з надання звіту про проведену діяльність та доопрацювати його у разі необхідності в установлені сторонами строки; обґрунтувати підстави розірвання договору у випадку такої ініціативи з боку виконавця, а якщо вони визнані недостатньо вагомими, відшкодувати завдану шкоду, завдану замовникові невиконанням договору. Виконавець має право: вимагати оплати за вказану діяльність (остаточний розрахунок, фактичні витрати), розірвати договір у разі несвоєчасної оплати за надання детективних послуг, без якої подальше виконання договірних зобов'язань є неможливим. Про розірвання договору виконавець зобов'язаний попередньо повідомити замовника.

Замовник несе обов'язки з остаточного розрахунку за договором, включаючи фактичні витрати; має право на отримання звіту з документальним підтвердженням наданої інформації, у разі розірвання договору з необґрунтованих підстав виконавця – вимагати відшкодування завданої шкоди (повернення авансового платежу чи коштів за невиконані детективні послуги).

Зробимо такі висновки щодо загального визначення прав і обов'язків суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності. Приватним детективам, об'єднанням приватних детективів дозволяється надання таких видів детективних послуг:

1) збирання, фіксування та дослідження відомостей, необхідних для розгляду справ у цивільному, господарському, адміністративному судочинстві на договірній основі із сторонами судового процесу;

2) вивчення ринку, пошук і збір інформації з відкритих джерел з метою підготовки ділових переговорів замовника, з'ясування фінансової платоспроможності, майнового стану та благонадійності потенційних ділових партнерів;

3) з'ясування біографічних та інших даних, що характеризують особу, стосовно окремих громадян (за їхньої письмової згоди) при укладенні ними трудових та інших договорів, виявлення їхніх ділових зв'язків, у тому числі з конкурентами замовника, в Україні і за кордоном;

4) пошук осіб, місцезнаходження яких невідоме, з'ясування причин та обставин їх зникнення, можливостей і умов їх повернення, розшук осіб, які втратили родинні або дружні зв'язки;

5) розшук зниклого (втраченого або викраденого) майна, предметів і тварин;

6) здійснення заходів з відтворення втраченої (зниклої) інформації з питань законних прав та інтересів замовника;

7) виявлення фактів незаконного (несанкціонованого) збирання з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю замовника, або їх розголошення, а також фактів незаконного (несанкціонованого) збирання конфіденційної інформації стосовно фізичних осіб;

8) пошук, виявлення та фіксування фактів незаконного використання прав інтелектуальної власності, що належать замовнику, а також випадків недобросовісної конкуренції;

9) пошук боржників та осіб, які ухиляються від виконання своїх договірних зобов'язань;

10) забезпечення захисту інформації з обмеженим доступом (комерційної, професійної таємниці) замовника приватних детективних (розшукових) послуг [127].

Щодо надання детективних послуг стосовно особистого життя осіб, зазначимо таке: у науковій літературі існує думка про те, що діяльність приватних детективів, об'єднань приватних детективів порушує права людини щодо невтручання в особисте і сімейне життя. Стаття 32 Конституції України чітко закріплює норму, згідно з якою ніхто не має права вмішуватися в життя людини. Окрім того, передбачена заборона на збирання, використання та поширення конфіденційної інформації про людину без її попередньої згоди. Відповідно закріплена гарантія таємниці телефонних розмов, листування тощо. Існують винятки, коли дозволено накопичувати інформацію про особу: загроза національній безпеці; з метою запобігання злочину; чи якщо іншим способом неможливо отримати інформацію [80]. Натомість Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (стаття 8) [78] розширює цей перелік, додаючи до нього загрозу економічному добробуту, моральності, здоров'ю та забезпеченню прав людини.

Недоторканість приватного життя охороняється КК України (ст.182). В разі вчинення протиправних дій особа може каратися: штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; виправними роботами на строк до двох років; арештом на строк до шести місяців; обмеженням волі на строк до трьох років [88].

Пропонуємо розглянути ситуацію: так як особисту таємницю становлять відомості про приватне життя особи (інтимне життя, здоров'я, хобі тощо), а сімейну таємницю – приватне життя членів окремої сім'ї, то діяльність приватного детектива, яка буде направлена на збір подібної інформації, може вважатися протизаконною. У такому випадку фіксування

факту подружньої зради, тобто інформації, яку особа бажає приховати від інших, буде порушенням конституційних прав людини. Натомість спостереження за особою в громадських місцях не буде порушенням особистої таємниці, бо особа відкрито демонструє свою поведінку і не приховує її [186, с. 372].

Підкреслимо значущість діяльності приватних детективів щодо поліпшення загальної економічної ситуації в країні. Зазначена проблематика досліджується Т.М. Іванютою, А.О. Заїнчковським [52], З.Б. Живко, І.С. Керницьким [80] та В.В. Крутовим [89], В.І. Франчуком [168, с. 5-8].

Приватні детективи можуть визначати реальну репутацію та фінансовий стан бізнес-партнерів підприємства, їх спроможність виконувати взяті на себе зобов'язання, і таким чином унеможливлювати укладення ризикованих угод. Така практика активно здійснюється за кордоном, натомість в Україні дотепер існують перепони для розгортання масштабної діяльності приватних детективів та об'єднань приватних детективів в економічній сфері. На сьогодні це питання є актуальним, бо нині система економічної безпеки суб'єктів господарювання виділена в особливий об'єкт управління. Крім того в Україні не існує стратегії економічної безпеки, яка б дозволила ефективно протидіяти злочинній діяльності учасників ринку [178, с. 264].

М.М. Савенко, досліджуючи міжнародний досвід організації економічної безпеки підприємств, робить висновок про те, що існує прямий зв'язок загального розвитку держави та рівня її економічної безпеки. Головним критерієм дослідник називає «існування чітко визначених правових основ», які регулюють систему безпеки підприємства [143, с. 60]. Вважаємо сумнівним твердження автора про те, що діяльність приватних детективів поліпшить загальну економічну ситуацію в країні.

У таких країнах, як Німеччина, Великобританія, США існує взаємодія поліції з бюро приватних детективних і охоронних служб. Таке співробітництво нормативно закріплено у законодавчих актах. Це, в свою

чергу, дозволяє оперативно реагувати на існуючі економічні загрози та ліквідовувати їх. Саме тому в Україні необхідно розробити системи економічної безпеки, яка врахує всі напрямки можливої спільної діяльності державних та приватних структур у сфері охорони, пошуку, зберігання інформації. Натомість приватні детективні структури не повинні перебирати чи замінювати функції МВС, ГПУ чи СБУ.

Приватні детективи, об'єднання приватних детективів мають право відшукувати, отримувати та накопичувати потрібну інформацію усіма не забороненими законом методами. Комплекс їх прав ми умовно можемо розподілити на такі групи:

1) право на запит:

– звертатися із запитами до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за їх згодою);

– за згодою підприємств, установ, організацій у визначеному обсязі ознайомлюватися на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для приватної детективної (розшукової) діяльності документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом;

– отримувати на договірній основі письмові висновки та усні консультації фахівців та експертів з питань, що потребують спеціальних знань;

2) право на огляд:

– проводити зовнішній огляд споруд, приміщень, інших об'єктів, доступ до яких не обмежений, а за згодою власника проводити їх внутрішній огляд;

– проводити зовнішній огляд закритих для вільного доступу споруд, приміщень, інших об'єктів за згодою їх власників або законних користувачів, а також за згодою власника проводити їх внутрішній огляд;

– виключно за письмовою згодою власників відвідувати їхні жилі й інші приміщення та проводити їх огляд;

– проводити огляд або вивчення матеріалів, предметів, документів за згодою їх власників, законних користувачів або представників власників;

3) право на спостереження, у тому числі технічними засобами та за допомогою таких засобів;

– здійснювати зовнішнє спостереження на відкритій місцевості, у громадських місцях та на транспорті за рішенням уповноважених осіб у порядку, передбаченому Кримінально-процесуальним кодексом України;

– здійснювати кіно- і фотозйомку, відео- та аудіозапис, а також застосовувати інші технічні засоби, які не завдають шкоди життю та здоров'ю громадян, у службових приміщеннях – за письмовою згодою осіб, стосовно яких здійснюється кіно- і фотозйомка, відео- та аудіозапис, а також з повідомленням власників чи законних користувачів цих приміщень;

4) право використовувати спеціальні засоби відповідно до законодавства України із врахуванням їх незастосування до людей похилого віку, вагітних жінок, дітей, окрім виняткових випадків;

5) право користуватися іншими правами (зокрема, усне опитування осіб), передбаченими законодавством [31, с. 135-138].

Права замовника ми можемо поділити на загальні та спеціальні. Загальними є ті права, які притаманні кожному замовнику за договором про надання детективних послуг, це право на добросовісне виконання договору відповідно до його умов у зазначений строк, звернення до суду за захистом своїх інтересів і прав у разі невиконання договору тощо.

До спеціальних прав замовника віднесемо ті, які притаманні замовникові за конкретним договором про надання детективних послуг, у таких випадках права замовника будуть деталізовані відповідно до предмету детективних послуг. Зокрема, якщо предметом договору про надання детективних послуг є збір інформації щодо недобросовісної конкуренції, то замовник має право на отримання відомостей про те, які торговельні марки були використані конкретно встановленою юридичною особою, скільки разів чи протягом якого часу, в якому місці товари з чужою торговельною маркою

були реалізованими, який прибуток отримала юридична особа, яка порушила права правовласника тощо.

При здійсненні приватної детективної (розшукової) діяльності приватні детективи, об'єднання приватних детективів не мають права порушувати гарантованих українським законодавством прав і свобод фізичних або юридичних осіб та вчиняти заборонені ним дії.

Суб'єкти приватної детективної (розшукової) діяльності зобов'язані:

- виконувати умови договору про надання детективних послуг професійно, своєчасно, у повному обсязі, відповідно до законодавчих вимог;
- не розголошувати конфіденційну інформацію, не використовувати її у своїх цілях, не передавати третім особам;
- відмовитися від надання детективних послуг у випадку, якщо аналогічні послуги надавалися контрагенту, будуть порушені права третіх осіб або укладання такого договору призведе до конфлікту інтересів суб'єкта підприємницької діяльності. Конфлікт інтересів у приватній детективній (розшуковій) діяльності в пункті 2 статті 1 визначається як суперечність між особистими інтересами приватного детектива та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання приватним детективом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи не вчинення ним дій під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності [127];
- повідомляти органи державної влади у разі отримання інформації або виявлення обставин, фактів злочину, надавати їм допомогу відповідно до кримінального процесуального законодавства України;
- дотримуватися вимог конфіденційності щодо інформації замовника, крім випадків, коли така інформація містить факти про готування, замах на вчинення кримінального правопорушення;
- зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до відомостей, що становлять професійну таємницю, або їх розголошення;

- у разі доступу сторонніх осіб до відомостей, що становлять професійну таємницю, або їх розголошення, відшкодувати шкоду, заподіяну третім особам;
- ідентифікувати особу замовника детективних послуг за документами, що її посвідчують, та зберігати копії таких документів разом із примірником договору;
- організувати належне зберігання всіх примірників договорів про надання детективних послуг, укладених виконавцем із замовниками;
- проходити перепідготовку та підвищення кваліфікації;
- володіти практичними навичками надання домедичної допомоги;
- дотримуватися вимог законодавства про захист персональних даних, а також у сфері протидії та запобігання корупції, інших законів України.

З наведених прав та обов'язків суб'єкта приватної детективної (розшукової) діяльності ми можемо зробити такий висновок:

1) зазначені суб'єкти мають значно більше прав, ніж обов'язків. На наш погляд, вказане пояснюється тим, що для захисту інтересів замовників виконавцю потрібно здійснювати різнобічну розшукову діяльність, її правомірність повинна бути визначена законодавчо;

2) обов'язки суб'єкта детективної діяльності, як і будь-які обов'язки боржника у цивільно-правових договорах, завжди визначені імперативно;

3) зазначені права і обов'язки суб'єкта приватної детективної (розшукової) діяльності є недостатньо повними, тому що вони не можуть бути конкретизованими у загальному переліку; у кожному окремому договорі про надання детективних послуг сторони їх деталізують та узгоджують;

4) комплекс обов'язків щодо надання детективних послуг у кожному конкретному договорі (зокрема, надання допомоги батькам у спостереженні за підлітками, сприяння у розшуку боржника, повернення депозиту, перевірка достовірності страхових випадків, розслідування злочинів у мережі

Інтернет, колекторські послуги, консультації з безпеки підприємства) є різним;

5) широке коло наданих прав суб'єкту приватної детективної (розшукової) діяльності свідчить про її публічний характер.

З метою дотримання загальновстановлених вимог законодавства приватним детективам, об'єднанням приватних детективів заборонено: приховувати від органів державної влади факти скоєних злочинів чи злочинів, які готуються та стали відомими в процесі здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності; видавати себе за суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, співробітників органів державної влади, представників інших державних органів; передавати своє свідоцтво або посвідчення для використання у приватній детективній (розшуковій) діяльності іншим особам; збирати відомості, пов'язані з особистим життям, політичними та релігійними переконаннями осіб, без надання на це їх письмової згоди; у будь-який спосіб перешкоджати діям органів державної влади, органів місцевого самоврядування під час виконання ними їхніх законних повноважень; збирати інформацію про органи державної влади, що становить державну таємницю, інформацію з обмеженим доступом; розголошувати та/або використовувати у своїх інтересах або інтересах третіх осіб відомості, що становлять професійну таємницю; фальсифікувати матеріали та отриману інформацію.

У науковій літературі пропонується доцільним доповнити даний перелік такими пунктами, як: заборона щодо фальсифікації інформації та/або введення в оману замовника; заборона здійснювати дії, які погрожують життю, здоров'ю, честі, гідності та майну громадян; заборона розголошувати інформацію, що була зібрана в процесі договірних зобов'язань щодо відомостей про замовника, у тому числі відомостей, що стосуються питань забезпечення життя чи здоров'я громадян, використовуючи їх не на користь інтересів замовника або в інтересах третіх осіб [37, с. 201].

Отже, зміст договору про надання детективних послуг складають права та обов'язки сторін, які є кореспондуючими, та можуть бути як загальними, що притаманні будь-якому договору про надання послуг, так і спеціальними, що є характерними лише для договору про надання детективних послуг.

Права та обов'язки договору про надання детективних послуг конкретизуються у таких стадіях: 1) стадія укладання договору; 2) стадія виконання договору; 3) стадія припинення (розірвання) договору. Вони можуть бути визначені як загальні (щодо усієї сукупності договорів про надання детективних послуг) і спеціальні (щодо певного конкретного виду детективних послуг).

Висновки до розділу 2

Наукове дослідження юридичної природи договору про надання детективних послуг дозволяє зробити такі висновки:

1. Встановлено, що договірні правовідносини з приводу надання детективних послуг за своїм предметом та іншими істотними ознаками є різновидом договору про надання послуг. За моментом укладання договір про надання детективних послуг належить до консенсуальних договорів, за офертою – публічним; за характером відносин між сторонами – фідучіарним та конфіденційним, за ризиковістю виконання – алеаторним; за змістом фактичних та юридичних послуг – змішаним. Особливий предмет та специфіка істотних ознак договору дозволяють визначити його як самостійний договір в системі договорів по надання послуг. До особливостей результатів договору віднесемо їх спрямованість на захист прав та інтересів особи у приватному житті, господарському обігу, судочинстві.

2. З'ясовано, що істотними умовами договору про надання детективних послуг є: предмет договору, ціна договору, строк договору.

Предметом договору про надання детективних послуг є діяльність з надання послуг, які приватний детектив повинен виконати за дорученням

(завданням) замовника; результатом цих дій є, у тому числі, й інформація, яка за договором про надання детективних послуг виконавцем надається замовникові.

Ціна договору про надання детективних послуг може встановлюватися за кожен окремий вид послуг або щодо всього замовлення. Специфіка порядку оплати такого договору полягає у тому, що за ним надається і авансовий платіж, і остаточний платіж після виконання договору. Можливим варіантом є оплата після закінчення кожного проміжного строку виконання завдання за його конкретним результатом.

Строк, під час якого надаються детективні послуги, визначається складністю надання послуг та оперативністю її надання. У договорі про надання детективних послуг можуть вказуватися початковий і кінцевий строки, а в окремих випадках – початковий, проміжні, та кінцевий строки. Вони є обов'язковими для виконавця, і у разі їх порушення, виконавець несе передбачену відповідальність за договором.

3. Визначено, що сторонами договору про надання детективних послуг, як і в будь-якого договору послуг є виконавець і замовник. До замовника-фізичної особи висуваються вимоги правосуб'єктності, які є обов'язковими і для кожного учасника договірних відносин. Для приватного детектива обов'язковими вимогами є: наявність юридичної освіти, спеціальної підготовки, стажу відповідної роботи та свідоцтва про право на здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності.

4. Визначено, що зміст договору про надання детективних послуг складають права та обов'язки сторін, які є кореспондуючими. Вони складаються на усіх стадіях договірних правовідносин з надання детективних послуг: його укладання, виконання, припинення або розірвання. Аналіз прав та обов'язків сторін за договором про надання детективних послуг свідчить, що вони можуть бути як загальними, що притаманні будь-якому договору про надання послуг, так і спеціальними, що є характерними лише для договору про надання детективних послуг (розшук особи, представлення

інформації про подружню зраду, відомостей про недобросовісну конкуренцію, неплатоспроможність сторони договору тощо).

Здійснено авторську класифікацію прав виконавців за договором про надання детективних послуг на: право на запит, право на огляд, право на спостереження, право на використання спеціальних засобів, право користуватися іншими правами.

РОЗДІЛ 3.

УКЛАДЕННЯ, ЗМІНА, ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ДЕТЕКТИВНИХ ПОСЛУГ ТА ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ЙОГО УМОВ

3.1. Укладення договору про надання детективних послуг

З появи практики надання детективних послуг з'явилися наукові статті, в яких даний досвід осмислюється й висвітлюється. Проте здебільшого розкриваються різні аспекти реалізації таких договорів, зокрема визначення правового статусу його сторін, надання окремих детективних послуг, відповідальність за порушення умов договору та ін. Водночас публікацій щодо процедури їх укладення практично не має. Відсутнє законодавче визначення такого договору, окремі тлумачення ми зустрічаємо лише у проектах до закону про надання детективних послуг. Недивлячись на те, що договір про надання детективних послуг є юридичним фактом для здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності фактично відсутні наукові праці щодо порядку його укладення, змісту, відповідальності за невиконання тощо.

У правовій літературі з цієї проблематики не уточнено:

- порядок укладення договору про надання детективних послуг;
- поняття та зміст пропозиції/оферти щодо укладення договору;
- поняття прийняття пропозиції укласти договір (акцепт), порядок його прийняття чи відхилення;
- поняття та способи вирішення розбіжностей по договору.

Зазначене актуалізує необхідність дослідження вказаних аспектів договору про надання детективних послуг. Розкриваючи сутність, порядок та процедуру зазначеного договору за основу приймемо такі загальні засади договірного цивільного права.

1. За законодавством України цивільно-правовий договір визначається як домовленість двох або більше сторін, що спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків (ст.626 ЦК України) [171]. У цивілістиці наведені й інші його визначення:

– у радянський час під договором у цивільному праві розумілася угода двох або декількох сторін, направлена на виникнення, зміну або припинення цивільних правовідносин, тобто двостороння або багатостороння угода. Договором визначався по-перше, як юридичний факт, по-друге, як правовідношення, засноване на цьому юридичному факті, і по-третє як документ, котрий фіксує те, про що домовилися сторони [150, с. 418];

– після прийняття ЦК України найбільш ґрунтовне доктринальне визначення цивільно-правового договору здійснено колективом науковців, які його визначають як правомірний правочин (правомірна угода) взаємоузгодженої волі двох і більше сторін, спрямована на виникнення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, у формі зобов'язального правовідношення та на врегулювання відносин між сторонами шляхом закріплення цих прав та обов'язків, як правило у визначеній законом формі [170];

– заслуговує на увагу визначення цивільно-правового договору С.С. Бородавським, щодо якого він є юридичним актом двох і більше осіб, заснованим на їх погоджених діях, виражений в єдиному волевиявленні, зафіксований у передбаченій законом формі і спрямований на досягнення правового результату, який полягає у встановленні, зміні та припиненні цивільних прав і обов'язків [14, с. 4].

2. Порядок укладення договору визначений ЦК України (ч.1 ст.638 ЦК України) та здійснюється у встановленому порядку у два етапи: до першого віднесемо звернення пропозиції (оферти) щодо його укладення, до другого – відповідь (акцепт) на неї. У разі виникнення переддоговірних спорів йде їх узгодження.

В юридичній літературі висловлюється й така позиція: хронологічно укладення договору відбувається таким чином: 1) переддоговірні контакти сторін; 2) оферта; 3) розгляд оферти; 4) акцепт оферти. При цьому стадії оферти та акцепту є обов'язковими у всіх випадках. Стадія переговорів є факультативною і використовується на розсуд сторін [46, с. 307]. На наш погляд стадія переговорів між контактів має місце у більшості договорів, де оферта, хоча і є публічною, все ж передбачає необхідність домовленості між сторонами щодо окремих умов майбутнього договору.

Під офертою розуміється лише така пропозиція про укладення договору, яка містить: 1) істотні умови договору; 2) підтверджує намір оферента вважати себе зобов'язаним за договором у разі її прийняття; 3) адресована певній особі або особам [169, с. 632].

У науковій літературі ми зустрічаємо й визначення оферти як індивідуальної, так і публічної. Під індивідуальною офертою розуміється така пропозиція про укладення договору, яка адресована чітко визначеній особі, містить усі істотні умови майбутнього договору, виражає згоду оферента бути пов'язаним такими умовами, породжує для оферента обов'язок укласти договір з моменту її вказаною особою та вимагає повного і безумовного акцепту. Публічну оферту визначають як пропозицію про укладення договору, яка звернена до необмеженого кола осіб, містить всі істотні умови майбутнього договору, виражає згоду оферента бути пов'язаним її умовами та вимагає повного і безумовного акцепту [14, с. 4]. В яких випадках оферта може бути адресована чітко визначеній особі та не деталізується, публічний договір визначається таким, якщо стороною у договорі є підприємець.

Відмітимо важливість розрізняти оферту і пропозицію оферти, під останньою розуміють її направленість невизначеному колу осіб (нікому конкретно; вона може містити декілька альтернативних пропозицій, не завжди конкретизованих; не виражає намір укласти договір; її умови не мають імперативного характеру; адресат може запропонувати й інші умови;

пропозиція оферти не означає, що оферта уже зроблена; особу, яка направила пропозицію оферти не можна примусити укласти договір, однак ця особа може нести відповідальність за недобросовісну рекламу [120, с. 706-707]).

Зауважимо, що у випадку зміни умов договору оферта буде виражати намір сторони, яка зробила таку пропозицію, вважати себе такою, яка уклала договір про зміну умов договору з адресатом, яким буде прийнято таку пропозицію. Надіслати таку оферту один одному можуть лише сторони договору [140, с. 116].

3. Цивільно-правовий договір укладається лише у разі отримання відповіді (акцепту) на пропозицію (оферту). Акцепт може бути наданий негайно, а може бути наданий протягом часу, який передбачений офертою для відповіді. Основна умова надання акцепту – повна і безумовна згода з офертою. Зміст акцепту « ... розкривається у двох правових аспектах: по-перше, акцепт – це прийняття пропозиції оферента, по-друге, це обіцянка, дана оференту на укладення договору та виконання дій, що лежать в її основі» [14, с. 9].

Відмінність оферти від акцепту полягає у такому: якщо офертою розпочинається процес укладення договору, то після отримання акцепту, він у більшості випадків (якщо не має переддоговірних спорів) закінчується. Відповідно до запропонованих оферентом умов у сторін виникають права і обов'язки за договором.

Договір про надання детективних послуг на теперішній час не передбачений актами цивільного законодавства (є не поіменованим), проте укладається відповідно до основних вимог щодо цивільно-правових договорів (ст.6 ЦК України):

- 1) сторони мають право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає його загальним засадам;
- 2) сторони мають право здійснити саморегулювання тих відносин, які законодавчо не врегульовані;

3) сторони можуть відступити від законодавчого регулювання, але не від тих положень, які є законодавчо обов'язковими і про це прямо вказано в актах законодавства, або випливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами [171].

Укладення договору про надання детективних послуг має як загальні ознаки будь-якого цивільно-правового договору, так і деякі відмінності. До таких відмінностей віднесемо специфіку щодо висловлення оферти, надання акцепту, врегулювання розбіжностей по договору.

Так, оферта щодо укладення договору про надання детективних послуг є завжди публічною, вона звернена до широкого кола невизначених індивідуально осіб, ними можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Окрім того, оферта повинна бути максимально визначеною, адресат повинен бачити, що йому пропонують укласти договір на тих чи інших умовах, які він може або прийняти, або відкинути, або доповнити, або змінити [120, с. 704].

Оферта здійснюється лише письмово, договір про надання детективних послуг не укладається через усну форму висловлення оферти, або за мовчання або за допомогою конклюдентних дій. Письмовий порядок укладення договору обов'язковий, таким чином чітко фіксуються права та обов'язки і замовника і виконавця, зменшується вірогідність висловлення претензій сторін за договором щодо умов його виконання.

Звернемо увагу, договір про надання детективних послуг укладається лише за публічної оферти у загальному порядку укладання цивільно-правових договорів; і не підлягає укладанню за спеціальним порядком – через аукціон, конкурс, біржовий спосіб.

Акцепт за договором про надання детективних послуг є повним і безумовним щодо істотних умов такого договору, але завжди підлягає конкретизації щодо специфіки отримання детективних послуг. Висловлена пропозиція щодо укладення договору про надання детективних послуг є настільки загальною, а виконання таких договорів настільки специфічним,

що умови укладення договору загалом приймаються, проте завжди корегуються.

Зауважимо, що одні детективні послуги можуть бути надані лише фізичній особі, інші – юридичним особам, ще інші – іноземним громадянам та юридичним особам. До послуг, які можуть надаватися лише фізичній особі віднесемо насамперед послуги щодо надання інформації стосовно близьких осіб, це – розшук близьких родичів, взаємовідносин дітей з однолітками та виявлення негативного впливу з їх сторони, подружньої зради, підтвердження фактів робочого стажу, перебування в тій чи іншій місцевості та ін.; юридичні особи можуть бути зацікавлені в послугах щодо доведення перебрання іншими юридичними особами знаків для товарів і послуг, підробки та незаконного використання фірмового (комерційного) найменування; проведення аудиту заходів безпеки, діючих на підприємствах та в організаціях на договірній основі; пошук боржників та осіб, які ухиляються від виконання своїх договірних обов'язків та ін.

Також вкажемо на різні позиції щодо надання детективних послуг органам державної влади і місцевого самоврядування. В Порівняльній таблиці до проекту ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» вказується, що детективні послуги не можуть надаватися органам державної влади та місцевого самоврядування, оскільки захист держави та місцевих рад в усіх сферах життя відповідно до Конституції та чинного законодавства України покладено на утворювані державою органи влади і управління та інші органи, утримання яких здійснюється коштом Державного та місцевого бюджетів. Інакше «.... практична реалізація зазначеного положення неминуче призведе до надмірних необґрунтованих видатків з державного та місцевого бюджетів на оплату приватних детективів у той час, як відповідні заходи мають бути вчинені в інтересах держави спеціально уповноваженими на це державними органами у межах існуючих бюджетних призначень» [118]. Прийнятий ВРУ ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від

13.04.2017 р., який не підписаний Президентом України, у статті 1 вказує як на замовника органи державної влади і місцевого самоврядування [127].

Наведемо приклади, що стосуються, насамперед, корегування оплати (ціни) послуги.

Розшук за договором індивідуально вказаної особи не може оплачуватися за наперед встановленою оплатою детективної послуги, має значення тривалість зникнення особи, орієнтовне місце зникнення, обставини, за яких така подія відбулася.

Підтвердження подружньої зради вимагає постійного (фото, відео тощо) спостереження за особою, оперативного пересування на різних транспортних засобах, переодягнення особи, яка здійснює спостереження, інших матеріальних витрат (перебування у публічних закладах дозвілля та харчування тощо).

Виявлення неправомірного використання товарного знаку потребує широкого ознайомлення з товарами визначеного виду та профілю, перевірки у разі сумнівності законності маркування товарів наявності відповідних документів права власності товаровиробника та ін.

Широке коло інформації надається замовникові детективних послуг у сфері забезпечення корпоративної безпеки, у разі необхідності встановлення витоку конфіденційної інформації, детективу необхідно вести спостереження та здійснювати аналіз діяльності співробітників фірми (підприємства), їх зовнішніх зв'язків з партнерськими та іншими організаціями.

Строк надання детективних послуг завжди чітко зазначається в договорі, особливо коли мова йде про надання фактів для участі замовника у цивільному, господарському, адміністративному судочинстві, під час кримінального провадження та судового слідства. У законопроектах вказується на надання приватними детективами таких детективних послуг, як:

- пошук осіб, місцезнаходження яких невідоме, з'ясування причин і обставин зникнення, можливостей і умов їх повернення, розшук осіб, які втратили родинні та дружні зв'язки в регіонах і за кордоном;

- з'ясування біографічних та інших даних, що характеризують особу, стосовно окремих громадян (з їх письмової згоди) при укладенні ними трудових та інших договорів, виявлення їхніх ділових зв'язків, у тому числі в регіонах і за кордоном;

- з'ясування обставин неправомірного використання в підприємницькій діяльності фірмових знаків та найменувань, недобросовісної конкуренції;

- пошук і виявлення фактів незаконного використання прав інтелектуальної власності, що належать замовнику [128]. Однак, зауважимо, що строк надання таких детективних послуг не може бути чітко визначений.

Пролонгування строку виконання договору про надання детективних послуг може зумовлювати зміну такого договору.

Конкретизація договірних умов за договором про надання детективних послуг є корегуванням розбіжностей по договору, і не може визначатися як переддоговірні спори, які виникають у тому разі, якщо акцептант не дає повної і безумовної відповіді на оферту, а висуває свої пропозиції щодо укладення договору. Врегулювання розбіжностей з укладення договору про надання детективних послуг має місце при усіх видах укладення таких договорів, що зумовлюється багато численністю і різноманітністю дій, які будуть супроводжувати його виконання. Переддоговірні розбіжності урегульовуються в усній формі за наявності підтверджуючих документів щодо розцінок на матеріальні витрати під час його виконання та оформляються в остаточному варіанті у письмовому договорі про надання детективних послуг. Частіше всього вони стосуються ціни та строків надання послуг. Зазначена ціна про надання детективних послуг, за загальним правилом складається із двох частин – передплати та остаточної оплати в залежності від обсягу надання послуги та використання різних засобів для

виконання договору. Строк надання послуг може бути пролонгований, якщо внаслідок об'єктивних обставин послуга не могла бути надана. У більшості випадків відповідальність за невиконання або неналежне виконання договору несе приватний детектив або підприємство, яке надає детективні послуги.

Аналіз практики укладання договорів про надання детективних послуг свідчить, що найбільш частими є розбіжності щодо домовленостей з таких детективних послуг, які наведені майже у всіх законопроектах:

- з'ясування обставин незаконного отримання, збирання, розголошення відомостей, що становлять комерційну, банківську та службову таємницю, а також фактів незаконного збирання конфіденційної інформації стосовно фізичних осіб;

- вивчення ринку, пошук і збір із відкритих джерел інформації з метою підготовки ділових переговорів, з'ясування фінансової, майнової та комерційної спроможності і благонадійності потенційних ділових партнерів (юридичних і фізичних осіб) в регіонах і за кордоном;

- збирання відомостей по цивільних, господарських справах, справах про адміністративні правопорушення на договірній основі з учасниками процесу [128].

Укладення договору про надання детективних послуг повинно відповідати вимогам загального порядку оформлення цивільно-правових договорів. Порядок укладення договору науковцями визначається з різних позицій, він трактується як:

на визначену правовими нормами юридично-логічну послідовність стадій встановлення цивільних прав і обов'язків, здійснена на основі погоджених дій осіб, звернених назустріч одна одній та виражених у різноманітних способах узгодження змісту договору [14, с. 4];

передбачені нормами права послідовність і способи (певного роду дії, за допомогою яких досягається взаємоузгодженість волі сторін) оформлення договірних відносин [151, с. 468].

В юридичній літературі вірно вказується, на загальний і спеціальний порядок укладення договору, останній застосовується у випадку укладення договору, який має свої особливості, що залежать від способів укладення договору [46, с. 306]. Окрім того, зауважимо, що у сфері договірних відносин з надання послуг укладають типові та примірні договори. Якщо у типовому договорі можуть міститися як обов'язкові, так і диспозитивні рекомендаційні положення, що саме по собі не позбавляє типовий договір ознак нормативності, якщо він затверджений компетентним органом та зареєстрований як нормативно-правовий акт, то примірні договори у відносинах з надання послуг носять рекомендаційний характер, і недодержання таких норм не тягне за собою настання негативних наслідків для їх учасників [164, с. 185].

В Інтернеті ми знаходимо зразки договорів про надання детективних послуг, їх аналіз свідчить, що вони можуть бути визначеними як рекомендаційні, хоча форма їх викладу відповідає вимогам цивільного права, включені відповідні реквізити, проте зазначення на затвердження офіційним органом не має.

Відповідно до загального порядку оформлення цивільно-правових договорів, у ньому мають міститися усі обов'язкові реквізити (зазначення найменування сторін: виконавця і замовника, дату і місце виконання, права та обов'язки сторін, підстави зміни договору та його припинення, відповідальність у разі порушення договору із зазначенням законодавчих актів, які передбачають їх юридичні наслідки за порушення умов договору; підписи відповідальних осіб за укладання договору, печатка детективного підприємства). Форма договору є невід'ємною частиною його укладення [114, с. 215-218], її недотримання зумовлює правові наслідки визнання правочину нікчемним [108, с. 18], встановлює можливість вимагати відшкодування винною стороною збитків та моральної шкоди, завданої недійсним правочином [56, с. 12].

Аналіз договорів про надання детективних послуг, зразки яких оприлюднені в засобах масової інформації, свідчать про відповідність їх змісту зазначеним умовам.

Проте недостатньо опрацьованими в практиці укладення договорів про надання детективних послуг є такі питання:

чи може учасник (виконавець) об'єднання приватних детективів укладати від свого імені договір про надання детективних послуг?

чи може учасник (замовник) об'єднання приватних детективів укладати договір про надання детективних послуг тільки у своїх інтересах?

чи може учасник (замовник) об'єднання приватних детективів укладати договір про надання детективних послуг в інтересах третіх осіб?

На наш погляд, на поставлені питання повинна бути надана така відповідь: приватний детектив укладає самостійно договір про надання детективних послуг лише у тому разі, якщо він є єдиним засновником відповідної юридичної особи. Учасник (виконавець) об'єднання приватних детективів укладає договір про надання детективних послуг без згоди інших учасників цієї юридичної особи та від свого імені лише у тому разі, якщо так записано у статуті підприємства.

Учасник (замовник) об'єднання приватних детективів може укладати договір про надання детективних послуг і у своїх інтересах, і в інтересах третіх осіб. Наведемо такі приклади. З об'єднанням приватних детективів може бути укладений договір про підтвердження трудового стажу батька від імені його дітей, про розшук рідних батьків також можуть укласти договір їх діти. Можливі й інші подібні ситуації.

Уклавши договір про надання детективних послуг, приватний детектив, на думку Д.О. Сіренко, повинен розробити план надання таких послуг, чітко визначити їх цілі та завдання, строки виконання, передбачити строки виконання, можливі позаштатні та надзвичайні ситуації, порядок своїх дій за умови їх виникнення [149, с. 204].

Договір про надання детективних послуг не може бути укладений, якщо:

- 1) суб'єктом приватної детективної (розшукової) діяльності надавались аналогічні послуги особам, інтереси яких суперечать інтересам замовника;
- 2) до розшукового дослідження причетна особа, з якою приватний детектив (співробітник об'єднання детективних підприємств чи його філій) перебуває у родинних стосунках;
- 3) у процесі надання послуг з приватної детективної (розшукової) діяльності можуть бути порушені права та охоронювані законом інтереси громадян [131].

Отже, укладення договору про надання детективних послуг загалом відповідає порядку, передбаченому цивільним законодавством. Проте в окремих випадках, що є особливістю такого договору, можливими є переддоговірні контакти по договору, що зумовлюється його специфікою. Першою стадією є пропозиція/оферта, яка звернута до невизначеного кола осіб, умови якої достатньо визначені для акцептанта та передбачають у майбутньому укладення договору про надання детективних послуг.

Другою стадією укладання договору про надання детективних послуг є повний і безумовний акцепт, при цьому у повному обсязі визнання умов оферти акцептанту не потрібно. Достатньо прийняття загальних умов оферти.

У подальшому порядок укладення договору про надання детективних послуг передбачає (у разі отримання акцепту на оферту) проведення врегулювання розбіжностей (в усній формі) по договору. Корегуванню підлягає оплата послуг за договором (залежно від обсягу замовлених послуг), строк (може бути скорегований відповідно до умов, які виникають непередбачено). Варто відмітити, що окремі детективні послуги можуть бути виконанні достроково.

Учасник (замовник) об'єднання приватних детективів укладає договір про надання детективних послуг у своїх інтересах та в інтересах третіх осіб.

На третю особу може бути покладений і обов'язок виконати певні умови договору.

Оформлення договору про надання детективних послуг здійснюється у письмовій формі та за наявності усіх обов'язкових реквізитів (зазначення найменування сторін: виконавця і замовника; дату і місце виконання; права та обов'язки сторін; підстави зміни договору та його припинення; відповідальність у разі порушення договору; підписи відповідальних осіб за укладання договору).

3.2. Зміна та припинення договору про надання детективних послуг

У фаховій літературі ґрунтовно досліджуються окремі аспекти зміни цивільно-правового договору, що зумовлено багатьма обставинами, серед яких недосконалість норм ЦК України з цієї проблематики: відсутнє визначення такого явища як зміна умов договору, ознак та основних рис, його ототожнення із розірванням цивільно-правового договору. Вагомі наукові розвідки з цих питань здійснені О.П. Дрішлюк, Т.В. Боднар, В.М. Коссак, Л.В. Макарчук, А.Л. Святошнюк, О.С. Стребковою, Т.О. Родоман, В.Г. Швидкою та іншими фахівцями. Ними розглянуті критерії істотності порушення договору як підстави його розірвання; зміна та розірвання договору як спосіб захисту цивільних прав та законних інтересів учасників договірних відносин, зміна та розірвання окремих груп цивільно-правових договорів (у фінансово-банківській сфері, купівлі-продажу та оренди, договорів про надання послуг).

Підґрунтям розгляду вказаних питань є правові положення ЦК України, аналіз яких дозволяє зазначити, що ЦК України не містить поняття «зміна договору», водночас ототожнюючи зміну договору із його розірвання. Вказане впливає із назви ст. 615 «Підстави для зміни або розірвання договору». Такий варіант поведінки сторін, відмічає І.С. Канзафорова, «... повною мірою відповідає вимогам добросовісності в цивільному праві і

дозволяє розв'язати проблеми, пов'язані з істотною зміною обставин (включаючи за необхідності й питання щодо наслідків розірвання договору), на підставі домовленості сторін» [69].

У фаховій літературі науковцями розрізняється зміна і розірвання договору. Так, під зміною умов договору Т.О. Родоман визначає чітко передбачену юридично-логічну послідовність дій та стадій, які засновані на певних діях сторін правовідношення, що виражається в різноманітних способах узгодження нових умов договору шляхом волевиявлення [140, с. 114] та вказує, що можливість у будь-який час змінити умови договору впливає з принципу свободи договору, який є послідовним та основоположним началом регулювання сучасного цивільного обороту. В основі зміни договору за згодою сторін знаходиться їх спільне волевиявлення, яке відповідає волі кожного із них і спрямоване на зміну правовідношення на узгоджених нових умовах [141, с. 47].

К.Є. Чистяков зазначає: «Зміна договору полягає в зміні його умов за волею однієї або обох сторін; зміна договору не тягне повного припинення правовідносин, що виникли на підставі договору, а лише змінює їх зміст: перетворення змісту зобов'язань, доповнення існуючих правовідносин новими правами та обов'язками, часткове припинення зобов'язань» [175, с. 23-24].

До підстав зміни/розірвання договору ЦК України відносить:

- а) згоду сторін, якщо інше не встановлено договором або законом;
- б) рішення суду (у разі істотного порушення договору), та в інших випадках, встановлених договором або законом;
- в) односторонню відмову від договору, якщо право на таку відмову встановлено договором або законом.

Науковцями підстави зміни або розірвання цивільно-правового договору, визначаються як юридичний факт чи їх сукупність, тобто життєва обставина або сукупність обставин, з якими норми цивільного права пов'язують зміну або розірвання договору. Такі обставини мають юридичну

силу лише для тих суб'єктів правовідносин, які знаходяться у договірних відносинах, а не будь-яких суб'єктів цивільних правовідносин [144, с. 243]. На думку, О.П. Дрішлюка зміна договору допускається законом і у тому випадку, коли розірвання договору суперечить суспільним інтересам, під цим поняттям він розуміє ситуацію, при якій будуть порушені основні принципи договірного права, тобто порушена стабільність цивільного обігу [50, с. 117]. У нормативних актах вказується й на таку підставу зміни договору (щодо закупівлі товарів, робіт і послуг на державні кошти), як на ушкодження внаслідок його виконання національній безпеці України, погіршення екологічного становища, обмеження прав і свобод людей і громадян, спричинення значних фінансових збитків державі [182].

На наш погляд, ототожнювання зміни та розірвання договору в ЦК України є, щонайменше, некоректним. Ці юридичні дії, які мають і спільні риси і відмінності. Щодо спільних рис, зазначимо, що:

як зміна, так і розірвання договору призводять до припинення первісних умов (прав та обов'язків сторін) договору;

зміна/розірвання договору, з одного боку, носить дестабілізуючий характер у правовідносинах сторін, з другого, сприяє уникненню виконання договору, якщо його реалізація не відповідає цілям [157, с. 64];

у разі зміни/розірванні умов договору йде захист законних інтересів учасників договірних відносин [50, с. 116], принаймні однієї сторони;

зміна/розірвання договору є можливою лише до моменту закінчення виконання договору;

сторони не мають право вимагати повернення того, що було виконано за зобов'язанням до його зміни/розірвання, якщо інше не встановлено законом або договором;

суб'єктами правовідношення щодо зміни/розірвання договору можуть бути фізичні особи, юридичні особи, при цьому вони повинні бути учасниками договору: або стороною, або третьою особою, яка має самостійне

право вимоги по договору. У даному правовідношенні може приймати участь також суд, у разі звернення учасників договору до нього.

Щодо відмінностей між цими юридичними діями, то вкажемо таке: зміна договору веде до переоформлення умов первісного договору. Приєднуємося до наступних висновків, зроблених науковцями:

С.С. Бородовський зазначає, що зміна договору здійснюється у чітко встановлених межах і передбачає зміну предмета, місця, строків виконання тощо, але не виду договору, виконання якого ще повністю або частково не здійснено чи носить тривалий характер [14, с. 12];

Т.В. Боднар правильно вказує, що зміна умов договору може створити додаткові або припинити існуючі права і обов'язки боржника і кредитора, перенести строк чи змінити виконання, змінити спосіб виконання; на практиці сторони вдаються саме до зміни тих умов договору, збереження яких порушує їх суб'єктивні права. Шляхом зміни договору сторони за узгодженням приймають найкращі, на їх думку, його умови, забезпечуючи свої права від порушення [13, с. 113-118].

Розірвання договору, на відміну від його зміни, передбачає повне припинення прав та обов'язків його сторін, є правоприпиняючим юридичним фактом. Проте, у разі розірвання договору сторони у подальшому укладенні такого ж виду договору з таким же об'єктом можуть як перебрати права та обов'язки первісного договору, так і сформулювати їх по іншому. В.Г. Швидка юридичну категорію «розірвання договору» розглядає як триєдину конструкцію, яка складається з розірвання договору за згодою сторін; за рішенням суду, у порядку односторонньої відмови від договору [177, с. 11].

Розірвання договору науковцями розглядається як: припинення дії зобов'язання за договором на майбутній час; переривання правового зв'язку сторін, що зумовлено припиненням дії договору; припинення виконання й прийняття виконання за договором; припинення невиконаних зобов'язань сторін, способом захисту цивільних прав особи. Нестандартне визначення

розірвання договору здійснює М.С. Каменецька, яка його визначає як цивільне правовідношення, в силу якого сторона по договору (боржник) має право не здійснювати або припинити виконання існуючого договірної зобов'язання, а друга сторона (кредитор) або третя особа, яка має самостійне право вимоги виконання зобов'язання до боржника, зобов'язані не вимагати виконання даного зобов'язання, і яке ускладнене додатковими правами і обов'язками у випадках, передбачених законом або договором [68, с. 11-12]. Фактично вперше у визначенні вказується на права третьої особи, що на наш погляд, є цілком доцільним.

У фаховій літературі зауважується, якщо одна сторона надсилає іншій стороні пропозицію щодо зміни або розірвання договору і не отримує відповіді, мовчання останньої не можна вважати мовчазною згодою на зміну або розірвання договору. Мовчання у такому випадку необхідно відрізнити від мовчазної згоди сторони у разі пролонгації договору на новий строк, що є окремим випадком зміни договору [70, с. 161].

Розглянемо за яких умов договір про надання детективних послуг може бути змінений/розірваний. Перед цим зауважимо, що за загальним правилом, зміна/розірвання будь якого цивільно-правового договору не допускається, якщо це заборонено ЦК України (договір банківської гарантії), заборонено самим договором (договір постійної ренти). Водночас зміна/розірвання договору допускається якщо: це передбачено ЦК України, законом, договором, у разі істотного порушення умов договору за судовим рішенням.

Розглянемо ситуацію щодо зміни/розірвання договору про надання детективних послуг за згодою сторін, тобто у разі домовленості між ними про усі умови майбутньої зміни або розірвання. У цьому разі між виконавцем і замовником детективних послуг в обов'язковому порядку складається угода, із зазначенням дати, з якої договір уважатиметься розірваним, підстави зміни/розірвання, юридичних наслідків розірвання, підписів представників сторін та інших реквізитів.

Підстави зміни/розірвання договору повинні бути обґрунтованими, при необхідності із вказівкою на суб'єктивні та об'єктивні обставини, з доданням необхідних документів, іншим поясненням; юридичні наслідки – чітко й конкретно прописані щодо оплати за надання детективних послуг, припинення фактичних дій, представлення документації тощо.

За загальним правилом угода про зміну/розірвання договору повинна бути укладена у тій формі, що й сам договір, а саме: вона повинна бути письмовою. Проте із загального правила є декілька винятків. Інша форма зміни/розірвання договору допускається, якщо: сторони самі у договорі встановили інші правила про форму (наприклад, зміни можуть вноситися в усній формі); якщо така форма впливає із звичаїв ділового обороту [120, с. 734].

Замовнику бажано не укладати договір про надання детективних послуг з загальними формулюваннями (що його зміна або розірвання здійснюється за цивільним законодавством України), без вказівки на можливі ситуації. Такий зміст тексту договору може бути не вигідним для однієї із сторін або свідчити про намір іншої сторони відмовитися у майбутнього від виконання договору з вигідними для себе наслідками. Замовникові детективних послуг бажано, щоб уникнути вказаної ситуації, по можливості ознайомитись із діяльністю об'єднання приватних детективів, принаймні в засобах ЗМІ, та під час укладення договору звернути увагу на формулювання пунктів щодо юридичних наслідків його зміни/розірвання.

Вважаємо, що до договору про надання детективних послуг може бути застосоване й правове положення, визначене п.2,3 ст.636 ЦК України: «Виконання договору на користь третьої особи може вимагати як особа, яка уклала договір, так і третя особа, на користь якої передбачено виконання, якщо інше не встановлено договором або законом чи не впливає із суті договору. З моменту вираження третьою особою наміру скористатися своїм правом сторони не можуть розірвати або змінити договір без згоди третьої особи, якщо інше не встановлено договором або законом» [171].

Зауважимо, що умова про зміну/розірвання договору за погодженням сторін повинна бути зазначена у ньому, а також вказано на термін повідомлення однієї сторони іншій про узгодження зміни/розірвання договору. Такий термін за різними договорами визначається від одного до трьох місяців.

У тому випадку, вказує Т.О. Родоман, якщо строк не встановлений, можливий конфлікт інтересів оскільки неможливо встановити оціночний «нормально необхідний час для відповіді», передбачений ч. 2 ст. 644 ЦК України. Поняття «нормально необхідний час для відповіді» він пропонує розглядати через категорію «розумний строк», оскільки необхідно брати до уваги різні чинники: строк доставки кореспонденції; час, необхідний для вивчення оферти про зміну умов договору, враховуючи специфіку правовідношення; наслідки його зміни; певні ризики, які можуть настати після прийняття пропозиції про зміну умов договору тощо. Перелік є невичерпним, всі обставини та ознаки, які впливають для визначення «нормально необхідного строку» неможливо передбачити [140, с. 117].

Якщо йде зміна/розірвання договору не за згодою сторін, а на вимогу однієї сторони, то у цьому разі порядок зміни/розірвання договору такий: заінтересована сторона зобов'язана направити другій стороні пропозицію про зміну або розірвання договору; друга сторона зобов'язана у строк, вказаний у пропозиції або установлений у законі або у договорі направити стороні, яка зробила пропозицію: 1) або інформацію про згоду з пропозицією; 2) або інформацію про відмову від пропозиції; 3) або інформацію про згоду змінити договір на інших умовах.

У першому випадку договір буде відповідно змінений або розірваний з моменту отримання інформації про згоду тією стороною, яка направила інформацію; у другому випадку заінтересована сторона має право звернутися до суду з вимогою про зміну або розірвання договору; у третьому випадку сторона, яка зробила пропозицію про зміну або розірвання договору може погодитися з пропозицією контрагента. У цьому разі договір буде вважатися

зміненим або розірваним на умовах, запропонованих контрагентом [40, с. 515].

Вище зазначалося, що договір може бути змінено/розірвано також за судовим рішенням у разі істотного порушення договору. Тобто, сторони договору для захисту своїх прав та інтересів за договором можуть або узгодити умови договору щодо обставин, які непередбачувано виникли або звернутись до суду. До звернення до суду, сторона, яка заінтересована у зміні/розірванні договору, повинна прийняти усі можливі міри для того, щоб вирішити це питання із другою стороною і лише тоді, вказується у п.2 ст.452 Цивільного кодексу Російської Федерації, коли друга сторона не дала згоди на це, заінтересована сторона має право звернутися до суду з вимогою зміни/розірвання договору. При цьому вважається, що друга сторона не дала згоди на зміну/розірвання договору (друга сторона або прямо заявила про свою умову прийняти пропозицію, або заінтересована сторона не отримала відповіді у передбачений строк, зазначений у пропозиції) [120, с. 734-735]. Вважаємо, що подібне правове положення повинно розроблено і у ЦК України.

Потребує більш детального розгляду розуміння істотного порушення умов договору, наслідком чого є його зміна/розірвання та судовий розгляд. ЦК України наводиться таке поняття істотних умов договору та істотного порушення договору. Істотними умовами договору визнаються: 1) умови про предмет договору; 2) умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду; 3) усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди (п.1 ст.638 ЦК України). Під істотним порушення ЦК України визначає зміну обставин такою, що якби сторони могли їх (обставини) передбачити, то договір не був би укладений, або укладений на інших умовах (п.1 ст. 652 ЦК України).

Як на істотне порушення договору ЦК України вказує на порушення стороною договору, коли внаслідок завданої шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору.

Окрім того, договір може бути змінено/розірвано за наявності ще й таких обставин: сторони в момент укладення договору не передбачали зміну обставин за ним; заінтересована сторона при всій своїй турботливості та обачності не могла усунути ці обставини; про те, що ризик зміни обставин несе заінтересована сторона не впливає із суті договору або звичаїв ділового обороту (п.2 ст.651 ЦК України [171]).

Під час судового рішення повинно бути встановлено, на що дійсно розраховувала сторона під час його укладення і наскільки реально була визначена мета договору. Тобто між зміною/розірванням договору та завданою шкодою існує причинний зв'язок. Така правова позиція викладена у постанові Верховного Суду України від 18.09.2013 р. у справі № 6-75цс13 : «Оцінка порушення договору як істотного здійснюється судом відповідно до критеріїв, що встановлені вказаною нормою. Оціночне поняття істотності порушення договору законодавець розкриває за допомогою іншого оціночного поняття – «значної міри» позбавлення сторони того, на що вона розраховувала при укладенні договору. Це (друге) оціночне поняття значно звужує сферу огляду суду. Істотність порушення визначається виключно за об'єктивними обставинами, що склалися у сторони, яка вимагає розірвання договору. У такому випадку вина (як суб'єктивний чинник) сторони, що припустилася порушення договору, не має будь-якого значення і для оцінки порушення як істотного, і для виникнення права вимагати розірвання договору на підставі частини другої статті 651 ЦК України. Іншим критерієм істотного порушення договору закон визнає розмір завданої порушенням шкоди, який не дозволяє потерпілій стороні отримати очікуване при укладенні договору. При цьому йдеться не лише про грошовий вираз завданої шкоди, прямі збитки, а й випадки, коли потерпіла сторона не зможе використати результати договору. Вирішальне значення для застосування зазначеного положення закону має співвідношення шкоди з тим, що могла очікувати від виконання договору сторона» [119].

На наш погляд, під істотним порушенням договору, окрім наслідків майнового характеру, потрібно розуміти, й це повинно бути вказано у ЦК України, несприятливі наслідки особистого характеру (зокрема розголошення під час надання детективних послуг сімейної таємниці; компрометуючих особу чи її родину фактів; бізнесової інформації, в наслідок чого йде розрив ділових стосунків та втрата бізнесу тощо).

Науковцями висловлюється й така позиція. На думку Л.В. Макарчук, суду при оцінці істотності порушення необхідно брати до уваги два взаємозв'язаних чинника: по-перше, значимість самого порушення як факту; по-друге, значимість негативних наслідків порушення. І вже з урахуванням обох чинників робити висновок про істотність порушення і допустимість розірвання договору. Факультативними чинниками істотності порушення, які повинні бути дослідженні судом є: обґрунтований інтерес боржника в збереженні договору або його відсутність; несумлінність боржника; провина кредитора і його сумлінність тощо [93, с. 203–204]. Вважаємо, що зазначені обставини повинні розглядатися і під час розірвання договору по надання детективних послуг у судовому порядку. Факт порушення договору і його істотний характер мають бути доведені стороною, яка посилається на істотність порушення. Проте існують випадки коли істотність порушення презюмується виходячи із змісту норми права [70, с. 163].

Є.А. Суханов вказуючи, що законодавством передбачено два способи, коли зміна або розірвання договору провадиться на вимогу однієї із сторін у судовому порядку (істотне порушення умов договору; у разі передбачення ЦК України, іншими законами і договором), називає й третій спосіб – одна із сторін реалізує своє право на односторонню відмову від договору (виконання договору) [158].

Договір, який змінюється/розривається у судовому порядку, вважається зміненим/розірваним з моменту вступу в законну силу рішення суду про це.

Одностороння відмова від договору про надання детективних послуг може відбуватися як за ініціативою виконавця, так і за ініціативою

замовника і є одним із способів розірвання договору. Для уникнення спору щодо відмови сторін від договору підстави для цього повинні бути чітко у ньому вказані. В юридичній літературі наводяться загальні підстави розірвання договору, ними є: підстави погоджені самими сторонами у договорі; підстави форс-мажорного характеру, передбачені законом чи договором; інші підстави, визначені законом; у разі невиконання однієї із сторін договірних зобов'язань [83].

І.С. Канзафорова вірно вказує, що у разі односторонньої відмови від договору лише в певній частині договірне зобов'язання не припиняється, а змінюється;

– зазначена зміна відбувається не шляхом зміни умов договору, а шляхом припинення частини зобов'язання; одностороння відмова від договору є волевиявленням особи, спеціально спрямованим на виникнення юридичних наслідків цивільно-правового характеру; право на односторонню відмову від договору є суб'єктивним цивільним правом, а не обов'язком, тому навіть у тому разі, коли воно передбачено законом або договором, уповноважена сторона може не реалізувати його [70, с. 165]. Розглядаючи проблемні аспекти односторонньої відмови від договору, Т.В. Боднар звертає увагу на об'єднуючі ознаки односторонньої відмови від договору і зобов'язання, а саме: така правова відмова є правовим наслідком порушення зобов'язання або договору; внаслідок односторонньої відмови змінюються умови зобов'язання або договору; зміна правовідношення (договірного зобов'язання) у цьому випадку є встановленим законним способом самозахисту порушеного цивільного права, а тому здійснюється без звернення до суду [13, с. 117].

У фаховій літературі деякі науковці, розглядаючи односторонню зміну умов договору, приходять до таких висновків. Так, Ю.О. Косткіна вказує, що «.... шляхом односторонньої зміни умов договору одна із його сторін через застосування односторонньої відмови від договору частково, без звернення до судових органів обирає і формулює оптимальні, на її думку, правила

поведінки, забезпечуючи тим самим самозахист цивільного права від його порушення» [85, с. 128]. При цьому не зрозуміло, якщо одна із сторін договору його розриває, то яким чином вона при цьому формулює оптимальні правила поведінки? Договірні відносини уже розірвані, тепер правила поведінки особа може обирати лише для себе.

На наш погляд, можливі такі випадки дострокового розірвання договору:

1. Договір може бути розірвано за погодженням сторін.
2. У разі порушення однією із сторін зобов'язань за договором інша сторона має право розірвати договір в односторонньому порядку.
3. Виконавець має право розірвати договір у разі неправомірних дій замовника та появи об'єктивних факторів, внаслідок чого виконання договору є неможливим:
 - у відповідь на порушення замовником умов договору, без виконання яких, договір не може бути виконаний, зокрема: замовник несвоєчасно здійснює оплату детективних послуг, якщо вона (оплата) йде частинами. У цьому разі виконавець не має фінансової можливості надавати детективні послуги;
 - у разі порушення інтересів виконавця (розголошується конфіденційна інформація щодо матеріального стану чи особистого життя замовника, що може його скомпрометувати в бізнес структурах);
 - у разі подання недостовірних даних, які унеможливають виконання договору, якщо замовник надає неперевірені й лише можливі відомості для пошуку близької йому особи, внаслідок чого спроби знайти його місцезнаходження є неможливими, та в інших випадках;
 - у разі форс-мажорних обставин, що не дозволяє виконавцю отримати передбачений у договорі результат.
4. Замовник має право здійснити відмову від подальшого виконання договору за таких підстав:

- у відповідь на настільки несвоєчасне виконання окремих частин договору, що його повне виконання є неможливим;
- якщо уже часткове виконання умов договору свідчить про неякісні послуги, що підтверджується наданими звітами;
- якщо потреба в наданні замовлених послуг відпала із об'єктивних або суб'єктивних підстав (але при цьому збитки завдані виконавцеві повинні бути відшкодовані).

ЦК України передбачено, що договір може бути змінено/розірвано, якщо так вказано законом. На наш погляд, договір про надання детективних послуг може бути змінено/розірвано у таких випадках:

припинення чинності нормативного акту, яким здійснювалося регламентування певних суспільних відносин та відповідно до якого надавалися детективні послуги;

зміна умов та порядку ліцензування детективної діяльності та необхідність у зв'язку із цим отримати новий дозвіл на надання детективних послуг;

анулювання ліцензії детективного підприємства внаслідок чого він не може надавати детективні послуги.

Отже, під зміною договору про надання детективних послуг ми розуміємо волевиявлення сторін договору, за яким змінюються деякі умови щодо його виконання (предмет, строк, оплата, надання окремих послуг), без зміни виду та спрямованості договору. Зміна умов договору відбувається лише за згодою сторін.

Розірвання договору у судовому порядку є способом захисту цивільних прав (порушених чи тих що будуть порушені) сторони договору у разі порушення його істотних умов. Внаслідок чого, заінтересована сторона може мати несприятливі для себе наслідки, як майнового характеру, так і особистого (наприклад, розголошення сімейної таємниці; компроментуючих її чи родину фактів, конфіденційної бізнесової інформації тощо).

Одностороннім розірванням договору про надання детективних послуг є одностороння відмова від виконання договору його сторонами шляхом припинення між ними договірних правовідносин у випадках, передбачених договором або законом або у разі форс-мажорних наслідків дійсного чи майбутнього порушення суб'єктивних прав.

Розірвання договору про надання детективних послуг є фактично його припиненням. Перш ніж розглядати припинення цього договору, з'ясуємо яким є загальні підходи та наукові погляди до припинення будь-якого цивільно-правового договору.

Актуальність дослідження зазначеної проблематики зумовлюється тим, що в цивілістиці фактично відсутні наукові дослідження щодо поняття і визначення питань припинення цивільно-правових договорів, співвідношення поняття припинення цивільно-правових договорів і поняття припинення цивільно-правових зобов'язань, а також віднесення тих або інших юридичних фактів до підстав припинення цивільно-правових договорів або цивільно-правових зобов'язань [98, с. 346]. З'ясування цих питань нам необхідні для визначення поняття та припинення договору про надання детективних послуг. На сьогоднішній день він не поіменований у ЦК України, але укладається на практиці через застосування загальних та спеціальних норм. Загальні норми у цивільному законодавстві встановлені з метою регулювання будь-яких договірних відносин та повинні охоплювати всі умови, підстави та порядок припинення договорів, вони є основоположними правилами. Спеціальні норми конкретизують загальні норми, доповнюють їх, а в деяких випадках встановлюють виключення із загальних норм, виходячи з видів окремих договорів [6, с. 50-51].

Розділяємо позицію тих цивілістів, які вказують на такий недолік ЦК України як встановлення у Главі 35 «Цивільно-правовий договір» тільки положень про розірвання договору, а у Розділі «Окремі види зобов'язань» застосування більш широкого поняття – припинення договору (за аналізом

Н.М. Мельниченко, це ст.ст. 729, 755, 781, 785, 823, 1008, 1027, 1044, 1126, 1141 [98, с. 347]).

У юридичній літературі ми зустрічаємо лише окремі наукові праці із зазначеної проблематики (А.М. Блащук, З.Р. Бахрієва, О.В. Дзера, Н.М. Мельниченко, О.І. Міхно, І.О. Турчак та ін.), хоча різні аспекти укладення, виконання, зміни, припинення цивільно-правових договорів активно висвітлюються.

Зокрема науковцями розглядається співвідношення між припиненням цивільно-правового договору та його розірванням. Так в юридичній літературі висловлюється думка, що припинення цивільно-правового договору є родовим поняттям, по відношенню до якого розірвання цивільно-правових договорів повинно розумітися як видове поняття [98, с. 347]. З іншого погляду, розірвання договору здійснюється, якщо договір припиняється за згодою сторін, якщо ж договірні відносини припиняються поза волею сторони і незалежно від неї, то така процедура є припиненням договору [12, с. 101]. Різниця між розірванням і припиненням договору полягає у тому, що для розірвання необхідна наявність заяви хоча б однієї особи, в якій висловлена його воля припинити договірне зобов'язання; припинення договору можливе й при відсутності такої волі. Окрім того, розірвання договору можливе лише до кінця строку його дії, до моменту закінчення виконання сторонами зобов'язання, а припинення договору здійснюється із впливом строку його дії, належним виконанням [68].

Активно у фаховій літературі визначається поняття припинення цивільно-правового договору. А.М. Блащук під ним пропонує розуміти припинення його чинності за суб'єктивними чи об'єктивними підставами, передбаченими договором або законом, та припинення договірних прав і обов'язків на майбутній період [10, с. 6].

О.І. Міхно розглядає припинення зобов'язання в узагальненому вигляді, та розгорнуте визначення поняття «припинення договірних зобов'язання». Припинення зобов'язання в узагальненому вигляді вона

розглядає як припинення (ліквідація, скасування) прав та обов'язків суб'єктів зобов'язальних (договірних або недоговірних) правовідносин на майбутнє через суб'єктивні чи об'єктивні підстави; поняття «припинення договірних зобов'язання» як – добровільну чи примусову ліквідацію (погашення) у сторін прав та обов'язків за договірними чи законодавчими підставами та припинення між ними правового зв'язку, за винятком правозахисних відносин, пов'язаних з невиконанням на момент припинення зобов'язання окремих обов'язків, вимогами про якість продукції, товарів у межах гарантійних термінів та строків позовної давності [105, с. 12].

Н.М. Мельниченко припинення цивільно-правового договору визначає як юридичний факт, що є підставою припинення двох зустрічних, кореспондуючих одне іншому зобов'язань, що виникли унаслідок укладання даного цивільно-правового договору, шляхом його розірвання, а також іншим способом, передбаченим законом або договором [98, с. 347-348].

Щодо співвідношення між припиненням цивільно-правового договору та припиненням цивільно-правового зобов'язання, то основна різниця між такими припиненнями, на думку цивілістів, полягає у тому, що не завжди і не у всіх випадках припинення цивільно-правового договору веде до припинення цивільно-правового зобов'язання, яке є наслідком укладення цивільно-правового договору.

Підставами припинення цивільних, у тому числі договірних правовідносин, визнаються юридичні факти. І.О. Турчак юридичний факт розуміє як конкретну життєву обставину чи їх сукупність, з якими норми права пов'язують припинення цивільних договірних правовідносин і зауважує, що такі обставини мають юридичну силу лише для тих суб'єктів правовідносин, які знаходяться у договірних відносинах. Ці обставини, на її думку, по-перше, можуть бути як об'єктивними, так суб'єктивними; по-друге можуть мати як тимчасовий, так і постійний характер; по-третє, можуть встановлюватися судом або, зокрема сторонами договору [162, с. 167]. За аналізом колективу науковців у главі 50 ЦК України передбачено загалом 10

підстав припинення зобов'язань (статті 599-609 ЦК України), однак цей перелік не є вичерпним, і окремі підстави припинення зобов'язання можуть передбачатися договором або нормами інших статей ЦК України та інших законів [170].

Досліджуючи підстави припинення договору про надання детективних послуг, будемо враховувати загальні підстави припинення цивільно-правових зобов'язальних правовідносин, що встановлені ЦК України [171].

До них віднесено:

- припинення зобов'язання виконанням (ст. 599 ЦК України);
- передання відступного (ст.600 ЦК України);
- зарахування (ст.601 ЦК України);
- домовленість сторін (ст.604 ЦК України);
- прощення боргу (605 ЦК України);
- поєднання боржника і кредитора в одній особі (ст.606 ЦК України);
- неможливість виконання договору(ст.607 ЦК України);
- смерть фізичної особи або ліквідація юридичної особи (ст.608 ЦК України).

Не розкриваючи сутність і зміст вказаних способів (вони досить ґрунтовно викладені у цивілістичній літературі), розглянемо можливі способи припинення договору про надання детективних послуг.

Основним і найбільш поширеним способом припинення зобов'язання є його виконання належним чином й повністю відповідно до своїх прав і обов'язків та досягненням мети договору. Наявність таких фактів для припинення вказаного договору дозволяє їх визначити як позитивні юридичні факти.

Повне виконання сторонами договору про надання детективних послуг буде мати місце у випадках, якщо виконавець відповідно договору виконав всі покладені на нього обов'язки відповідно до таких основних принципів, як принцип реального виконання, принцип належного виконання, принцип добросовісності та розумності.

Принцип реального виконання (виконання в натурі) означає, що зобов'язання повинно бути виконано у тому вигляді, в якому воно визначено законом і (чи) договором. Тобто виконавець (приватний детектив чи/або детективне підприємство) повинен вчинити ті дії, які складають об'єкт відповідного правовідношення, а саме, здійснити розшук зниклої особи, надати інформацію для підтвердження трудового стажу, довести дії, що підтверджують чи спростовують факт незаконного використання товарного знаку та ін. Реальне виконання зобов'язання в юридичній літературі визначається також як виконання його в натурі, під цим розуміється, що виконання зобов'язання повинно відповідати вимогам іншої сторони.

Відповідно принципу належного виконання вкажемо, що у цивільному законодавстві він визначається як виконання зобов'язання відповідно до його умов і вимог, а також умов і вимог ЦК України, інших актів цивільного законодавства, а за їх відсутності – відповідно до звичаїв ділового обороту. Так, договори про надання детективних послуг укладаються між детективними підприємствами (приватним детективом) та замовниками відповідно до загального порядку укладення цивільно-правових договорів. Відсутність нормативно-правового акту про детективну діяльність зумовлює недостатнє врахування в укладених договорах специфіки детективної діяльності.

Реалізація принципу добросовісності та розумності щодо виконання договору про надання детективних послуг означає, що виконання зобов'язання буде здійснюватися без порушення прав замовника та в його інтересах, а також виконавець не буде допускати дій, що можуть обтяжувати виконання зобов'язання. Такими діями можуть бути: затягування здобуття інформації, яка цікавить замовника; безпідставне збільшення кількості дій, здійснення яких начебто потребує виконання договору; надання перебільшеної вартості послуг щодо виконання послуги, зокрема перевірки витоку конфіденційної інформації юридичної особи.

Окрім того, договір повинен бути виконаний на користь кредитора боржником особисто, у визначеному договором місці його виконання, у встановлений строк (термін), відповідно до вказаного предмета договору та відповідним до предмету способом виконання.

Припинення договору про надання детективних послуг у разі належного його виконання не повинно нести для сторін будь-яких негативних правових наслідків.

Договір про надання детективних послуг може бути припинений внаслідок домовленості сторін у таких випадках:

- сторони ще не приступили до виконання своїх обов'язків;
- йде заміна первісного зобов'язання новим зобов'язанням між цими ж сторонами (новація). Для новації вказаного договору вимагаються такі умови: а) між сторонами досягнута угода, прямо направлена на припинення одного зобов'язання і заміна його новим; б) наявність існуючого, дійсного зобов'язання; в) нове зобов'язання також повинно бути дійсним і відмінним у чомусь від попереднього зобов'язання [150, с. 510-511]; г) виникає між тими ж самими особами, проте містить умови про інший предмет або інший спосіб виконання [40, с. 605];

- сторони частково виконали свої обов'язки й цього виконання достатньо для припинення договору, він вважається виконаним (замовника задовольняє й часткова інформація для реалізації своєї мети за договором, вона є достатньою для нього. Наприклад: для підтвердження факту подружньої зради, достатньо одного чи двох фактів інтимних стосунків іншого з подружжя; у разі виявлення маркування товарним знаком правовласника партії чужого товару цього достатньо для звинувачення у незаконних діях товаровиробника).

Зауважимо на думку О.І. Міхно, яка вважає, що до форм (способів) припинення договору за домовленістю сторін можуть бути також віднесені: передання відступного (ст. 600 ЦК України), розірвання сторонами договору, взаємна відмова від договору та одностороння відмова в певних випадках

(ст. 651 ЦК України); прощення боргу (ст. 605 ЦК України), і навіть взаємоузгоджене зарахування зустрічних вимог [105, с. 12].

Відразу відзначимо, що не всі способи виконання зобов'язання, що передбачені цивільним законодавством можуть бути застосовані для договору з надання детективних послуг. Непридатними способами припинення договору про надання детективних послуг, на нашу думку, є:

- передання відступного (замовника цікавить тільки надання інформації щодо предмету договору, ніякі інші відомості не можуть бути зараховані замість потрібної, заздалегіть вказаної, інформації);
- зарахування (зобов'язання за вказаним договором не є зустрічним, вимоги за договором не є однорідними);
- прощення боргу (боргових зобов'язань за договором про надання детективних (розшукових) послуг не може бути).

Водночас відмітимо, що вищезазначені способи виконання зобов'язань у цивільному праві визнаються як суб'єктивні підстави припинення будь-якого цивільно-правового договору.

До об'єктивних підстав припинення цивільно-правових договорів, у тому числі договору про надання детективних послуг віднесемо, насамперед, такий спосіб виконання зобов'язань як поєднання боржника і кредитора в одній особі. Такими є випадки:

- замовник придбав у свою власність детективне підприємство, з такою метою, наприклад, як ведення бізнесу у зазначеній сфері;
- юридичні особи перебували між собою в договірних відносинах, а потім відбулося їх злиття, чи приєднання однієї юридичної особи до іншої, у цьому разі одна особа водночас є і боржником і кредитором.

В обох випадках зникає другий суб'єкт правовідношення, у зв'язку із чим припиняється і саме правовідношення.

Щодо неможливості виконання договору про надання детективних послуг віднесемо появу обставин, які унеможливають виконання договору, але до його укладення були невідомими. Основними ознаками неможливості

виконання договору є: 1) виконавець не відповідає за появу обставин/фактів, які унеможливають виконання договору; 2) вини виконавця у цьому разі не має.

Такі обставини виникають внаслідок об'єктивних причин, це може:

юридична неможливість (виконавець не має права виконати свої обов'язки, внаслідок припинення чинності нормативно-правового акту);

фактична неможливість (предмет договору, що необхідний для виконання договору, вилучений з цивільно-правового обороту або загинув внаслідок зовнішніх обставин);

економічна неможливість (виконавцю в результаті виконання умов договору та внаслідок появи об'єктивних обставин може бути нанесена значна шкода).

Неможливість виконання договору настає лише за відсутності вини виконавця, у зв'язку із чим він не несе відповідальності за невиконання договору. У разі доведеності вини виконавця за невиконання договору, він відшкодовує завданні збитки. Щодо договору надання детективних послуг, то мова може йти про повернення замовнику коштів та сплати неустойки (відповідно до умов договору).

Неможливість виконання договору може виникнути і у разі вини замовника. За договором про надання детективних послуг це можуть бути такі випадки:

- замовник не надав достатню інформацію щодо особи, яку потрібно розшукати, але передбачалося що він повинен її отримати від третьої особи і передати виконавцю;

- інформація замовника про перебування вказаної ним особи у зазначеному місці не підтверджується, про це були видані не вірні відомості;

- передана інформація про використання іншою юридичною особою комерційної марки, фірмового найменування була недостовірною.

У таких випадках виконавець не відповідає за невиконання зобов'язання або неналежне його виконання.

У цивільному праві також вирізняють повну і часткову, постійну й тимчасову неможливість виконання. На наш погляд, такі форми неможливості характерні також для договору про надання детективних (розшукових) послуг. Нemoжливість виконання договору за загальними засадами цивільного права є об'єктивною підставою його припинення.

Припинення договору про надання детективних послуг відбувається у разі смерті фізичної (у випадках не переходу прав та обов'язків померлого до спадкоємців) або ліквідації юридичної особи. Щодо смерті фізичної особи-замовника, то договір припиняється, якщо інформація за договором стосувалася та була потрібна лише замовникові (підтвердження фактів трудового стажу, пошук особистого знайомого) і в ній не зацікавленні його спадкоємці. У разі смерті фізичної особи-виконавця, його повноваження за договором мають виконати інші детективи об'єднання приватних детективів, навіть якщо договір був укладений особисто з померлим детективом, як учасником цього об'єднання приватних детективів.

Щодо такого способу припинення договору як ліквідація юридичної особи, вкажемо, що такі можливі випадки повинні бути заздалегідь передбаченні і у статуті об'єднання приватних детективів має бути зазначено на здійснення у цьому разі певних дій для захисту прав та інтересів замовника. Проте, якщо об'єднання приватних детективів не ліквідується, а перетворюється на юридичну особу іншого виду, зобов'язання з виконання договору про надання детективних послуг залишається.

В юридичній літературі такі обставини припинення цивільно-правового договору як «смерть боржника чи кредитора – фізичної особи, збіг боржника і кредитора у одній особі, неможливість виконання умов договору» відноситься до подій [104, с. 33].

Водночас відмітимо, що смерть фізичної особи та ліквідація юридичної особи є об'єктивними підставами припинення договору про надання детективних послуг.

До інших можливих об'єктивних підстав припинення такого договору віднесемо: недієздатність виконавця, якщо договір укладений не із об'єднанням приватних детективів, а з приватним детективом; його безвісну відсутність; оголошення банкрутом. Деякі об'єктивні юридичні факти, які зумовлюють припинення договору про надання детективних послуг здебільшого є негативними (смерть фізичної особи, ліквідація юридичної особи, неможливість виконання).

Виходячи з того, що у ЦК України не встановлює способи припинення договорів, крім вказаних способів припинення зобов'язань, які у більшості застосовані й до припинення договору, на практиці припинення договорів здійснюється й за іншими підставами, окрім зазначених у цивільному законодавстві. Так, Н.О. Абрамович, розглядаючи особливості укладання, зміни та припинення договору про надання медичних послуг, виділяє такі підстави як: відмова в односторонньому порядку (зокрема у разі невнесення авансу за надання медичних послуг); згода сторін; за ініціативою замовника послуг (за умови попереднього повідомлення із зазначенням причин); за ініціативою надавача послуг в разі невиконання замовником послуг покладених на нього обов'язків за договором про надання медичних послуг [1].

ЦК України ст. 615 передбачає припинення договору також у разі його зміни або розірвання. Наявна тотожність зазначених підстав припинення договору (зміна та розірвання) зумовлює їх розгляд в окремому параграфі (3.2. Зміна договору про надання детективних послуг).

Фахівці з проблематики приватної детективної (розшукової) діяльності називають такі підстави її припинення:

- за власною ініціативою суб'єкта детективної діяльності;
- у зв'язку із закінченням терміну дії ліцензії на заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю;
- у зв'язку із анулюванням ліцензії на заняття такою діяльністю;

- через визначення суб'єкта приватної детективної (розшукової) діяльності банкрутом;
- за рішенням суду про визнання приватного детектива недієздатним [45].

На наш погляд, такі підстави припинення приватної детективної (розшукової) діяльності водночас є підставами й для припинення договорів про надання детективних послуг, зокрема без ліцензії чи її анулювання приватні детективи не мають права займатись вказаною діяльністю.

Правове регулювання договору про надання детективних послуг повинно передбачати й форму припинення такого договору. Форма договору, на думку А.В. Нижного, має наступне правове значення: є необхідною умовою існування усіх договорів; право на вибір форми договору є елементом свободи договору; є основним доказом, який підтверджує факт укладання та остаточний зміст договору; дозволяє його відмежувати від попередніх договорів; визначає момент укладання консенсуальних договорів (за винятком тих, що підлягають обов'язковій державній реєстрації) [108, с. 10].

Відповідно до загальних засад цивільного права, форма припинення будь-якого цивільно-правового договору має відповідати формі його укладення. Тобто виходячи із того, що договір про надання детективних послуг завжди укладається у письмовій формі шляхом складання відповідного документу (забезпечує чітке фіксування прав та обов'язків сторін договору; виступає доказом у разі спору між ними у разі виникнення такого; полегшує контроль за виконанням), у письмовій формі повинно бути оформлено і його виконання. Недотримання положень цивільного законодавства про письмове фіксування факту припинення договору може обернутися для замовника проблемами у випадку виявлення недоліків в наданні потрібної інформації, про що відразу може бути не помічено.

В законопроекті «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» Всеукраїнської Асоціації приватних детективів вказується, що «Зазначена

угода (договір) разом із актом приймання-передачі виконаних робіт, а також документів щодо оплати виконаних робіт і сплати відповідних податків зберігається в архіві суб'єкта приватної детективної (розшукової) діяльності протягом трьох років, після чого знищується». Одержані за результатами приватної детективної (розшукової) діяльності матеріальні носії інформації з відомостями, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини, якщо вони не містять інформації про вчинення злочинних дій, зберіганню не підлягають і повинні бути знищені [131].

Отже, договір про надання детективних послуг припиняється відповідно до загальних положень виконання зобов'язань. На нашу думку, такими способами є: виконання договору належним чином, за домовленістю сторін, у разі неможливості виконання договору, смерті фізичної або ліквідації юридичної особи. Припинення договору таким способом як виконання його належним чином є позитивним юридичним фактом. До об'єктивних підстав припинення договору віднесемо його припинення у разі неможливості виконання договору, смерті фізичної або ліквідації юридичної особи; до суб'єктивних – за домовленістю сторін.

За такими суб'єктивними обставинами як передання відступного, зарахування, прощення боргу припинення договору про надання детективних послуг не здійснюється.

3.3. Відповідальність сторін за порушення умов договору про надання детективних послуг

У разі порушення договірних зобов'язань для правопорушника настає встановлена ЦК України цивільно-правова відповідальність. У фаховій літературі вона визначається як:

санкція за порушення зобов'язання, заснованого на договорі, яка порушує для порушника негативні наслідки у вигляді покладення на нього

нових чи додаткових цивільно-правових обов'язків, що створюють для нього майнове обтяження [24, с. 8];

санкція, що застосовується до правопорушника у вигляді покладення на нього додаткової цивільно-правової відповідальності або позбавлення належного йому цивільного права [40, с. 536];

санкції, котрі пов'язані із додатковими несприятливим наслідками для правопорушника, тобто є для нього певним покаранням за правопорушення, вони можуть бути покладені на правопорушника додатковою відповідальністю або позбавленням його належного суб'єктивного цивільного права [163, с. 90];

правовідношення, що виражається у вигляді несприятливих наслідків майнового і немайнового характеру боржника, які забезпечуються державним примусом і спричиняють засудження правопорушення і його суб'єкта [169, с. 95];

передбачений матеріально-правовим законом чи договором та процесуально встановлений на підставі рішення суду силою примус порушника перетерпівати негативні наслідки за допущене порушення з метою відновлення чи компенсації порушеного права у вигляді додаткового покладення на правопорушника майнових обов'язків чи полишення його суб'єктивного права [180, с. 214];

охоронні правовідносини, змістом яких є нові, обумовлені фактом правопорушення, права та обов'язки потерпілого й порушника, пов'язані з покладанням на порушника майнового обтяження [72, с. 299].

Відзначимо: більшість науковців цілком правильно вказують під час визначення цивільно-правової відповідальності на настання для правопорушника додаткових цивільно-правових обов'язків. Такими є: відшкодування збитків, сплата неустойки, втрата завдатку, відшкодування моральної шкоди. Метою відповідальності у цивільному праві, підкреслює В.П. Мироненко, є відновлення порушеного суб'єктивного права. Досягнення цієї мети можливо лише при застосуванні тих мір

відповідальності, які носять майновий характер; у цьому разі до особи застосовуються засоби впливу, які спричиняють негативні наслідки в її майновій сфері. Навіть у випадках порушення особистих немайнових прав потерпілої особи, компенсація моральної шкоди здійснюється, як правило, у грошовому еквіваленті [100, с. 28].

Щодо трактування цивільно-правової відповідальності як санкції, наведемо погляд колективу авторів, які вважають, що «... відповідальність за правопорушення є санкцією, але не всяка санкція є відповідальністю» [169, с. 95]. Відповідальність є не просто санкцією за правопорушення, а такою санкцією, яка тягне за собою певні позбавлення майнового або особистого характеру [65, с. 95]. Дослідження цивільно-правової відповідальності у разі порушення договору про надання детективних послуг, дозволяє науковцям її визначати як санкцію [39].

До ознак цивільно-правової відповідальності науковці відносять: її майновий характер; відповідальність правопорушника перед іншою стороною договору; відповідність розміру відшкодування причиненим збиткам; застосування одних і тих же самих заходів відповідальності за аналогічні правопорушення. Зауважимо, що вказані ознаки властиві будь-якій цивільно-правової відповідальності, і відповідно й відповідальності за невиконання або неналежне виконання договору надання детективних послуг.

Підстави (умови) цивільно-правової відповідальності достатньо, хоча й неоднозначно розглядаються у цивілістичній літературі. Найбільш ґрунтовно підстави такої відповідальності досліджують українські (І.С. Канзафарова, Б.П. Карнаух, В.П. Мироненко, Р.Б. Шишка) та зарубіжні (І.С. Алексєєв, О.В. Бровкін, В.В. Горovenko, О.Г. Федорова, Г. Матвєєв, І.О. Покровський, Г.Ф. Шершеневич) правники. Безперечно, що юридичною підставою цивільно-правової відповідальності завжди є закон та інші нормативно-правові акти, а фактичною підставою правопорушення є вчинення самого правопорушення.

Аналіз наукових праць дає можливість констатувати, що переважна більшість науковців, досліджуючи фактичну підставу відповідальності, називає правопорушення, або у більш широкому розумінні – склад правопорушення. Під складом цивільного правопорушення Т.С. Ківалова розуміє сукупність тих загальних, типових умов, наявність яких необхідна для покладання відповідальності на порушника цивільних прав і обов'язків та які у різних сполученнях зустрічаються при будь-якому цивільному правопорушенні та характеризує його за об'єктом, суб'єктом, об'єктивною та суб'єктивною стороною: 1) об'єктом є цивільні права та законні інтереси учасників цивільних відносин, яким завдана шкода; 2) суб'єктом виступає деліктоздатна фізична або юридична особа, яка вчинила неправомірні дії або неправомірно не вчиняла дії, які мала вчинити; 3) об'єктивною стороною правопорушення є сукупність ознак, що характеризують неправомірну поведінку, яка виражається у неправомірних діях чи бездіяльності; завдану шкоду; причиново-наслідковий зв'язок між неправомірним поведінням і завданою шкодою; 4) суб'єктивна сторона правопорушення охоплює обставини, що характеризують психіку та волю особи, яка завдала шкоду. Це вина порушника, але за певних обставин судом може враховуватися також мотив і мета протиправної поведінки, оскільки законом не передбачено інше [75, с. 29].

У більшості випадків науковці досліджують об'єктивну сторону складу цивільного правопорушення: 1) протиправні дії боржника; 2) наявність наслідків у вигляді шкоди у кредитора; 3) причинний зв'язок між діями боржника і наслідками у вигляді шкоди, що виникла у кредитора; 4) вину боржника. За загальним правилом, відсутність хоча б однієї із зазначених умов вказує на відсутність підстав для притягнення порушника до відповідальності.

Прокоментуємо деякі проблемні аспекти щодо відповідальності за правопорушення за договором про надання детективних послуг. Визначаючи протиправні дії боржника, вкажемо, що протиправною є поведінка, яка

порушує права і обов'язки, що санкціоновані або встановлені законодавством; протиправною може бути як дія, так і бездіяльність. Зокрема, протиправною діяльністю за договором про надання детективних послуг є відсутність з надання інформації у разі розшуку зниклих осіб, надання фактів замовникові для захисту своїх прав в адміністративному чи цивільному судочинстві тощо. Матеріальна шкода завжди пов'язується із майновими втратами для потерпілого. Такі майнові втрати несе замовник детективних послуг у разі невиконання або неналежного виконання договору, та які йому повинні бути компенсовані.

Розглядаючи отримання наслідків у вигляді шкоди у кредитора відмітимо, що шкода у ЦК України не визначається, статтею 22 встановлюється лише її різновиди: втрати, реальні збитки, упущена вигода, а стаття 23 ЦК України вказує, що внаслідок порушення прав особи, вона має право на відшкодування моральної шкоди. Збитками є: 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода). Збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не передбачено інше [171].

Також особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав, та яка не пов'язана з розміром відшкодування майнової шкоди. На наш погляд, ставити питання про відшкодування моральної шкоди за договором про надання детективних послуг, замовник має право у всіх випадках, якщо відбулося розголошення конфіденційної інформації про його особисте та сімейне життя, а також бізнес-інтереси і тим самим, скомпрометована або його честь і гідність, або підприємницька діяльність. П.А. Меденцев зазначає «... моральна шкода, зумовлена договірним правопорушенням є безпосереднім результатом протиправного втручання у немайнову сферу потерпілого, складової якої не є і не можуть

бути предметом договірної регулювання [97, с. 4]. Встановити розмір моральної шкоди складно, критеріїв її майнового виразу не встановлено і не може бути визначено.

У доктринальній літературі термін «шкода» пояснюється неоднозначно та по-різному, частіше всього як збитки та втрати. Таку думку висловлює зокрема О.В. Бровкін, вказуючи, що поняття «шкода», «збитки», що вживаються в цивільному, кримінальному та кримінально-процесуальному праві, при визначенні негативних наслідків потерпілого, що виникли внаслідок вчинення делікту, є синонімами [17]. У власному розумінні шкода визначається як несприятливі наслідки протиправних дій боржника, які виникають як у майновій, так і немайновій сфері кредитора за договором про надання послуг [166, с. 128].

У фаховій літературі визначаються різні види збитків: прямі збитки (дійсно виникли внаслідок порушення договору); непрямі збитки (відшкодовуються за умови, якщо мало місце їх дійсне чи можливе передбачення сторонами); супутні збитки (пов'язують із розумними витратами, що виникли внаслідок порушення договору); конкретні збитки (фактично понесені кредитором витрати у зв'язку з невиконанням зобов'язань боржником); абстрактні збитки (стосуються випадків, коли предмет договору має біржову чи ринкову вартість і вираховуються без спеціальних доказів як різниця між договірною і ринковою вартістю); номінальні збитки (коли потерпіла сторона, маючи право на відшкодування збитків, здійснила добросовісні наміри, але не змогла доказати розмір реальних збитків, а тому їх встановлює суд) [24, с. 12]. Окремі види зазначених збитків можуть бути встановлені й щодо відповідальності за договором про надання детективних послуг, зокрема прямі, непрямі, конкретні.

Деякі автори розмежовують поняття шкоди та збитків. Так, С.Д. Гринько та С.В. Заверуха вказують на такі відмінності між цими поняттями: 1) шкода включає до свого складу майнову та моральну шкоду;

про збитки мова йде у разі порушення майнової сфери потерпілої особи; окрім того, збитками є й доходи, які особа могла б отримати, якби її права не були порушені; 2) відмінність між шкодою та збитками полягає у способах відшкодування: шкода відшкодовується натуральним способом або відшкодуванням завданих збитків; збитки є одним із способів відшкодування збитків та відшкодовуються у грошовій формі. Тобто збитки є одним із способів відшкодування шкоди, яка є родовим поняттям щодо поняття збитки [42, с. 102-103].

З нашого погляду, розмежування термінів «шкода» та «збитки» повинно бути встановлено цивільним законодавством та диференційовано відповідно до різних груп договорів.

Щодо встановлення причинного зв'язку між діями боржника і наслідками у вигляді шкоди, що виникли у кредитора зазначимо, що причинний зв'язок в договірних зобов'язаннях має складну структуру, це:

- 1) взаємозв'язок між власне протиправною дією і наслідками, які після її вчинення настали;
- 2) взаємозв'язок між безпосереднім заподіювачем шкоди та потерпілим від завдання шкоди;
- 3) взаємозв'язок протиправного діяння з заподіювачем шкоди;
- 4) взаємозв'язок заподіювача шкоди з юридичною особою, з якою він знаходиться в службових відносинах;
- 5) взаємозв'язок потерпілого з юридичною особою, підлеглі якої надавали йому послугу.

Проте встановлення факту причинного зв'язку, відіграє роль лише у тому випадку, якщо суд вирішує питання про зменшення неустойки, розмір якої значно перевищує розмір збитків. При цьому суд зазвичай виходить із таких критеріїв: а) така причина є необхідною умовою завдання шкоди; б) вона повинна створювати реальну можливість настання такої шкоди [166, с. 128-129].

Уникненню цивільно-правового спору у разі невиконання або неналежного виконання договору про надання детективних послуг буде сприяти констатація у договорі зазначених взаємозв'язків із закріпленням відповідальності у разі порушення зобов'язання із боку замовника, виконавця, об'єднання приватних детективів.

Щодо визначення вини боржника. Поняття та визначення вини боржника в договірних зобов'язаннях є недостатньо дослідженим у фаховій літературі. Насамперед вкажемо, що вітчизняне законодавство хоча й диференціює вину на вину у формі умислу та формі необережності (ст. 654 ЦК України), однак така диференціація у договірних зобов'язаннях з надання послуг не має юридичного значення, оскільки для настання цивільно-правової відповідальності частіше всього достатньо наявності будь-якої форми вини правопорушника [166, с. 129].

Щодо договору про надання детективних послуг, то відмітимо, що сторона, яка не виконала його умови і при цьому другій стороні завдано збитків, буде вважатися винною, якщо не доведе, що нею здійснено всі необхідні заходи для його виконання, а у разі неможливості виконання, вжито всіх необхідних заходів для попередження або зменшення нанесення кредиторів збитків. Підтримуємо пропозицію А.А. Верховця, який пропонує абзац 2 ч. 1 ст. 614 сформулювати так: «Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів, відповідних тому ступеню дбайливості і обачності, який вимагався від неї згідно з характером зобов'язання та умовами обороту» [24, с. 6].

Цивільно-правова відповідальність за винну дію може бути покладена не лише на приватного детектива, а й на об'єднання приватних детективів, якщо приватний детектив завдав своєю діяльністю шкоду замовникові під час виконання своїх службових обов'язків та за завданням об'єднання приватних детективів, від імені якого він діяв.

У фаховій літературі висловлюється думка, що юридична особа має як соціальну, так і економічну передумови для цивільно-правової

відповідальності, під соціальною передумовою розуміється певний рівень організаційної єдності організації, «... який зумовлює наявність у неї належних можливостей для здійснення власного волевиявлення, в тому числі – при вчиненні протиправних дій чи бездіяльності та дій, спрямованих на фактичне відшкодування завданої кредиторів (потерпілому) майнової чи немайнової (моральної) шкоди». Економічною передумовою цивільно-правової відповідальності юридичної особи є її майнова відокремленість, «яка найповніше втілюється в обов'язку суб'єкта відповідальності підтримувати у передбачених законом випадках належний обсяг власного майна, на яке може бути звернене стягнення за позовами кредиторів» [122, с. 9].

Така ситуація може настати у випадках, за яких приватний детектив, що надавав детективні послуги замовникові, не в змозі самостійно відшкодувати завдану шкоду. У цього разі за нього відповідає об'єднання приватних детективів, яке після відшкодування шкоди замовникові має право зворотною (регресу) вимоги до свого працівника у розмірі виплаченого відшкодування, якщо інше не встановлено законом або договором (ст. 1191 ЦК України) [171].

Цивільно-правова відповідальність за договором про надання детективних послуг настає за:

- 1) неналежне виконання зобов'язання за договором, тобто передання недостовірної або неповної інформації;
- 2) у випадку передання зібраних по завданню замовника відомостей третім особам;
- 3) у випадку розголошення зібраної по завданню замовника інформації про приватне життя громадянина (без його згоди) третім особам.

Варто прийняти до уваги, що об'єднання приватних детективів відповідає перед замовником за передання недостовірної або неповної інформації тільки у тому разі, якщо не доведе, що неналежне виконання договору відбулося внаслідок випадку або обставин непереборної сили

(ст. 617 ЦК України), вини та грубої необережності потерпілого (ст. 1193 ЦК України) [171]. Сторони звільняються від відповідальності за часткове або повне виконання обов'язків за договором, якщо належне виконання виявилось неможливим.

Законом або договором можуть вказуватися й інші підстави відповідальності або звільнення від неї, зокрема аналіз договорів про надання детективних послуг свідчить проте, що звільнення від відповідальності встановлюється також у разі зміни чинного законодавства, який зупиняє передбачену договором ту чи іншу діяльність.

В окремих зразках договорів визначаються ситуації за яких виконавець не несе відповідальності. Так, виконавець не несе відповідальності за те, що результати виконання завдання замовника не відповідають суб'єктивним бажанням останнього. Вказана обставина не звільняє замовника від обов'язку оплатити у повній мірі послуги, які надані йому виконавцем [47]. Варто зауважити, що сторони повинні своєчасно інформувати одна іншу про проблеми або неможливість взятих на себе зобов'язань за договором про надання детективних послуг. При цьому можуть виникнути нові обставини, які договором не передбачені і ускладнюють його виконання. На наш погляд, у цьому разі сторони мають укласти новий договір з новими строками виконання, новим обсягом роботи, новими авансами та гонорарами.

Цивільно-правова відповідальність за договором про надання детективних послуг є: по-перше, договірною відповідальністю (зауважуємо на цьому, бо залежно від підстав виникнення цивільно-правова відповідальність є також недоговірною); по-друге, така відповідальність може бути і частковою, і солідарною.

Пояснимо свою позицію. Дольова відповідальність регулює відповідальність у зобов'язаннях, в яких беруть участь кілька кредиторів або кілька боржників, у цьому разі кожний із кредиторів має право вимагати виконання, а кожний із боржників повинен виконати обов'язок у рівній частці, якщо інше не встановлено договором або актами цивільного

законодавства [171, ст. 540]. За своїм складом часткове зобов'язання із множинністю осіб є аналогічним до зобов'язання із одним боржником або одним кредитором. Цивільно-правова відповідальність за договором про надання детективних послуг є частковою, якщо виконання договору покладено на декілька підрозділів об'єднання приватних детективів і при цьому чітко вказано як на виконавців конкретно визначених детективів.

Солідарна відповідальність встановлюється у випадках, встановлених договором або законом, а також у разі неподільності предмета зобов'язання. Відповідно до суті солідарного зобов'язання, кредитор має права звернутися за його виконанням до будь-кого із боржників. Якщо договір про надання детективних послуг укладався не з приватним детективом, а з об'єднання приватних детективів і якщо зазначений виконавець-детектив не виконав зобов'язання у повній мірі, то замовник має право вимагати від об'єднання приватних детективів виконання зобов'язання іншими детективами (про це повинно бути зазначено у договорі).

Окрім того, залежно від обсягу відповідальності цивільно-правова відповідальність за договором про надання детективних послуг є повною, що означає, що «... розмір відшкодованої шкоди не повинен перевищувати суму заподіяних збитків, тобто відшкодування не повинно призводити до збагачення потерпілого» [156].

О.Г. Федорова також вказує на можливість виникнення під час неналежного виконання договору про надання детективних послуг змішаної відповідальності, за якою правопорушення є результатом винної поведінки як зобов'язаного, так і правомочного суб'єкта [163, с. 94].

Розглянемо більш детально форми цивільно-правової відповідальності за договором про надання детективних послуг. Аналіз відповідальності в договорах про надання детективних послуг свідчить, що частіше всього застосовується штрафна і компенсаційна форма відповідальності. Штрафна форма відповідальності реалізується у вигляді неустойки або шляхом витребування процентів за користування грошовими коштами (якщо сплата

неустойки не передбачена у договорі). Окрім того, якщо замовником за договором про надання детективних послуг є громадянин, він має право вимагати компенсацію моральної шкоди у випадку порушення зобов'язання по наданню пошукових послуг виконавцем.

Наведемо такі особливості компенсаційної форми відшкодування, які повинні бути враховані підчас укладання договору про надання детективних послуг: вона застосовується у передбачених законом випадках; її межі визначені законом; для її застосування не вимагається доказування обсягу збитків; вона не слугує меті повного відшкодування збитків; застосовується за вибором кредитора замість відшкодування збитків або стягнення доходу; її застосування не залежить від сплати неустойки; розмір компенсації встановлюється судом з врахуванням обсягу порушення, намірів відповідача та інших істотних обставин; на відміну від неустойки застосовується в договірних і недоговірних відносинах; на неї не поширюється скорочений строк позовної давності [20, с. 13]. Компенсаційна форма відповідальності представлена в зобов'язаннях про надання пошукових послуг відшкодуванням збитків, а також позадоговірної сплати, якщо шкода причиняється замовникові третіми особами, або виконавцем – третім особам [39].

У фаховій літературі розрізняють цивільно-правову відповідальність з договору про надання детективних послуг і виконавця й замовника. Так, В.В. Горovenko, відповідальність виконавця визначає як санкцію за невиконання або неналежне виконання зобов'язань у вигляді договірних (позадоговірних) обов'язків з відшкодування збитків, сплати неустойки, компенсації моральної шкоди, а відповідальність замовника з цього зобов'язання як санкцію за невиконання або неналежне виконання зобов'язання із сплати неустойки або відшкодування збитків. Якщо збитки можуть бути витребувані тільки при наявності всіх необхідних умов: протиправної поведінки боржника, несприятливих наслідків для майнової сфери кредитора, причинного зв'язку між поведінкою боржника і наступним

результатом, і як показує практика, вини боржника, то неустойка – вже за наявності двох умов: факту порушення боржником своїх обов'язків і його вини у допущеному порушенні [39].

Наведемо окремі проблемні аспекти щодо відповідальності за невиконання або неналежне виконання договору про надання детективних послуг, які виникають на практиці.

Аналіз зразків договорів про надання детективних послуг показує, що в графі «Відповідальність за договором» частіше всього вказується, що відповідальність визначається за законодавством без подальшої конкретизації, які норми права будуть застосовані щодо того чи іншого правопорушення. На наш погляд, такий підхід до визначення відповідальності за договором зумовлений відсутністю ґрунтового встановлення відповідальності за неналежну детективну діяльність у відповідних законах.

Так, у статті 14 проекту Закону Республіки Казахстан від 30.05.2013 р. вказується: «Порядок укладання, виконання, припинення договору, відповідальність сторін за договором визначається у відповідності з цивільним законодавством» [48]. У ст.21 Закону «Про приватну детективну і охоронну діяльність» Республіки Молдови орієнтовно перераховуються пункти письмового договору, який повинен бути укладений між приватним детективом і клієнтом, проте зазначення про відповідальність сторін у разі невиконання або неналежного виконання договору не має [112]. У ст.16 Закону «Про приватну детективну діяльність» Киргизької Республіки вказується, якщо діяльність приватних детективів (приватних детективних підприємств) не відповідає цьому Закону, настає кримінальна, адміністративна та інша відповідальність, передбачена законодавством Киргизької Республіки [110]. На наш погляд, відповідальність за невиконання або неналежне виконання договору повинна бути визначена як істотна умова договору, поряд з оплатою за детективні послуги та строком виконання договору.

Науковці констатують можливість встановлення майнової відповідальності й за угодою сторін, що є особливістю цивільного права. Проте таких домовленостей в договорах про надання детективних послуг не міститься, але аналіз судової практики свідчить, що у разі невиконання договору про надання детективних послуг з виконавця стягуються кошти за невиконання договору та йде відшкодування моральної шкоди.

Зокрема таке рішення було встановлене Комунарським районним судом м. Запоріжжя 21.08.2013 р. по справі №333/1337/13-ц. Суд, встановивши укладення договору №7 між виконавцем (Гріфон Плюс) та замовником про надання детективної (розшукової) послуги (збір відомостей з цивільних справ на договірній основі з учасниками процесу, а саме: надати позивачу докази про судимість ОСОБА_2, встановити місцезнаходження ОСОБА_3 та дізнатися її відносини із замовником, скласти позовну заяву до «Укртелекому», встановити перебування у лікарні в 2011 році ОСОБА_4 (а.с.8-9).) та факт його невиконання вирішив: задовольнити повністю позов про стягнення коштів за невиконання договору та відшкодування моральної шкоди з виконавця договору (Гріфон Плюс) [54].

Аналогічне рішення було прийняте Держинським районним судом м.Харкова 10.12. 2013 р. по справі № 638/14669/13-ц. Суд, встановивши факт укладення договору між виконавцем (Детективно-колекторське агентство «Одін») та замовником про надання достовірної інформації, яка цікавить замовника та визначена в плані-завданні на протязі 14-ти календарних днів з моменту проведення оплати замовником та невиконання Детективно-колекторським агентством «Одін» взятих на себе зобов'язань, вирішив: розірвати договір та стягнути з виконавця матеріальну та моральну шкоду на користь замовника [53].

Незнання замовником українського законодавства та його колізійність може призводити до ситуації, в якій завдані йому збитки будуть відшкодовані не в повній мірі. Зокрема може бути відшкодована лише

майнова шкода, а моральне відшкодування (розмір якого складно розрахувати), не буде надано.

Українське законодавство не дає чіткої відповіді на таке питання: як об'єднання приватних детективів несе відповідальність за своїми зобов'язаннями: лише майном юридичної особи чи приватні детективи солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність усім своїм майном? На наш погляд, об'єднання приватних детективів повинно нести відповідальність залежно від створеного виду юридичної особи.

Вважаємо, що ЗУ «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.04.2017 р., прийнятий ВРУ, але не підписаний Президентом України, повинен бути доповнений такими положеннями:

У разі невиконання або неналежного виконання договору про надання детективних послуг на замовника/виконавця покладається цивільно-правова відповідальність. Замовник відповідає за:

- а) надання недійсної, помилкової, неповної інформації, внаслідок чого унеможливорюється здійснити договір;
- б) ненадання передбаченої договором інформації в зазначений строк;
- в) не своєчасну оплату детективних послуг;
- г) не здійснення інших дій, передбачених договором з його сторони.

Виконавець відповідає за:

- а) несвоєчасне подання замовникові передбаченої за договором інформації;
- б) подання неповної інформації щодо предмету договору;
- в) передання спотвореної інформації, тобто такої, що не відповідає реальному стану щодо предмету договору.

Відповідальність сторін здійснюється у грошовому еквіваленті відповідно завданім збиткам (є повною).

Отже, цивільно-правова відповідальність за договором про надання детективних послуг: здійснюється на користь потерпілого, ним може бути і замовник і виконавець; не має виключно особистого характеру; може бути

частковою, солідарною, якщо договір укладений з об'єднанням приватних детективів, а не з приватним детективом; розмір цивільно-правової відповідальності може бути узгоджений й за домовленістю сторін; вона спрямована на відновлення (компенсацію) порушеного суб'єктивного права потерпілої особи.

Висновки до розділу 3

1. Укладення договору про надання детективних послуг має як загальні ознаки будь-якого цивільно-правового договору, так і деякі відмінності. До таких відмінностей віднесемо специфіку щодо висловлення оферти, надання акцепту, врегулювання розбіжностей по договору. Конкретизація договірних умов за договором про надання детективних послуг є врегулюванням розбіжностей по договору, і не може визначатися як переддоговірні спори, які виникають у тому разі, якщо акцептант не дає повної і безумовної відповіді на оферту, а висуває свої пропозиції щодо укладення договору.

Договір про надання детективних послуг укладається лише за публічної оферти у загальному порядку укладання цивільно-правових договорів, і не підлягає укладанню за спеціальним порядком – через аукціон, конкурс, біржовий спосіб. Договір про надання детективних послуг не може бути укладений, якщо: 1) аналогічні послуги вже надавались особам, інтереси яких суперечать інтересам замовника; 2) приватний детектив перебуває у родинних стосунках з особою, щодо якої здійснюється розшукове дослідження ; 3) у процесі надання послуг можуть бути порушені права та інтереси інших осіб.

Укладання договору про надання детективних послуг повинно відповідати вимогам загального порядку оформлення цивільно-правових договорів.

2. Встановлено відмінність між зміною і розірванням цивільно-правового договору, зміна договору веде до переоформлення умов

первісного договору, розірвання договору, передбачає повне припинення прав та обов'язків його сторін, є правоприпиняючим юридичним фактом. Проте, у разі розірвання договору сторони у подальшому укладенні такого ж виду договору з таким же об'єктом можуть як отримати права та обов'язки первісного договору, так і сформулювати їх по іншому.

З'ясовано, що договір про надання детективних послуг може бути змінено/розірвано у таких випадках: припинення чинності нормативного акту, яким здійснювалося регламентування певних суспільних відносин та відповідно до якого надавалися детективні послуги; зміни умов та порядку ліцензування приватної детективної (розшукової) діяльності та необхідність у зв'язку із цим отримати новий дозвіл на надання детективних послуг; анулювання ліцензії об'єднання приватних детективів внаслідок чого воно не може надавати детективні послуги.

Виконавець має право розірвати договір у разі неправомірних дій замовника (несвоєчасної оплати детективних послуг, подання недостовірних даних, які унеможливають виконання договору, у разі настання форс-мажорних обставин); замовник має право здійснити відмову від подальшого виконання договору за таких підстав: у відповідь на настільки несвоєчасне виконання окремих частин договору, що унеможлиблює його повне виконання; якщо уже часткове виконання умов договору свідчить про неякісні послуги, що підтверджується наданими звітами; якщо потреба в наданні замовлених послуг відпала із об'єктивних або суб'єктивних підстав (але при цьому збитки завдані виконавцеві повинні бути відшкодовані).

3. З'ясовано, що основними підставами припинення приватної детективної (розшукової) діяльності є: власна ініціатива суб'єкта детективної (розшукової) діяльності; закінчення терміну дії ліцензії на заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю; анулювання ліцензії на заняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю; визнання суб'єкта приватної детективної (розшукової) діяльності банкрутом; рішенням суду про визнання приватного детектива недієздатним. Припинення договору про

надання приватних детективних (розшукових) послуг відбувається у разі смерті фізичної або ліквідації юридичної особи.

Такий договір може бути припинений внаслідок домовленості сторін у випадках: сторони не приступили до виконання своїх обов'язків; йде заміна первісного зобов'язання новим зобов'язанням між цими ж сторонами (новація); сторони частково виконали свої обов'язки й цього виконання достатньо для припинення договору, він вважається виконаним (замовника задовольняє й часткова інформація для реалізації своєї мети за договором, вона є достатньою для нього).

Договір про надання детективних послуг може бути припинений і у разі вини замовника: якщо він не надав достатньо інформації для виконання договору, надання інформація є недостовірною, або не підтверджується.

4. Встановлено такі аспекти відповідальності сторін саме за договором про надання детективних послуг, це: відповідальність у разі наявності протиправних дій замовника (ненадання інформації у разі розшуку зниклих осіб, фактів замовникові для захисту своїх прав в адміністративному чи цивільному судочинстві тощо). Ставити питання про відшкодування моральної шкоди за договором про надання детективних послуг замовник має право у всіх випадках, якщо відбулося розголошення конфіденційної інформації про його особисте та сімейне життя, а також бізнес-інтереси і тим самим скомпрометована або його честь і гідність або підприємницька діяльність; цивільно-правова відповідальність за винну дію може бути покладена не лише на приватного детектива, а й на об'єднання приватних детективів, якщо приватний детектив завдав своєю діяльністю шкоду замовникові під час виконання своїх службових обов'язків та за завданням такого об'єднання від імені якого він діяв.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає у всебічному дослідженні договору про надання детективних послуг, а також сформульовано висновки та пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України.

Найбільш вагомими науковими результатами є такі:

1. Визначено стан наукової розробки та методологічні засади дослідження питань договору про надання детективних послуг. Встановлено, що інститут договірних відносин з надання детективних послуг є новим для вітчизняного законодавства, а практика надання таких послуг лише проходить своє становлення.

2. Проаналізовано практику надання детективних послуг у зарубіжних країнах, які накопичили позитивний досвід, що варто перейняти для застосування в Україні. У ході дослідження було розглянуто правове регулювання діяльності детективних агентств США, Канади, Великобританії, Німеччини, Франції, Іспанії, Італії, Румунії, Сербської та Словацької республік, Латвії; із країн СНД – Республіки Киргизстан, Республіки Молдова, Російської Федерації.

Виокремлено такі основні засади здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності в європейських та інших країнах світу, що варті запровадження в Україні: 1) наявність законодавчої основи, що забезпечує законність та унеможливорює правопорушення у вказаній сфері; 2) різносторонність послуг для населення – від забезпечення охорони прав та інтересів в особистому житті до захисту бізнес-інтересів у підприємництві та судових процесах; 3) тісне співробітництво в окремих сферах з органами державної влади; 4) жорсткий контроль з боку держави за використанням приватними детективами спеціальних засобів і вогнепальної зброї; 5) обов'язкове ліцензування та реєстрація такої діяльності; 6) надання детективних послуг на договірній основі.

3. Договір про надання детективних послуг – це договір, за яким одна сторона (виконавець) зобов’язується надати детективні послуги другій стороні (замовникові) на умовах і в порядку, що визначені договором, відповідно до законодавчих вимог, а замовник зобов’язується оплатити виконавцеві надання послуг та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

Договір про надання детективних послуг входить до системи договорів про надання послуг, що зумовлюється його загальними описовими ознаками. Водночас він є самостійним договором, має певні особливості, що виділяють його з-поміж інших правовідносин щодо надання послуг.

Договір про надання детективних послуг за офертою є публічним, за моментом укладення – консенсуальним, за правами і обов’язками сторін – взаємним, за метою (отримання прибутку) – відплатним, за характером відносин між виконавцем і замовником – фідуціарним та має конфіденційний характер, за реалізацією дій фактичного і юридичного характеру – змішаним, із врахуванням ризику – алеаторним. Правовідносини, що виникають під час реалізації умов договору, одночасно є внутрішніми (між виконавцем і замовником) і зовнішніми (між виконавцем і третіми особами).

4. Істотними умовами договору про надання детективних послуг є: предмет договору, який індивідуалізує договір; ціна послуги, що включає розмір та порядок оплати (погодинно, фіксовано, комбінований платіж) наданих послуг; строк надання послуг.

Предметом договору про надання детективних послуг є діяльність з надання детективних послуг, які приватний детектив повинен виконати за дорученням (завданням) замовника, що має нематеріальний та особистий характер, та надається у вигляді інформації у сфері сімейних відносин, корпоративної та економічної безпеки юридичних осіб, а також надання даних, що можуть бути підставою для звернення до суду для захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб.

Результатом діяльності з надання детективних послуг є надання інформації щодо всього замовлення. Характер, обсяг, послідовність надання інформації у договорі визначаються лише виконавцем, замовник не має достатньої компетентності у цій сфері. У випадках неможливості деталізації предмету послуги результат діяльності визначається у загальному вигляді.

Результатом діяльності за договором про надання детективних послуг може бути:

- у разі надання послуг у сфері сімейних відносин – інформація щодо місця проживання (перебування) особи, яку розшукують; наявності чи відсутності фактів сімейної зради; народження особи у певному місці тощо;

- у разі надання послуг у сфері забезпечення корпоративної безпеки – інформація про виявлення фактів контрспостереження (підслуховуючих пристроїв, незаконного встановлення аудіо- і відеозаписуючих пристроїв); перевірку співробітників на поліграфі у разі підозри в невиконанні функціональних обов'язків, що шкодить інтересам роботодавця (з письмового дозволу випробуваного), тощо;

- у разі надання послуг у сфері забезпечення економічної безпеки юридичних осіб – інформація про факти неправомірного використання у підприємницькій діяльності фірмових знаків та найменувань, недобросовісної конкуренції; невиконання юридичною особою боргових зобов'язань перед підприємствами, установами, організаціями тощо;

- у разі надання послуг у цивільному, господарському, адміністративному судочинстві, під час кримінального провадження – представлення відомостей, необхідних для розгляду справ у суді; надання даних, що можуть бути підставою для звернення до суду; захисту підозрюваного чи підсудного тощо.

За договором про надання детективних послуг надаються різні послуги, тому розмір (тариф) може встановлюватися за кожен окремий вид послуг.

Специфіка порядку оплати договору про надання детективних послуг полягає у тому, що попередньо надається авансовий платіж, а остаточний

платіж – після виконання договору. Можливим варіантом є оплата після закінчення кожного проміжного строку виконання завдання за його конкретним результатом.

У договорі про надання детективних послуг зазначається початковий і кінцевий строки, а в окремих випадках – початковий, проміжні, та кінцевий строки. Якщо початковий строк обраховується з моменту укладення договору, а кінцевий – визначається моментом його виконання, то проміжні строки визначаються сторонами відповідно до надання чітко зазначених видів послуг.

5. Сторонами договору про надання детективних послуг є виконавець і замовник. Для правовідносин, що виникають з договору про надання детективних послуг, характерним є наявність спеціальних вимог до виконавця (щодо віку, громадянства, володіння державною мовою, освіти, стажу роботи, спеціальної підготовки, свідоцтва про право на зайняття відповідною діяльністю).

Приватний детектив повинен мати повну правосуб'єктність та відповідний професійний статус. Об'єднання приватних детективів повинні бути створені відповідно до законодавства як юридичні особи, для яких це є основним видом діяльності, з вказівкою на її організаційно-правову форму. Вони мають право на використання в назві об'єднання слова «детективне» або похідних від нього. Засновниками та учасниками об'єднання приватних детективів можуть бути виключно приватні детективи.

Замовником може бути фізична чи юридична особа, органи державної виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Проте, надання детективних послуг вказаним органам є недоречним, тому що такі замовлення можуть збільшити видатки з державного або місцевого бюджету. Замовник може укладати договір і на користь третьої особи. Особливістю договору про надання детективних послуг є неможливість знаходження на стороні виконавця будь-якої третьої особи, оскільки детективні послуги

можуть надавати лише приватні детективи та об'єднання приватних детективів особисто.

6. Зміст договору про надання детективних послуг складають права та обов'язки сторін, які є кореспондуючими. Вони складаються на усіх стадіях договірних правовідносин з надання детективних послуг: його укладення, виконання та припинення. Аналіз прав та обов'язків сторін за договором про надання детективних послуг свідчить, що вони можуть бути як загальними, що притаманні будь-якому договору про надання послуг, так і спеціальними, що є характерними лише для договору про надання детективних послуг (розшук особи, представлення інформації про подружню зраду, відомостей про недобросовісну конкуренцію, неплатоспроможність сторони договору тощо).

7. Встановлено, що договір про надання детективних послуг відповідає порядку, передбаченому цивільним законодавством та укладається у двох стадіях: першою стадією є пропозиція/оферта, яка звернута до невизначеного кола осіб, умови якої достатньо визначені для акцептанта та передбачають у майбутньому укладення договору про надання детективних послуг; другою стадією є повний і безумовний акцепт, який свідчить про прийняття загальних умов оферти. У разі отримання акцепту на оферту здійснюється корегування умов дороги: оплати послуг за договором (залежно від обсягу замовлених послуг), строку (може бути скорегований відповідно до умов, що виникають непередбачено).

Найчастіше коригуванню підлягають строки та оплата з таких питань: з'ясування обставин незаконного отримання, збирання, розголошення відомостей, що становлять комерційну, банківську та службову таємницю, а також фактів незаконного збирання конфіденційної інформації стосовно фізичних осіб; вивчення ринку, пошук і збір із відкритих джерел інформації з метою підготовки ділових переговорів, з'ясування фінансової, майнової та комерційної спроможності і благонадійності потенційних ділових партнерів (юридичних і фізичних осіб) в регіонах і за кордоном; збирання відомостей

щодо цивільних, господарських справ, справ про адміністративні правопорушення на договірній основі з учасниками процесу.

8. Під зміною договору про надання детективних послуг розуміється волевиявлення сторін договору, що змінює деякі умови його виконання (предмет, строк, оплату, надання окремих послуг), без зміни виду та спрямованості договору. Зміна умов договору відбувається лише за згодою сторін.

Розірвання договору у судовому порядку є способом захисту цивільних прав (порушених чи тих, що можуть бути порушені) та інтересів сторони договору у разі порушення його істотних умов, внаслідок чого заінтересована сторона може мати несприятливі для себе наслідки як майнового характеру, так і особистого (наприклад, розголошення сімейної таємниці; компрометуючих її чи родину фактів, конфіденційної бізнесової інформації тощо).

9. Договір про надання детективних послуг може бути припинений внаслідок домовленості сторін у таких випадках: 1) сторони ще не приступили до виконання своїх обов'язків; 2) заміна первісного зобов'язання новим зобов'язанням між цими ж сторонами (новація); 3) сторони частково виконали свої обов'язки й цього виконання достатньо для припинення договору.

Неприйнятними способами припинення договору про надання детективних послуг є: передання відступного (замовника цікавить тільки надання інформації щодо предмету договору, ніякі інші відомості не можуть бути зараховані замість потрібної, заздалегідь вказаної, інформації); зарахування (зобов'язання за вказаним договором не є зустрічним, вимоги за договором не є однорідними); прощення боргу (боргових зобов'язань за договором про надання детективних послуг не може бути).

Визначено суб'єктивні (домовленість сторін) та об'єктивні (поєднання боржника і кредитора в одній особі; неможливість виконання договору внаслідок виникнення юридичної, фактичної, економічної неможливості;

смерті фізичної (у випадках непереходу прав та обов'язків померлого до спадкоємців) або ліквідації юридичної особи) підстави припинення договору про надання детективних послуг. До інших можливих об'єктивних підстав припинення такого договору віднесено: недієздатність виконавця, якщо договір укладений не із детективним підприємством, а з приватним детективом; його безвісну відсутність; оголошення банкрутом.

Повне виконання сторонами договору про надання детективних послуг буде мати місце у випадках, якщо виконавець виконав всі покладені на нього обов'язки відповідно до основних принципів, а саме: принципу реального виконання, принципу належного виконання, принципу добросовісності та розумності.

10. Цивільно-правова відповідальність за винну дію може бути покладена не лише на приватного детектива, а й на об'єднання приватних детективів, якщо приватний детектив завдав своєю діяльністю шкоду замовникові під час виконання своїх службових обов'язків та за завданням об'єднання приватних детективів, від імені якого він діяв.

Цивільно-правова відповідальність за договором є: договірною, частковою або солідарною, виражається в грошовій формі.

11. З метою оптимізації законодавства України щодо договору про надання детективних послуг пропонується внести такі зміни:

1) доповнити статтю 4 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 21.09.2011 р. №3773-VI пунктом 13¹ такого змісту: «Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для укладення договору про надання детективних послуг з метою розшуку родичів або знайомих осіб, захисту прав інтелектуальної власності, інших матеріальних благ, вважаються такими, які на законних підставах перебувають в Україні»;

2) Закон України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.04.2017 р., що прийнятий ВРУ, але не підписаний Президентом України:

– п. 1 ч. 1 ст. 4 викласти у такій редакції: «приватний детектив, помічник приватного детектива, стажист приватного детектива»;

– ч. 1 ст. 5 викласти у такій редакції: «Приватним детективом може бути громадянин України, який досяг 25 років, володіє державною мовою, має вищу юридичну освіту та стаж роботи в оперативних підрозділах чи органах досудового розслідування не менше трьох років, пройшов відповідне навчання з метою здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності та отримав у встановленому законом порядку свідоцтво про право на зайняття приватною детективною (розшуковою) діяльністю»;

– п. 6 ч. 6 ст. 8 викласти у такій редакції: «засвідчені в установленому порядку копії документів, що підтверджують громадянство особи, наявність вищої юридичної освіти, проходження відповідного навчання та стаж роботи в оперативних підрозділах або органах досудового розслідування»;

– доповнити ч. 6 ст. 8 пунктом 9 такого змісту: «відомості щодо необхідності використання спеціальних засобів та зброї під час здійснення приватної детективної (розшукової) діяльності»;

– доповнити розділом VI-I «Відповідальність суб'єктів приватної детективної (розшукової) діяльності».

3) доповнити ЦК України окремою главою 69-1 «Детективні послуги».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович Н. Особливості укладання, зміни та припинення договору про надання медичних послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 4. С. 4-7.
2. Алексеев І.С. Поняття та функції цивільно-правового договору. *Форум права*. 2010. № 12. С. 7-10.
3. Андреева Е.Г. Антикриминогенная деятельность частных детективных и охранных предприятий: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2000. 159 с.
4. Ахтирська Н. Безоплатна правова допомога та приватна детективна діяльність у змагальному кримінальному процесі України. *Віче*. 2011. № 24. С. 2-4.
5. Баранова Ю.О. Методологічні правила порівняльно-правового дослідження та інші споріднені категорії: розмежування змісту термінів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 3. Том 3. С. 106-112.
6. Бахрієва З.Р. До проблем правового регулювання припинення цивільних договорів. *Юридична наука*. 2011. № 2. С. 50-54.
7. Бездітко Д.В. Деякі аспекти послуги в цивільному праві крізь призму договору охорони життя та здоров'я фізичної особи. *Форум права*. 2012. № 2. С. 48 -52.
8. Белорусов В.Б. Проблемы совершенствования административно-правового регулирования частной детективной и охранный деятельности: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Саратов, 2000. 324 с.
9. Бельо Л.Ю. Договір: деякі аспекти поняття. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 63. С. 453-459.
10. Блащук А.М. Припинення договірних зобов'язань у цивільному праві України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2006. 22 с.

11. Богославець В.М. Договори про надання правових послуг: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2008. 20 с.
12. Богуцький О. Підстави та порядок припинення договору про надання телекомунікаційних послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 11. С. 99-104.
13. Боднар Т.В. Деякі питання захисту цивільних прав у цивільних правовідносинах. URL: <http://www.univer.km.ua/visnyk/1292.pdf> (дата звернення: 14.03.2017).
14. Бородовський С.С. Укладення зміна та розірвання договору у цивільному праві України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2005. 19 с.
15. Боруленков Ю.П. Юридическое познание в процессуальной, оперативно-разыскной и частной детективной деятельности. Владимир: ВГГУ, 2009. 552 с.
16. Брагер Д.К. Организационные и правовые основы регулирования частной детективной и охранной деятельности: автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.14. Хабаровск, 2002. 23 с.
17. Бровкин А.В. Договор на оказание частных детективных (сыскных) услуг: автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.03. М., 1998. 22 с.
18. Бровкин А.В. Договор на оказание частных детективных услуг: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Москва, 1998. 156 с.
19. Бровченко І.О. Участь третіх осіб у цивільно-правових зобов'язаннях: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2009. 186 с.
20. Бугайчук К.Л. Інститут приватних детективів за кордоном: порівняльно-правовий аналіз. *Право і безпека*. 2016. № 1 (60). С. 7-12.
21. Васекина Э.М. Юридические сроки: теоретико-правовое исследование: автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.01. М., 2011. 26 с.
22. Васильева В.А. Істотні умови посередницького договору. *Університетські наукові записки*. 2006. № 1(17). С. 79-82.

23. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К.: Ірпінь, 2004. 1440 с.
24. Верховець А.А. Цивільно-правова відповідальність за порушення умов договору: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2010. 20 с.
25. Висновок на проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580 (дата звернення: 12.03.2017).
26. Волинська А.М. Договір про надання детективних послуг в системі цивільно-правових договорів. *Науково-практичний фаховий журнал «Юридичний вісник»*. 2017. № 2. С. 234-247.
27. Волинська А.М. Договір про надання детективних послуг: загальна характеристика. *Юридична наука в умовах євроінтеграції України і Молдови: сучасні орієнтири правового розвитку* : збірник міжн. наук.-практ. конф. (Кишинів, 24-25 бер. 2017 р.). Кишинів, 2017. С. 166-168.
28. Волинська А.М. Істотні умови договору про надання детективних послуг. *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми держави і права»*. 2017. № 79. С. 27-34.
29. Волинська А.М. Методологічні основи дослідження укладання договору на надання приватних детективних послуг. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Одеса, 12-13 сер. 2016 р.). Одеса, 2016. С. 48-51.
30. Волинська А.М. Надання детективних послуг за законодавством зарубіжних країн: позитивний досвід цивільно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 39. Том 1. С. 41-46.
31. Волинська А.М. Права та обов'язки суб'єкта приватної детективної діяльності за договором про надання детективних послуг. *Юриспруденція та наукові товариства у закладах вищої освіти – шлях*

формування правника: збірник всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 27 квіт. 2018 р.). Кривий Ріг, 2018. С. 135-138.

32. Волинська А.М. Правова доктрина щодо надання детективних послуг. *Міжнародний Національний юридичний журнал «Jurnalul juridic național: teorie și practică»*. 2016. № 6. Том 2. С. 77-82.

33. Волинська А.М. Розгляд договору надання детективних послуг із позиції цивільного права зарубіжними правниками. *Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Львів, 19-20 сер. 2016 р.). Львів, 2016. С. 47-50.

34. Волинська А.М. Стан наукової розробки договору надання детективних послуг в Україні. *Український науково-теоретичний часопис Київського університету права НАН України*. 2016. № 3. С. 225-229.

35. Выборнова Е.С. К вопросу о предмете договоров на выполнение работ и оказание услуг. *Юридическая наука*. 2011. № 4. С. 34-37.

36. Глоба О. Укладення договору поставки: теорія і практика. *Юридичний журнал*. 2005. №12. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2030> (дата звернення: 14.04.2017).

37. Гончаренко І., Михайлова Ю. Проблемні питання законодавчих пропозицій щодо легалізації приватної детективної діяльності в Україні. *Публічне право*. 2016. № 2. С. 196-203.

38. Горблянський В.Я. Договір про надання послуг, як різновид споживчого договору. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2016. Вип. 39(1). С. 46-49.

39. Горовенко В.В. Гражданско-правовое регулирование частной детективной и охранной деятельности: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Екатеринбург, 2001. 199 с.

40. Гражданское право. Учебник. Издание пятое, переработанное и дополненное / Под ред. доктор. юр. наук, проф. А.П.Сергеева, доктор. юр. наук, проф., член-корр. РАН Ю.К.Толстого. Том 1. М. «Проспект», 2001. 632 с.

41. Гражданское право: В 4-х томах. Том 4 : Обязательственное право. М. : Волтерс Клувер, 2006. 816 с.
42. Гринько С. Д., Заверуха С.В. Шкода і збитки як умови цивільно-правової відповідальності: порівняльно-правовий аналіз. *Університетські наукові записки*. 2012. № 4 (44). С. 101-109.
43. Губарєв С.В. Алеаторні договори на сучасному етапі в цивільному праві. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/13527/1> (дата звернення: 15.04.2017).
44. Гуйван Д. Сторони договору постачання гарячої води населенню: особливості їх визначення та місце у системі правовідносин з побутового гарячого водопостачання. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 6. С. 9-13.
45. Даниленко С.К. Поняття, зміст детективних послуг та перспективи їх розвитку в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 3. С. 84-86.
46. Денисюк В.В. Порядок укладення цивільно-правового договору. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2012. № 2. С. 305-312.
47. Договор оказания частных детективных услуг (образец). URL: <http://puti-uspeha.ru/dogovor/450-dog-detektiv.html> (дата звернення: 24.04.2017).
48. Досьє на проект Закона Республики Казахстан «О частной детективной деятельности (30 мая 2013 года) URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31382137#pos=1;-117 (дата звернення: 24.09.2016).
49. Доценко О.О. Суб'єкти цивільно-правових відносин у сфері шоу-бізнесу. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 12. С. 207-211.
50. Дрішлюк О.П. Зміна та розірвання договору як спосіб захисту цивільних прав та законних інтересів учасників договірних відносин. *Університетські наукові записки*. 2009. № 3 (31). С. 113-118.

51. Евланова О.А. Участие частных детективных и охранных предприятий в борьбе с преступностью (криминологический аспект): дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Москва, 1999. 180 с.
52. Економічна безпека підприємства / Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський. К. : Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
53. Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа № 638/14669/13-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/36002569> (дата звернення: 24.05.2017).
54. Єдиний державний реєстр судових рішень. Справа № 333/1337/13-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/33279813> (дата звернення: 1.06.2017).
55. Ємельянчик С.О. Права й обов'язки сторін за договором надання послуг доступу в інтернет (договором інтернет-провайдингу). *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 5. С. 79-82.
56. Єременко К.О. Цивільно-правові наслідки недотримання вимог щодо форми правочину: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2014. 20 с.
57. Жирнова К.О. Істотні умови надання рекламних послуг. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4 (2). С. 191-196.
58. Зазуляк І.І. Істотні умови договору: теоретичний аспект : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2009. 17 с.
59. Закон Франції «Про організацію професії приватного детектива» («Organisant la profession de détective privé»); Гл. IV. URL: <http://www.vigilis.be/upload/documents/wetPrivDecFR.Pdf> (дата звернення: 24.11.2016).
60. Заяць А.П. Приватна детективна діяльність в Україні і конституційні права людини. *Теоретико-правові засади становлення, розвитку та діяльності інституту приватних детективів: вітчизняна та зарубіжна практика: тези міжнародної науково-практичної конференції 2*

березня 2017 року / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК», 2017. 194 с.

61. Зульфугарзаде Т.Э. Правовые и организационные основы деятельности частных детективных и охранных предприятий: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. М., 1998. 179 с.

62. Иванов П.В. Частная детективная и охранный деятельность: административно-правовой аспект: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. СПб., 1998. 203 с.

63. Изосимова М.В. Зарубежное законодательство об ответственности за преступления, совершаемые служащими частных охранных и детективных служб. *Пробелы в российском законодательстве. Юридический журнал*. 2008. № 1. С. 309-311.

64. Ильясов Э.А. Роль частных охранных и детективных предприятий в предупреждении преступности (по материалам Республики Дагестан): дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Махачкала, 2006. 160 с.

65. Иоффе О.С. Обязательственное право. М. : Юридическая литература, 1975. 880 с.

66. Иванова А.Є. Проблеми детективної діяльності як напрямку недержавної безпеки в Україні: порівняльний аспект світового досвіду. *Недержавний сектор безпеки: сучасний досвід та проблеми порівняльно-правового регулювання* : тези доп. учасників II Міжнар. наук.-практ. конф. 19 квіт. 2014 р. Харків, 2014. С. 29-31.

67. Калюга К. Обґрунтування можливості та доцільності детективної діяльності в Україні. *Право України*. 2014. № 12. С.170-177.

68. Каменецкая М.С. Расторжение гражданско-правового договора по законодательству Российской Федерации: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.03. М., 2003. 32 с.

69. Канзафорова І.С. Зміна або розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4210/1/%D0%A1.%20320-323.pdf> (дата звернення: 15.05.2017).

70. Канзафорова І.С. Підстави для зміни або розірвання договору за чинним Цивільним кодексом України. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7337/1/%D0%A1.%20159-168.pdf>. (дата звернення: 23.01.2018).
71. Кармаліта М.В. Правова доктрина – джерело права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2011. 199 с.
72. Карнаух Б. Сутність і явище цивільно-правової відповідальності. *Вісник академії правових наук України*. 2012. № 2 (69). С. 287-299.
73. Качалов А.А. Частные охранные и детективные предприятия как субъекты предупреждения преступности: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Красноярск, 2003. 201 с.
74. Каштанов А.В. Административная ответственность за нарушения законодательства о частной детективной и охранной деятельности в Российской Федерации: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.14. Москва, 2010. 180 с.
75. Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди за цивільним законодавством України: теоретичні проблеми: автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2008. 40 с.
76. Кізлова О. Основні нормативні положення договору застави за цивільним законодавством України. *Юридичний вісник*. 2013. № 3. С. 82-88.
77. Козлов В.И. Административно-правовое регулирование частной детективной и охранной деятельности в Российской Федерации: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. М., 1999. 60 с.
78. Коментар Цивільного Кодексу України. Стаття 904. Відшкодування виконавцві фактичних витрат за договором про безоплатне надання послуг URL: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/gk/79-gk/1268-904.html> (дата звернення: 23.04.2017).
79. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 12.05.2017).

80. Конкурентна розвідка підприємств: курс лекцій / І.С. Керницький, З.Б. Живко, М.І.Копитко. Львів : Ліга-Прес, 2015. 388 с.
81. Конституція України від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> (дата звернення: 19.05.2017).
82. Кореспондент: кількість приватних агенств і детективів зросла у 20 разів URL: <http://news.bigmir.net/ukraine/730719-Korrespondent-Kilkist-privatnih-agentstv-i-detektiviv-za-ostanni-pyat-rokiv-zrosla-v-20-raziv> (дата звернення: 17.06.2017).
83. Косак В.М. Співвідношення категорій «розірвання» та «припинення» договірних зобов'язань. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2002. № 2. С. 34-36.
84. Костицький М.В. Деякі питання методології юридичної науки. *Науковий вісник національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 3-11.
85. Косткіна Ю.О. Одностороння відмова як спосіб захисту цивільних прав та інтересів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Серія ПРАВО. Випуск 33. Том 1. С. 126-129.
86. Кохан В. Істотні умови договору про надання послуг мобільного зв'язку: цивільно-правовий аспект. *Актуальні питання інноваційного розвитку: Науково-практичний журнал*. 2012. № 2. С. 57-63.
87. Кошелева О.В. Административно-правовое регулирование оборота специальных технических средств, предназначенных для негласного получения информации : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.14. Омск, 2009. 206 с.
88. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 23.10.2017).
89. Крутов В.В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва: монографія. К. : Фенікс, 2008. 496 с.
90. Крысин А.В. Безопасность предпринимательской деятельности. М. : Финансы и статистика, 1996. 384 с.

91. Кузьмич О.Я. Юридична природа договору на користь третьої особи. *Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць*. 2009. Вип. 8. С. 42-46.
92. Кустовська О.В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 124 с.
93. Макаrchук Л.В. Критерії істотності порушення договору як підстави його розірвання. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 201-205.
94. Максимова Ю.В. Субъекты правоотношений в сфере оказания медицинских услуг. *Вестник Бурятского государственного университета*. 2013. № 2. С. 170-173.
95. Малишев В. Поліцейське лобі проти приватних детективів URL: <https://antydot.info/authors/politsejske-lobbi-proty-pryvatnyh-detektyviv/> (дата звернення: 23.09.2017).
96. МАУП. Навчальна програма дисципліни «Приватна правоохоронна діяльність за кордоном». URL: <http://library.iapm.edu.ua/metod/2217.pdf> (дата звернення: 26.09.2017).
97. Меденцев П.А. Правові наслідки порушення договору в цивільному праві України, Російської Федерації, ФРН, Англії та США (порівняльно-правовий аналіз): автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2013. 19 с.
98. Мельниченко Н.М. Поняття та загальна характеристика припинення цивільно-правових договорів. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. Том 24 (63). 2011. № 2. С. 345-358.
99. Методи наукових досліджень: Навчальний посібник / А.І. Грабченко, В.О. Федорович, Я.М. Геращенко. Х., 2009. 142 с.
100. Мироненко В.П. Цивільно-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності. *Юридична наука*. 2011. № 6. С. 24-30.

101. Михайлюк О.В. Третя особа як суб'єкт зобов'язальних правовідносин, що виникають під час виконання договорів про надання послуг. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Серія Право. Випуск 24. Том 2. С. 70-73.
102. Мілаш В. Про сутнісні елементи юридичної конструкції «договір». *Вісник академії правових наук України*. № 4 (47). С. 146-156.
103. Мірзоян А.А. Деякі питання систематизації договорів про надання послуг. *Університетські наукові записки*. 2007. № 4 (24). С. 229-233.
104. Міхно О.І. Поняття та види підстав припинення цивільно-правового договору. *Право України*. 2004. № 5. С. 32-35.
105. Міхно О.І. Припинення договору за цивільним законодавством України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2007. 26 с.
106. Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2010. Показчик професійних назв за кодами. URL: http://hrliga.com/docs/327_KP.htm#327_A (дата звернення: 21.09.2017).
107. Негосударственные службы обеспечения безопасности URL: <http://corax.com.ua/negosudarstvenny-e-sluzhby-obespecheniya-bezopasnosti/> (дата звернення: 20.10.2017).
108. Нижний А. В. Форма цивільно-правового договору та наслідки її недотримання: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2011. 23 с.
109. О требованиях к минимуму содержания программы профессиональной подготовки частных детективов: Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 26.04.2010 г. № 429. URL: <https://67.xn--b1aew.xn--p1ai/document/1064960> (дата звернення: 21.09.2017).
110. О частной детективной и охранной деятельности в Кыргызской Республике: Закон Кыргызской Республики от 01.06.1996 г. № 35. URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=336 (дата звернення: 9.10.2017).
111. О частной детективной и охранной деятельности в Российской Федерации: Закон Российской Федерации от 11.03.1992 г., № 2487-1 URL:

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_385/ (дата звернення: 11.08.2017).

112. О частной детективной и охранной деятельности: Закон Республики Молдова №283-XV от 4.07.2003. URL: http://sec4all.net/l_organ_1-1.html (дата звернення: 17.08.2017).

113. Овчаров А.В. Уголовная ответственность за превышение полномочий служащими частных охранных и детективных служб: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2002. 186 с.

114. Пастернак В.М. Форма правочину – невід’ємна частина його дійсності. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 215-218.

115. Петров В.В. Особливості цивільної правосуб’єктності юридичних осіб: окремі аспекти. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. № 43. С. 205-208.

116. Післядипломна освіта. Навчально-науковий Інститут магістерської та післядипломної освіти Університет «Крок». URL: <http://fpo.krok.edu.ua/kursova-pidgotovka/naprjami/pravova-dijalnist/> (дата звернення: 12.03.2017).

117. Пономарьова Т.С. Договір про надання детективних послуг: проблеми правового регулювання. *Вісник пенітенціарної Асоціації України*. 2017. № 1. С. 106-113.

118. Порівняльна таблиця до проекту Закону України «Про приватну детективну діяльність». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580 (дата звернення: 25.11.2017).

119. Постанова від 18 вересня 2013 року № 6-75цс13. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS130356.html (дата звернення: 23.10.2017).

120. Постатейный комментарий к части первой Гражданского кодекса Российской Федерации. М. : ИНФРА-М., 2000. 784 с.

121. Приватна детективна діяльність. URL: <http://izmail.maup.com.ua/abiturient/putivnik/privatna-detektivna-diyalnist> (дата звернення: 23.05.2016).

122. Примак В.Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2005. 20 с.

123. Про громадянство: Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2235-14> (дата звернення: 23.09.2017).

124. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. №1700-VII. URL: <https://zakon.help/law/1700-VII/edition03.08.2017/page1> (дата звернення: 20.09.2017).

125. Про засади державної мовної політики: Закон України від 03.07.2012 р. № 5029-VI URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5029-17> (дата звернення: 1.10.2017).

126. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 21.09.2011 р. № 3773-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17> (дата звернення: 28.09.2017).

127. Про приватну детективну (розшукову) діяльність: Закон України від 13.04.2017 р. № 3726 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580 (дата звернення: 30.09.2017).

128. Проект Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність від 28.12.2015 р. № 3726 (автори – народні депутати М. Паламарчук, А. Кожемякін, О. Продан, А. Терерук) URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=3726&skl=9 (дата звернення: 20.09.2017).

129. Проект Закону «Про приватну детективну діяльність» (автор – Всеукраїнська асоціація приватних детективів). Офіційний сайт Всеукраїнської Асоціації приватних детективів URL: <http://aupd.org/> <http://aupd.org/zakon-2016-uapd/>. (дата звернення: 24.09.2017).

130. Проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 13.12.2012 р. № 1093 (автори – народні депутати В. Швець, В. Малишев) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 29.09.2017).

131. Проект Закону України «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» URL: <http://aupdnew.1gb.ua/wp-content/uploads/94.pdf> (дата звернення: 24.09.2017).

132. Проект Закону України «Про приватну детективну діяльність» № 2120 від 25.02.2008 р. (автор – народний депутат В. Мосійчук). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 22.09.2017).

133. Пропозиції Президента до Закону «Про приватну детективну (розшукову) діяльність» від 28.12.2015 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57580 (дата звернення: 24.09.2017).

134. Прудников А.С. Безопасность личности и ее обеспечение органами внутренних дел (теоретико-правовое исследование): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Москва, 1999. 433 с.

135. Рахновецький Є. А вам потрібен легальний приватний ... детектив? *Віче*. 2007. № 17, вересень. URL: <http://www.viche.info/journal/671/> (дата звернення: 22.09.2017).

136. Резнікова Г.І. Професійна таємниця: поняття, ознаки та види. *Питання боротьби із злочинністю*. 2013. Випуск 26. С. 280-291.

137. Рибалка О.В. Участь приватного детектива (детективного агентства) у збиранні доказів стороною захисту. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 259-263.

138. Риженко І.М. Приватна детективна діяльність в Україні в контексті реалізації права на особисте життя. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/154> (дата звернення: 25.07.2017).

139. Риманес Олегас. Сравнительный анализ законов о детективной деятельности (Латвия) и частной детективной деятельности (Литва). URL:

<http://www.sbsnews.eu/ru/baltiia/item/536-sravnitelnyj-analiz-zakonov-o-detektivnoj-deyatelnosti-latviya-i-chastnoj-detektivnoj-deyatelnosti-litva> (дата звернення: 22.12.2017).

140. Родоман Т.О. Проблема визначення поняття зміни умов договору в цивільному законодавстві України. *Судова апеляція*. 2014. № 3 (36). С. 112-118.

141. Родоман Т.О. Характеризуючи ознаки «зміна умов договору» в цивільному законодавстві України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. № 4 (75). С. 46-50.

142. Сабитов С.М. Мировой опыт использования результатов негосударственной детективной деятельности по уголовным делам. *Государство и право. Вестник КРСУ*. 2013. Том 13. № 5. С. 82-84.

143. Савенко М.М. Міжнародний досвід організації економічної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 4. С. 60-63.

144. Святошнюк А.Л. Підстави для зміни або розірвання цивільно-правового договору за законодавством України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право*. 2012. Вип. 20. Ч. 2. Т. 1. С. 243-246.

145. Семенов В.Г. Частная детективная деятельность при расследовании преступлений. М. : Издательство «Юрлитинформ», 2006. 192 с.

146. Серкова Ю.А. Условия гражданско-правового договора: понятие, виды, значение. *Актуальные проблемы экономики и права*. 2007. № 3. С. 85-91.

147. Сиротин Я.О. Организационно-правовые основы частной детективной и охранной деятельности в Российской Федерации: автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.11. Москва, 2008. 28 с.

148. Сібільов М. Ознаки та поняття договору в сфері приватного права. *Вісник Академії правових наук України*. 2002. № 4(31). С. 87-93.

149. Сіренко Д.О. Способи виявлення та порядок фіксації корупційних проявів та фактів адміністративної корупції суб'єктами приватної детективної діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 4. С. 203-206.

150. Советское гражданское право / Под ред. проф. О.А.Красавчикова. Том 1. М., 1968. 513 с.

151. Советское гражданское право: учебник. Т.1. / А.М. Белякова, В.К. Бессмертный, А.Г. Быков и др.; отв.ред. В.П. Грибанов, С.М. Корнеев. М. : Юрид. литер., 1979. 552 с.

152. Солнышкова О.В. Государственное регулирование негосударственной (частной) детективной и охранной деятельности в Российской Федерации: автореф. дисс. канд. юрид. наук: 12.00.14. Тюмень, 2001. 21 с.

153. Соловьев Д. Особенности деятельности частных детективов в странах мира. URL: <http://aupd.org/world-detectives/> (дата звернення: 23.03.2018).

154. Соломяна А.В. Детективна діяльність: особливості запобіжного впливу на злочинність. *Новітні кримінально-правові дослідження*: зб. наук. пр. / відп. ред. О.В. Козаченко. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 120-123.

155. Старушкевич А. Детективна діяльність в Україні: поняття, суб'єкти, напрями правового регулювання. *Право України*. 2004. № 12. С. 71-75.

156. Стефанчук Р.О. Цивільне право України. Навчальний посібник. Київ: Прецедент, 2005. URL: http://www.ebk.net.ua/Book/law/stefanchuk_tsivpu/part3/303.htm (дата звернення: 12.06.2017).

157. Стребкова О.С. Изменение и расторжение договора в отношении между коммерческими организациями: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Белгород, 2006. 183 с.

158. Суханов Е.А. Цивільне право. У 4 т. Том 3: Зобов'язальне право: Підручник. 3-е видання, перероблене і доповнене. М. : Волтерс Клувер, 2008. URL: <http://ibib.ltd.ua/izmenenie-rastorjenie-dogovora14412.html> (дата звернення: 12.02.2017).
159. Телестакова А.А. Договір про надання послуг у сучасному цивільному праві України. *Наше право*. 2010. № 3. С. 125-128.
160. Телестакова А.А. Система договорів про надання послуг в цивільному праві України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2008. 16 с.
161. Тімуш І.С. Поняття та правова природа ризикових договорів у цивільному праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. Серія ПРАВО. Вип. 21. Част. II. Том.1. С. 282-285.
162. Турчак І.О. Підстави припинення цивільно-правового договору. *Науково-інформаційний вісник*. 2012. № 5. С. 166-172.
163. Федорова О.Г. Гражданско-правовое регулирование частной детективной и охранной деятельности в Российской Федерации: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Санкт-Петербург, 2002. 217 с.
164. Федорченко Н.В. Договірне регулювання відносин з надання послуг. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 183-186.
165. Федорченко Н.Ф. Ціна як звичайна умова договору про надання послуг. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 2. С. 199-203.
166. Федосенко Н.А. Цивільно-правова відповідальність виконавця за порушення умов договору про надання маркетингових послуг. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2015. Випуск 34. Т. 1. С. 126-131.
167. Філик Н.В. Правова природа цивільної правосуб'єктності юридичних осіб. URL: <http://www.law.nau.edu.ua/> (дата звернення: 15.05.2017).
168. Франчук В.І. Роль детективної діяльності у забезпеченні економічної безпеки акціонерних товариств. *Економічна безпека і право:*

проблеми та шляхи вирішення (матеріали звітної конференції). 2011. № 25/02. С. 5-8.

169. Цивільне право України. Академічний курс: Підруч. У 2 т. / За заг. ред. Я.М. Шевченко. Вид. 2-ге, доп. і перероб. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. Т.1. Загальна частина. 696 с.

170. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. 3-тє вид., переробл. і доповн. К. : Юрінком Інтер, 2010. 1174 с.

171. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 22.10.2017).

172. Чередниченко О.Ю., Чередниченко А.О. Проблемні питання детективної (розшукової) діяльності в Україні, історія розвитку, світовий досвід, ринок приватної детективної (розшукової) діяльності. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. Вип. 45. С. 272-280.

173. Черков В.О., Попов П.О. Приватна детективна діяльність в розвинутих країнах світу. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка*. 2010. № 2. С. 248-259.

174. Черновол С.О. Договір як загальноправова категорія. *Право і безпека*. 2014. № 4(55). С. 224-229.

175. Чистяков К.Е. Изменение и расторжение гражданско-правового договора: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Томск, 2002. 192 с.

176. Чорний О.Ю. Міжнародний досвід взаємодії держави та недержавних органів забезпечення безпеки суб'єктів господарювання та його застосування в Україні. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства*. 2012. Випуск 125: Економічні науки. 340 с.

177. Швидка В. Г. Захист цивільних прав фізичних та юридичних осіб при розірванні договору найму (оренди) житла: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2015. 22 с.

178. Шелухін О.М. Правове регулювання послуг у сфері забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання (на прикладі недержавних підприємств). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 263-275.

179. Шелухін О.М. Щодо питання ліцензування діяльності недержавних охоронних структур. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2011. № 4. С. 70-74.

180. Шишка Р.Б. Цивільно-правова відповідальність та деліктне зобов'язання. *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (право)*. 2013. Вип. 2. С. 206-216.

181. Щодо надання роз'яснення стосовно правосуб'єктності підприємства: Лист Мінюсту України від 05.11.2004 р. № 19-45-1332 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1332323-> (дата звернення: 12.11.2017).

182. Щодо погодження внесення змін у договір: Лист Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України № 19-36/2659 від 27.11.2001 р. *Вісник державних закупівель*. № 32. 10 грудня 2001 р.

183. Юрко С. Особенности частной детективной деятельности в США. *LEGEA SI VIATA*. JULIE 2014. С. 130-133.

184. Юрко С.С. Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Одеса, 2017. 252 с.

185. Юрко С.С. Недержавна охоронна і правоохоронна діяльність в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.10. Одеса. 2017. 21 с.

186. Юрко С.С. Перспективы законодательной регламентации детективной деятельности в Украине. *Право і суспільство*. 2014. № 5.2. С. 370-373.

187. Ярошевська Г.М. Предмет договору про надання юридичних послуг. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2006. Том 19 (58). № 2. С. 323-330.

188. Ярошевська Г.М. Сторони договору про надання юридичних послуг. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. Серия «Юридические науки». Том 26 (65). 2013. № 1. С. 480-486.

189. Australian Institute of Private Detectives. URL: <http://www.aipd.com.au/> (дата звернення: 15.10.2016).

190. CHICAGOLAND DETECTIVE SERVICES, INC. URL: http://www.falconpi.com/DCH_service_agrmnt.pdf (дата звернення: 11.10.2016).

191. If you are providing detective services URL: <http://www.revenue.nebraska.gov/info/6-414.pdf> (дата звернення: 11.10.2016).

192. Law on agencies for protection of persons and property and on private detective activities URL: http://psm.du.edu/media/documents/national_regulations/countries/europe/bosnia_herzegovina/bosnia_and_herzegovina_law_on_private_protection_agencies_and_detective_2002-english.pdf (дата звернення: 12.10.2016).

193. Law on Detective Activity. URL: http://www.ttc.lv/export/sites/.../Law_on_Detective_Activity.doc (дата звернення: 6.10.2016).

194. Law on the profession of private detective, law no. 329/2003 , republished in 2007. URL: <http://www.eaglesecurity.eu/aboutus/Law%20on%20the%20profession%20of%20private%20detective.pdf> (дата звернення: 8.10.2016).

195. Private Detective Agency in Noida URL: <http://dds-detectivesolution.com/detective-agency-noida/> (дата звернення: 5.10.2016).

196. Private Detective Services Act (Official Gazette of the RS, No 17/11, ZDD-1) of 11 March 2011. URL: http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/DPDVN/Zasebno_varovanje/oktober_2011/Linik_Private_Detective_Services_Act_-_2011__Slovenia.doc (дата звернення: 12.10.2016).

197. Private investigator URL:
https://en.wikipedia.org/wiki/Private_investigator (дата звернення: 10.10.2016).
198. The Private Detectiv Act of 1939. URL: <http://www.njsp.org/private-detective/private-detective-act-1939.shtml> (дата звернення: 5.10.2016).

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Волинська А.М. Надання детективних послуг за законодавством зарубіжних країн: позитивний досвід цивільно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 39. Том 1. С. 41-46.
2. Волинська А.М. Стан наукової розробки договору надання детективних послуг в Україні. *Український науково-теоретичний часопис Київського університету права НАН України*. 2016. № 3. С. 225-229.
3. Волинська А.М. Договір про надання детективних послуг в системі цивільно-правових договорів. *Науково-практичний фаховий журнал «Юридичний вісник»*. 2017. № 2. С. 234-247.
4. Волинська А.М. Істотні умови договору про надання детективних послуг. *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми держави і права»*. 2017. № 79. С. 27-34.
5. Волинська А.М. Правова доктрина щодо надання детективних послуг *Міжнародний Національний юридичний журнал «Jurnalul juridic național: teorie și practică»*. 2016. № 6. Том 2. С. 77-82.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Волинська А.М. Детективні послуги як об'єкт цивільних прав. *Проблеми цивільного права та процесу* : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 30 трав. 2015 р.). Харків, 2015. С. 23-27. Форма участі – заочна.
2. Волинська А.М. Методологічні основи дослідження укладання договору на надання приватних детективних послуг. *Актуальні питання*

правової теорії та юридичної практики : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Одеса, 12-13 сер. 2016 р.). Одеса, 2016. С. 48-51. Форма участі – заочна.

3. Волинська А.М. Розгляд договору надання детективних послуг із позиції цивільного права зарубіжними правниками. *Проблеми та стан дотримання захисту прав людини в Україні* : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Львів, 19-20 сер. 2016 р.). Львів, 2016. С. 47-50. Форма участі – заочна.

4. Волинська А.М. Договір про надання детективних послуг: загальна характеристика. *Юридична наука в умовах євроінтеграції України і Молдови: сучасні орієнтири правового розвитку* : збірник міжн. наук.-практ. конф. (Кишинів, 24-25 бер. 2017 р.). Кишинів, 2017. С. 166-168. Форма участі – заочна.

5. Волинська А.М. Права та обов'язки суб'єкта приватної детективної діяльності за договором про надання детективних послуг. *Юриспруденція та наукові товариства у закладах вищої освіти – шлях формування правника* : збірник всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 27 квіт. 2018 р.). Кривий Ріг, 2018. С. 135-138. Форма участі – заочна.

Додаток Б**Проект****ЗАКОН УКРАЇНИ****Про внесення змін до Цивільного кодексу України
щодо надання детективних послуг**

Верховна Рада України **п о с т а н о в л я є**:

Внести до Цивільного кодексу України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356) такі зміни:

доповнити Главою 69-1 такого змісту:

"Глава 69-1. Детективні послуги**Стаття 1045-1. Договір про надання детективних послуг**

1. За договором про надання детективних послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується надати детективні послуги другій стороні (замовникові) на умовах і в порядку, що визначені договором, відповідно до законодавчих вимог, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві надання послуг та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

2. Положення цієї глави можуть застосовуватися до всіх договорів про надання детективних послуг, якщо це не суперечить суті зобов'язання.

Стаття 1045-2. Предмет договору про надання детективних послуг

Предметом договору про надання детективних послуг є діяльність з надання детективних послуг, які приватний детектив повинен виконати за дорученням (завданням) замовника, що має нематеріальний та особистий характер, та надається у вигляді інформації у сфері сімейних відносин, корпоративної та економічної безпеки юридичних осіб, а також надання

даних, що можуть бути підставою для звернення до суду для захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб;

Стаття 1045-3. Форма договору про надання детективних послуг.

Договір про надання детективних послуг укладається у письмовій формі. В разі недодержання письмової договір є недійсним.

Стаття 1045-4. Виконання договору про надання детективних послуг.

1. Виконавець зобов'язаний надати послугу особисто.

2. У випадках, встановлених договором, виконавець має право покласти виконання умов договору на іншу особу, залишаючись відповідальним в повному обсязі перед замовником за невиконання або неналежне виконання умов договору.

Стаття 1045-5. Плата за договором про надання детективних послуг

1. Замовник зобов'язаний оплатити надану послугу в розмірі, у строки та в порядку, що встановлені договором.

2. Оплата договору може здійснюватися авансовим платежем та (або) остаточним платежем після виконання договору. У випадках, встановлених договором, оплата проводиться після закінчення кожного проміжного строку виконання завдання за його конкретним результатом.

3. Оплата може здійснюватись погодинно, фіксовано та комбінованим платежем.

Стаття 1045-6. Строк договору про надання детективних послуг

1. Строк договору про надання детективних послуг визначається за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено законом або іншими нормативно-правовими актами.

Стаття 1045-7. Відповідальність сторін за порушення умов договору про надання детективних послуг

1. У разі невиконання або неналежного виконання умов договору завдана шкода відшкодовується на загальних підставах.

2. Замовник відповідає за:

- а) надання недійсної, помилкової, неповної інформації, внаслідок чого унеможлиблюється здійснення договору;
- б) ненадання передбаченої договором інформації в зазначений строк;
- в) несвоєчасну оплату детективних послуг;
- г) не здійснення інших дій, передбачених договором.

3. Виконавець відповідає за:

- а) несвоєчасне подання замовникові передбаченої за договором інформації;
- б) подання неповної інформації щодо предмету договору;
- в) передання спотвореної інформації, тобто такої, що не відповідає реальному стану щодо предмету договору."